

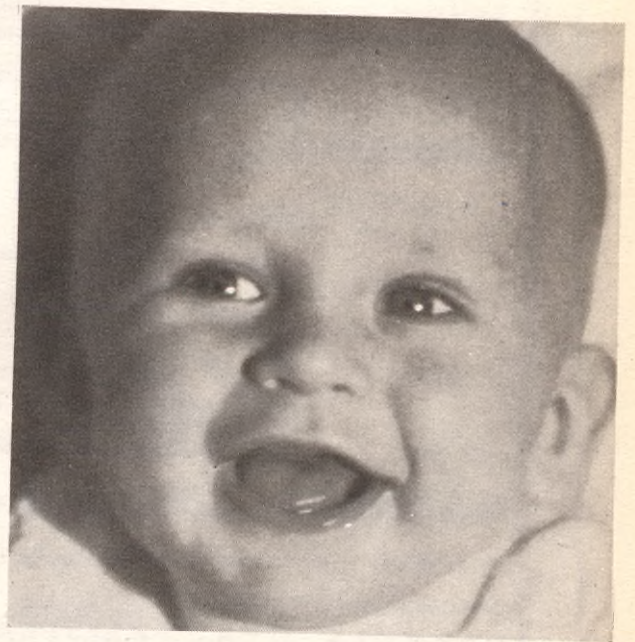
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

"DEN HELIGA FAMILJEN"

morgonbris jul

1933

Pris 35 öre

LAVATOR

Hemmets tvätthjälp

Helautomatisk

Ekonomisk

Effektiv och

Lättskött

LAVATOR-metoden skonar tvättkläderna.

Begär broschyr. Demonstreras efter tillsägelse.

Ring: 607328
605032

A.-B. LAVATOR
Stockholm

Utställning: Grevturegatan 10

tandläkare

gunnar wijkström

odengatan 90

telefon 348070

vardagar 10-1, 5-7,30 lördagar 10-1, söndagar 10-11, 12,30-1,30 (ej sommarmån.) andra tider efter överenskom.
kostnadsfri rådgivning
klinikpriser samt dessutom 10 % rabatt till morgonbris' läsare.

FOTO

RiWkin

ODENGATAN 43^{III}, STOCKHOLM

Telefoner: 31 45 93, 32 12 52

En utmärkt julklapp:

ett personligt, trevligt taget

FOTOGRAFI

Sittning jämte flera olika råkopior och 2 olika bilder till kr. 7, kr. 9, kr. 14 och kr. 17.

Sittning jämte flera olika råkopior och 3 olika bilder för kr. 22:50.

Vid beställning kan vilket format som helst väljas.

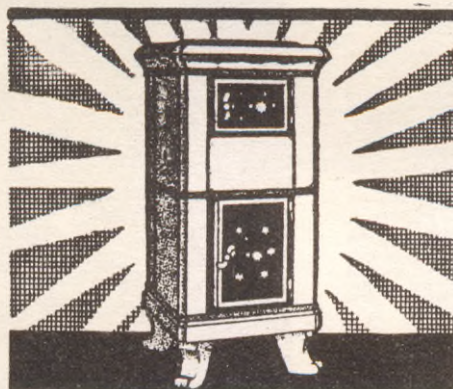
Mottagning: Vardagar kl. 10 f. m. - 5 e. m.

Söndagar kl. 11 f. m. - 3 e. m.

Fotografering även på kvällen efter överenskommelse pr telefon

31 45 93, 32 12 52

Elda
ekonomiskt!

Använd

HANDÖLS Täljstenskaminer

Vacker prisvärd kvalitetsvara

Föras av Eder leverantör

**HANDÖLS NYA TÄLJSTENS, OCH
VATTENKRAFTS ATKIEBOLAG**

Birger Jarlsg. 33, Stockholm

morgonbris

utkommer den 1:sta i varje månad.

TIDNING FÖR Sveriges socialdemokratiska kvinnoförb.

REDAKTÖR och ANSVARIG UTGIVARE:

Kaj Andersson.

REDAKTION och EXPED.: Västmannagat. 2 n. b., STOCKHOLM Tel. 18882 och 18886. + POSTGIRO N:r 50196.

PRENUMERATIONSPRIS: Helt år kr. 3:—; lösnummer 25 öre. ANNONSPRIS: Före och i text 50 öre per mm.

Efter text 40 öre pr. mm. Sista sidan: 1/1 sida kr. 450:—, 1/2 sida kr. 225:—, Innersida kr. 390:—.

FACKFÖRENINGENS

RORELSSEN

REDAKTÖR:
SIGFRID HANSSON

Kostar pr år kronor 6:15,

pr halvår... kronor 3:15.

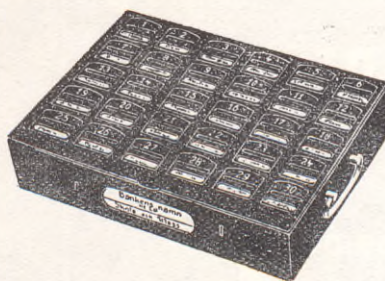
Prenumeration kan verkställas genom postverket

eller direkt hos utgivaren

LANDSSEKRETARIATET

Barnhusgat. 18, Stockholm

DEN SVENSKA LANDSORGANISATIONENS VECKOTIDSKRIFT

Sveriges första sparbank grundades i Göteborg år 1820 med ett tillskjutet kapital av 487 kronor. Nu finnas i vårt land 481 sparbanker med ett sammanlagt förvaltningskapital av 3.427.000.000 kronor, varav 3.142.000 kronor utgöra insättarnas sparmedel och 285.000.000 kronor sparbankernas egna fonder.

Sparbankerna hava till sin främsta uppgift att främja sparsamhet genom att mottaga och på bästa sätt förvalta allmänhetens besparingar samt att vid utlåning av desamma i första hand tillgodose lånebehovet inom den ort, där resp. sparbank verkar. Enär sparbankerna icke drivas i syfte att bereda vinst åt någon enskild, lämna de i regel relativt hög ränta åt sina insättare samt tillämpa vid utlåning lägsta möjliga ränta, och den vinst, som uppstår av rörelsen, lägges till reservfond till insättarnas trygghet.

I syfte att bland den uppväxande ungdomen främja sparsamhet hava sparbankerna i samarbete med Sveriges lärare organiserat en omfattande verksamhet — skolsparverksamheten. De barn, som inskrivas i skolorna, erhålla såsom gåva av sparbanken i orten en sparbanksbok med insatt grundplåt växlande mellan 2—10 kronor. För främjande av verksamheten tillhandahålla sparbankerna skolsparbössor med fack för varje elev samt all den material, som erfordras för rörelsens bedrivande.

Resultatet av denna verksamhet framgår av följande tabell:

Den svenska skolsparrörelsen i siffror.

År	Antal sparbanker, som infört skolsparrörelse	Av sparbanker till skolbarn utfärdade motböcker	Kvarstående skolsparbanksböcker	Insättningar		Behållning vid årets slut ¹
				Av sparbankerna	Av barnen	
1922	55					
1926	115					8.229.600
1927	229	55.945	229.505	160.861	1.385.903	9.839.175
1928	234	75.241	313.074	207.579	1.839.035	12.074.515
1929	262	79.451	388.554	239.788	2.262.957	14.552.669
1930	313	80.630	465.779	266.483	2.654.281	17.727.034
1931	331	87.000 ²	537.290	305.873 ²	3.005.457	20.660.862
1932	352	80.227	597.631	274.114	2.828.327	23.381.485

¹) Härifrån avgår årligen behållningen å de skolsparbanksböcker, som på grund av gällande bestämmelser överföras till vanlig sparbanksräkning, när räkningshavaren uppnått viss stipulerad ålder.

²) Stegringen år 1931 beror på större utdelning av sparbanksböcker i samband med tvenne sparbankers 100-årsjubileer.

För att bereda ungdomen tillfälle att efter slutad skolgång fortsätta med den sparsamhet, för vilken intresset blivit väckt under skolåren, organisera sparbankerna numera under olika former sparverksamhet inom ungdomsorganisationer såsom J. U. F.-avdelningar, nykterhetsrörelsens ungdomslojer, fackföreningarnas lokala avdelningar etc.

Försäkrings- kooperationens frammarsch

Er
själv
Ert
barn
Ert
hem

skyddar Ni genom försäkring i

Folket-Samarbete

*Mina damer!
tror Ni inte
vi ser.....*

huru Edert hår är skött? Just frisyren lägga vi genast märke till. Ett riktigt välskött hår, champonerat med

Syster Ellas Champoneringspulver,
förläna åt hela personligheten en betagande skönhet och charme. Håret är för dyrbart att experimentera med — använd därför de sedan mera än 10 år beprövade och såsom pålitligt befunda

SYSTERELLAS *Champon-
pulver*

BYGGLÅDEHUSET

Av civilingenjör TOR GERHOLM

Det är något underligt med hus. De leva sitt liv mera oberoende av tiden än andra människoverk, ett slags fasta klippor i en osäker tid. Hur världen ser ut nästa år, om det är krig eller fred, arbete eller ej, vad man kommer att tala om, hur man är klädd — det vet du ej, men att ditt hus (med hus menas här och i fortsättningen eget hem, villa, småstuga) ser likadant ut, är tämligen säkert. Genom samma dörr går du in i samma rum. På sin höjd möter du en ny tapet, en ommålad dörr. Bagateller. Men huset står och står, år ut och år in, medan allt annat skiftar och förändras — det egna hemmet, ett av de starkaste konservativa element vi ha, omgivet av en helgd, som är djupt rotad i folksjälen.

På allt annat lägger du stora anspråk på tidsanpassning, det sista modet, den sista modellen, men att ditt hus, ditt hem, där du lever fram den största delen av ditt liv, borde ha en viss anpassningsförmåga, tänker du ej på. En familjs bostadsbehov vid skilda perioder av dess tillvaro äro mycket olika. Det, som lämpade sig för de nygifva med småbarn, passar ej, då barnen blivit större, och det som behövdes då, går ej alls för sig, då de vuxit sig stora och lämnat hemmet. En kort tid lever kanske hemmet i huset, är ett med det, sedan lever det i minnet. Men huset, som du hela tiden söker identifiera med detta hemminne, blir dig oftast till en psykisk och ekonomisk plåga. Det passar ej längre, därför att det var dött och ej kunde leva med i familjens liv.

Av tradition och ohejdad vana byggas husen nämligen färdiga en gång för alla. Det är ej meningen, att de skola ändras, det blir för dyrbart i förhållande till vinsten och det blir du, som får rätta dig efter huset — eller försvinna. Huset är verket, som besestrar dig.

Ett barn bygger. Se på byggglådan. Den består av delar, färdiga byggnadselement, som fogas samman till hus. Barnet flyttar dörrar och fönster, väggar och tak allt efter behov. Det bygger, som vi borde bygga — och kan bygga. Det finns med våra förhanden varande byggnadsmaterial och våra tekniska resurser intet hinder för att göra hus av färdiga, standardiserade vägg-, golv- och takelement, ett byggglådehus i stort, där de skilda delarna äro så hopfogade, att omflyttning av fönster och väggar är ett dagsverke, och påbyggnad eller tillbyggnad ej gör huset nämnvärt dyrare, än om det gjorts samtidigt med husbygget. Det finns ingen anledning att tro, att ett dylikt hus skulle behöva bli av lägre kvalitet än de nuvarande, men det finns alla skäl att anta, att de skulle bli billigare av samma orsak, som en stan-

(Forts. sid. 33.)

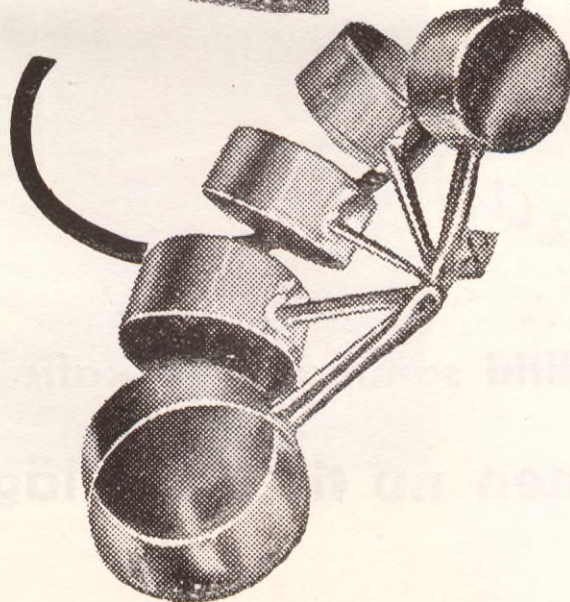
Just FÖR *Ert* KÖK

finnes lämplig modell av *Olofströms rostfria diskbänk* till rimligt pris.

JUST FÖR *Ert* KÖK

finnas *Olofströms* rostfria kastruller och kärl, vilka, då Ni använt dem, Ni lika litet kan undvara, som Edra rostfria knivar.

Välj ut till jul några lämpliga rostfria kärl, och bed Er man, att ge Er dem till julklapp. — Se emellertid till, att Ni får fullgod vara — se till att kärLEN ha *Olofströms* märke

OLOFSTRÖMS *rostfria* KÄRL
OCH DISKBÄNKAR

säljas i alla välförsedda järnaffärer.

SVENSKA STÄLPRESSNINGS-
AKTIEBOLAGET, OLOFSTRÖM

Hyacinter.

Foto Paul Walther, Bryssel.

Jul.

Foto Nils Norén, Södertälje.

M O T J U L E N

I.

Nu faller vinterns vita ro.
I silvrade iskristaller
och vita flingor faller
vinterns vita ro.

Och klockor ringa helg och tro
i toner som dö och svalla
och trötta sinnen kalla
hem till helg och tro.

II.

Så låt dem följa klockorna som hägen ha därför!
Men äro blöta stämningar
och unket vissna lämningar
av gången tids symboler julhögtidens tillbehör,
då ha vi faktiskt inte råd att fira jul,
då angår den helt enkelt inte oss ett smul!
Envar må bli salig på sin ärvda tro,
men k a m p e n aldrig sövas får till dådlös ro.
Må gärna gamla vackra bruk och seder
vid juletid som vanligt tas till heder,
men låt oss aldrig glömma vart vi höra:
Vi höra till de kämpande,
och ingenting får dämpande,
till ro förledande, vår kamp förstöra.

Och dock: just så vår helg skall bli en glädjens ljusa fest,
då kunna vi tillstädja oss
att med de våra glädja oss
så barnsligt enkelt, som man gör när julen är som bäst.
Det är ej mycket som vi ha att komma med,
när vi till julen rusta enligt gammal sed:
jultomten stod och gläntade på dörren förr,
nu lämnar nöden sina bud vid mången dörr.
Det är ju så, förträffligt, rättvist, ordnat
av dem som ha av makt och pengar hårdnat!
Men efter fattig råd vi vilja även
av julen ha vår känning:
en ljus och vacker ränning
i den förslitet gråa vardagsväven!

Einar MARK

LITE' MER OM KÄRLEK

"Kunde inte Morgonbris innehålla lite mer om kärlek?" är en vädjan som ofta ställes till redaktionen i brev från tidningens läsarinor. Det är dessa brev, som närmas föränlett oss att ägna detta julnummer åt kapitlet familjen. Många dra kanske på munnen åt den naiva önskan, men handen på hjärtat, vem ser sig inte om efter en mera gyllene dager över följden av dagar?

Redaktionen har i alla händelser funnit all anledning att möta våra brevskrivare med förståelse, ty ur den lilla enkla anmärkningen, sagd på samma sätt av många, rullas upp en oändlig film av svenska kvinnoöden. Ser ni dem inte alla! Iförda randiga förkläden stå kvinnor i föråldrade obekväma kök vid diskbaljor eller bakkbord, vi finna dem vid skurhinkar i kalla stentrappor, vid smutsig byk i skumt belysta tvättstugor, innanför disken i mjölkmagasinen, framför varuhusens montrar och kontorens skrivmaskiner. Kvinnskikten igenom. I spårvagnarna ut till tjänstemannasamhällena sitta husmödrar och hembiträden sida om sida, slukande "noveller ur levande livet". Hos alla gnager minnet av barndomens sagor om prinsan och prinsessan, roshäckar och guldslott. De sagorna ha vi dyrt fått betala. Med deras enkla schablon ha vi gått åtskilligt fel i denna komplicerade värld, de meddelade oss alldeles snedvridna begrepp om både människor och samhälle. Som Elsa i Anna Lenah Elgströms roman söka vi ofta förgäves efter den ridderliga godheten, som hänförde oss i Starbäck's romaner. Eller kanske var det inte så mycket sagornas fel, som skolan, vilken aldrig nämnde ett ord människokunskap till oss. Hur mycket mer vaket skulle inte vårt öga varit, hur mycket mer lyhört vårt öra om vi förstätt, när vi började, vad bittra misstag nu lärt oss: att prinsan och prinsessan äro tomma och ointressanta, att berättelsen om den verkliga mannen och kvinnan med alla dess motsatser och skiftningar fyller många blad varje dag deras levnad igenom och långt utöver den. De ivriga läsarna av "novellerna ur levande livet" ha säkerligen ännu inte förts fram till den upptäckten. Prinsagan har felriktat deras blick, de följa hägringar medan deras egen trånga värld förblir bara diskbaljor, mjölkbunkar, skrivmaskiner, barn och hembiträden och en man, som plikt och vana binder dem vid. De ovannämnda breven komma från en hemmens gråa öken, där kvinnorna, trollebundna av falsk romantik, sakna kraft att själva skapa ett innehåll som skulle ge hemmen ökad växt, männen större mänsklighet och samhället nya friska kraftkällor.

Nyss lämnade min yngsta kamrat redaktionen med förklaringen: "Jag har varit på Morgonbris ett år, och jag är alltmer glad åt mitt arbete. Tänk, jag faktiskt

sjunger av glädje, när jag är mitt uppe i det. Varje kvinna skulle ha tillfälle till en egen verksamhet." Jag hör henne nynna ännu på gatan. Jag vet vad det är som gör hennes gång så spänstig. Det är arbetsrytmen, som sjunger hos oss alla hur enkel än verksamheten är, därför att vi ha en uppgift som växer under våra händer. Vi ha ett stort runt fönster ut mot torget och världen, genom tidningens dörr stiger in sorgen och det friska humöret, dådkraften och missräkningen, ungdomen och den grånade mödan — de är människor från alla stadsdelarna, från Skåne och Lappland. Äro de inte våra vänner, äro de kritiska och missnöjda, medverka de i alla fall att nyansera vår dag. Och med den stimulerande arbetsrytmen förenar sig för min kamrat den tysta sången till mannen hon älskar, till familjen, till hemmet. Hon sitter i en liten lokal med ett runt fönster, men hon är ändå med i den stora armén, som medan den röjer och bygger för det stora samhället, ger ny rymd åt det lilla, hemmet. I sina egna motgångar förstår hon hans, och därför djupnar hennes moderliga innerlighet mot hans hjälplöshet. Men av samma anledning gluckar det också av fröjd hos henne inför hans oförtutna möda. Hon har sett den i sitt sammanhang. Hon vet nu att uppskatta dess mått. Hon är kamraten — redo till lek som till allvar.

Något av detta innehåll — vägvisare ut till frihet och ny livsstil — har Morgonbris redaktion önskat skulle vara att finna i de noveller med vilka vi ämnat tillmötesgå läsekretsens önskemål om "lite' mera kärlek". Vi ha sökt med ljus och lykta hos vår unga författargeneration. Vi stönade av förtvivlan och vända över mänskligt elände efter att ha ägnat en hel söndag åt Moa Martinsson och Eyvind Johnsson. Moa Martinsson har ett intressant temperament, ett robust livsbejakande vare sig hon rör sig i den trånga stadsgränden eller i det fallfärdiga torpet. Flera av hennes kvinnogestalter ha stora linjer, men ännu äro de drivande skepp. Framtidsflickan är den hunsade kontoristen, Pinnebergs stora hjälplösa, tappara Lämmchen. Det är kvinnor av hennes typ, som förmå trolle fram något, obeskrivligt ljuvligt, som "endast finns i de trånga rummen". När misären är som störst, när polisen jagat allt livsmod ur den arbetslöse mannen, när han känner sig kastad utanför samhällets rämärken så att han ej längre kan se en människa i ögonen, då är Lämmchen där och förvandlar med styrkan i sitt osvikliga kamratskap den höstliga kolonitraggården till den nattliga stranden mellan Lensahn och Wick, där de först knöto sina öden samman. Lämmchen får åter stjärnorna så nära som då. "Det är den gamla lyckan, det är den gamla kärleken. Högre och högre från den fläckade jorden upp till

I barndomens sagor.

"Vid smutsig byk i skumt belysta tvättstugor". (Ur den utmärkta husmoders- och reklamfilmen "Persil".)

I verkligheten.

"Prinsen vi möter i det verkliga livet."

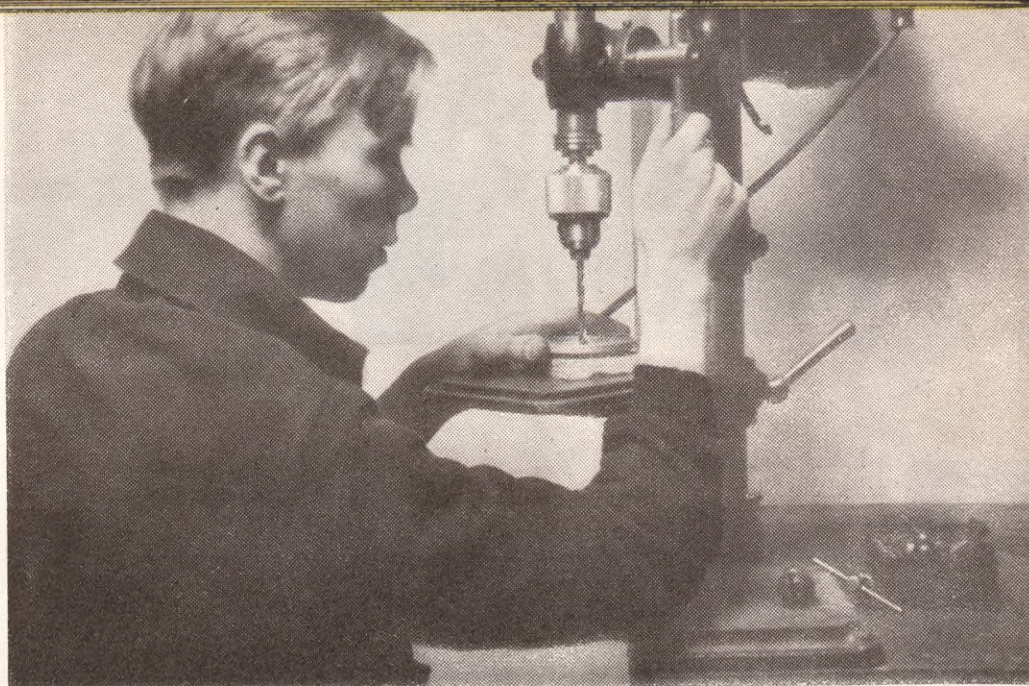
stjärnorna. Och så gå de båda in i det hus, där Palten, pojken deras, sover". "I de trånga rummen finns något som inte finns någon annanstans". Ja, härom skulle mångt svenskt arbetarhem kunna vittna. Den författare, som kan bli deras skildraren, han kommer att rikta mänskligheten med nytt mod, han blir den nya tidens sagoberättare. Men innan han trätt fram, så vill Morgonbris söka samla dessa Lämmchens svenska systrar, kvinnor, som vunnit mer än prinsen, nämligen den stora, lilla, hjälplösa, tappra kamraten, vars hjärta blir rikare för varje år som går, — samla er för att med förenade krafter vinna hemöknens kvinnor åt den livfyllda verkligheten. Vi måste få dem att förstå sig själva, sina egna möjligheter att skapa nya världar av sina egna hem.

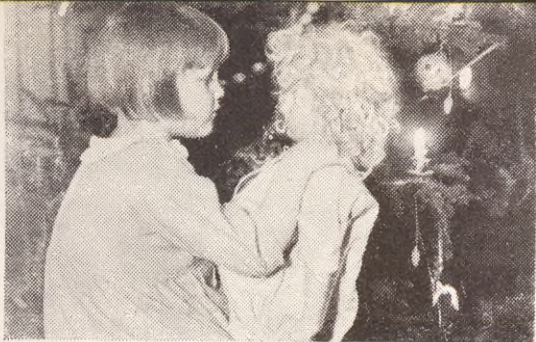
Vilken bok man tar ur julens bokflod möter man en grimas åt familjelivet. "Mannen finner sina försök att upptäcka en själ hos sig själv enbart löjliga, hustrun är en fullständigt främmande varelse, hans barn en slumpunge, som slängts in i hans tillvaro som ett tillbehör till något han inte förstår sig på: äktenskapet. Man tror att äktenskapet genomgår en kris. Det kommer troligen att bli bättre i framtiden — den bättre framtid, som, får vi hoppas, ligger bakom den nuvarande politiska och sociala förvirringen. Vi måste allesammans bli annorlunda. Vi måste bli bättre människor — inte precis under alla förhållanden goda människor, men mindre inskränkta, öppnare människor, friskare, friare. Vi måste ha ett bättre samhälle. Vi måste ha ett bättre samhälle där sådana människor som du kan få rätt. Där det finns plats för glädjen. Och där sådana människor som din hustru inte behöver lida." (Eyvind Johnson: Regn i gryningen.) Håller Pinnebergs Lämmchen vad hon lovar, då blir hennes nästa steg att hon går ut för att medverka till ett sådant omskapande av samhället, så att Pojken, mannen hennes, får åter arbete och människovärde och Palten, pysen hennes, ett mindre hälsovådligt hem än vad den fuktiga otäta kolonistugan kan bjuda, och hon en plats för glädjen. Det gäller att hon lyckas få sina medsystrar att spränga bojar, som heta traditioner och föräldrade begrepp.

Det är jul. Familjens helg, då det lilla samhället mönstrar upp och försöker förena sig i en ljusets fest under mörka midvinterdagar. Skalden har redan manat oss att fira den "så barnsligt enkelt, som man gör när julen är som bäst". Men han erinrar oss också om att inte glömma att vi höra hemma hos de kämpande, vars kamp ingenting får dämpa.

Därför önskar Morgonbris sina läsare en blid och stilla helg även i förhoppningen om att helgen skall skänka dem ro och samling för ett närmare begrundande av det problem, som Morgonbris ägnat sitt julnummer åt: "Den heliga familjen".

KAJ

DEN HELIGA

I den gamla konservatismens kamp mot socialismen och de idéer över huvud taget, som företräddes av arbetarerörelsen, ingick ett moment, som vi skulle kunna rubricera så: Uppvisandet av hur socialismen ville upplösa familjen och förinta de heliga värden, på vilka samhälle och kultur vilar.

I socialismens och arbetarerörelsens modernaste och yngsta motståndares, nationalsocialismens propaganda ingår också såsom betydelsefullt kamptema satsen om uppbyggande och bevarande av familjen, hemmet, "det omistliga, grundläggande för varje folk". Vilket den marxistiska arbetarerörelsen icke begriper och därför icke vill bevara, enligt vad nationalsocialismen förkunnar.

Ett studium av de borgerliga partiernas kamp mot socialismen ger alltså förvisningen om, att de väldiga samhällsbevarande krafterna, såsom de älska att karaktärisera sig, verkligen inse det samhällsbevarande i familjen, i hemmet och därmed också inse, att familj och hem måste få bestå.

Men inse de då också vad det är, som är det heliga i familjen? Det vill säga, förstå de vad som gör familjen helig, omistlig som samhällsgrundval?

Vi tro det, ty just från borgerliga kretsar slår ibland emot de fattiga, de hemlösa, de oroliga och irrande en stämning av så intensiv familj- och hemkärlek, att det kan göra ont i den ensamme och hemlöse och fylla honom med saknad och längtan. Man kan väl icke utan att veta vad det är, som gör dem sköna, tänker han eller hon och ser ut mot sin fattiga klass och vet, vet så innerligt fast och visst, att också den vill ha familj och hem, och vill det högre än allt annat på jorden.

Men det, just det vet icke den gamle reaktionären eller den unge nazisten, som nu stormar fram för familj och hem och heliga värden, som om han uppfunnit dess helighet och omistlighet och måste försvara dem mot alla tidens rabulister och marxister.

Arbetarerörelsens män och kvinnor ha under åren gjort sitt bästa för att tala om för gammalkonservatismen, att den slog in öppna dörrar, då den mot arbetarerörelsens socialism försvarade begreppen familj och hem.

Men när nu nationalsocialismen börjar köra med samma ting, som en gång konservatismen mot socialdemokratien, då ta icke socialisterna detta på allvar, göra icke sitt bästa för att säga sin mening om familj och hem och andra samhällsvärden.

Detta kan bero på, att man ej anser nazisterna vara i god tro, när de gentemot arbetarerörelsens idéer såsom varande samhälls- och familjeupplösande sätta sina familj-, hem och fosterlandsideal. Dem, som tala mot bättre vetande, skall man icke bemöta, resonerar man.

Må så vara, att nazisterna icke tala i god tro utan i ond. Av beräkning och argan list. I konkurrenssyfte, då de känna, var genomsnittsmänniskan har sina käraste säkerheter, som ingen ostraffat hotar. Så gjorde ock den gamla konservatismen. Det var inte alltid den var i god tro, när den t. ex. i valrörelserna förklarade, att den som valde på arbetarepartiets program och på dess kandidater, den valde bort inte bara kyrka och kristendom utan också vigsel, äktenskap, familj och hem. Och fosterland!

Mot denna förkunnelse i ond eller i god tro satte emellertid arbetarerörelsen upp sin moraliska och kulturella fostrargärning, sitt värnande om tankens och samhällets frihet, sin bildningsrörelse och — sitt praktiska välfärdsarbete för individens lycka, familj- och hembildning! Överallt, där arbetareorganisationerna drogo fram, och skapade trygghet för sin rörelse och dess förkämpar, där växte ur tryggheten och framgången fram, icke upplösande nerrivande känslor för personligt liv, hem, hembygd och fosterland utan i stället uppbyggande, värnande känslor för allt det som förtjänade att bevaras och stödjas i samhällslivet.

Tusentals människor i den generation, som sett arbetarerörelsen växa upp från föraktad opponent till samhällsansvar och regeringsmakt, kunna intyga, att denna utveckling av arbetarerörelsens inställning är riktigt skildrad.

Den gamla konservatismen kom därför icke något avgörande skadeverk åstad genom att skildra arbetarerörelsen och dess politiska uttryck såsom busen gentemot familj och hem och gamla värden. Arbetarna vederlade själva i liv och uppträdande beskyllningarna.

Men — det har kommit ett nytt släkte, som icke har upplevat arbetarerörelsens, socialismens historia i vårt land. Icke ens som opponenter och åskådare. Detta släkte av desperata, hätska motståndare, unga förtvivlade människor till en del, de gräva upp gamla teorier och meningar från socialismens barndom, vilka i sitt historiska sammanhang voro förklarliga och under vissa givna förhållanden försvarliga, och kasta dem nu lösryckta och färgade av misstro och förakt, mot vår tids socialister utropande för världen: Hör vilka dårar, vilka smådare och materialister de äro. Detta är marxism, detta är strävan och mål för arbetarerörelsen och dem, som äro dess anhängare!

I nationalsocialistiskt betonade tidningar, i föredrag och i agitationen man och man emellan spridas så dessa "sanningar om socialismen". De förenas med skildringar om fackföreningars övergrepp, framför allt med tal om den senaste byggnadskonflikten och om de brister, som otvivelaktigt vidlåda somliga utslag av demokratisk organisation — och, det hela gör lycka!

Och — det är att observera, gör lycka bland vissa människor såsom en förkunnelse, den där innebär moral och vakthållning kring andliga, heliga värden.

Ett tema bland de många i agitationen mot arbetarerörelsen är detta om familjens värde och höga ställning i den nya staten och bland de nya människorna — de nazistiskt troende, lärande och levande.

Familjen är en helig institution och dess ingredienser man, hustru och barn, skola var för sig behandlas för sin uppgift att ingå i det stora och aktade, som kallas familj, vars boplats, verksamhetsfält och heliga rum är hemmet, det gamla goda germanska hemmet, urkälla för uppfostran, utbildning och samhällsarbete.

Så lyder i förtätad form den nazistiska texten om familjen, som den mött mig och som den i denna stund förkunnas för tusen och åter tusen tyska kvinnor och ungdomar, ja för övrigt för hela den värld, som följer med dagens skeende.

Denna text kan vara svulstigare och mera extatisk överdriven, den kan mer eller mindre fördjupa sig i förtalet av socialdemokrati och demokrati, den kan vara mer eller mindre filosofisk, mer eller mindre rasgalen, sådan som den här ovan koncentrerats torde dess mening dock vara riktigt sammanfattad.

FAMILJEN

Vad gör nu den nya socialistiska generation eller den ännu stabila mognade demokrati, som inom sina landamären möter denna art av nationalsocialistisk agitation?

Man skulle kort och gott kunna säga: Den skrattar eller talar om något annat.

Den skriver spalt upp och spalt ner om rasföljelse i Tyskland, om nazistiska övergrepp mot enskilda och organisationer av socialistisk, pacifistisk och facklig karaktär. Den talar om Görings morfinism och andra ledares perversitet, och den ritar dödkallar och sedelärande karikatyrer om det tredje riket. Den gör blockader och resolutioner och fördömer i tusen och en ledare våldet och brutaliteten hos Tysklands nya behärskare. Och den gör allt detta med rätta.

Men — under tiden spirar i tusen och en människors hjärtan tack vare en djärv och hänsynslös, en ung, oförskräckt propaganda den gryende tron på att ändå nazisterna hålla på att uppliva och bevara någonting gott, sunt och omistligt, som är i färd med att förfuskas och dödas i det moderna samhället och av dess olika organisationer och rörelser. Framför allt av socialisterna och fackföreningsandan.

”De ha fått lov att taga i hårt mot alla dessa fackföringspampar och näriga judar och allt annat, som hållit på att kväva folkets möjligheter att leva lyckligt och sunt. Men vänta bara tills de fått ordning, så är dom nog inte mer brutala än vad arbetarnas ministrar skulle varit för att kunna upprätthålla ordningen”, sade en ung tysk arbetarehustru.

Detta folkets röst vill man icke höra tillräckligt bland våra socialister. Man vill icke taga hänsyn till att de positiva mänskliga värden, som nationalsocialismen med rätt eller orätt i god eller ond tro propagerar för måste återupplivas och förkunnas av dem, som vilja behålla ledningen som pånyttfödare och försvarare av ett demokratiskt samhälle.

Det är oförlätligt dålig taktik av övertygade socialister att icke göra en positiv motaktion mot denna nazisternas förförelse av folket genom den skeva framställningen av arbetarerörelsens ideal i fråga om livsföring, familjeliv, hem- och kulturvärden.

Det är kanske rättvist att skratta — men det är oklokt — och tidsödande. Arbetarerörelsens, demokratiens och socialismens vänner få icke låta tiden förspillas, när det gäller att för denna nya generation av motståndare visa upp sina ideal och sin tro.

Mer än onödigt, ja, vansinnigt är det, att till exempel bland kvinnor och mödrar nazisterna skola vinna sympatier genom sin förkunnelse av familjens helgd och värde. Denna förkunnelse må i och för sig vara äkta, men det är dock icke så att arbetarerörelsen skulle stå främmande för det heliga i familjen.

I liv och gärning, i tal och skrift, i dikt och konst ha dess målsmän visat hän mot det lyckliga familjelivet, det goda hemmet som mål för allt socialt och politiskt arbete.

Vad är kärnan i den socialistiska särorganisationen av kvinnor? Är det icke det att specialisera sig på värdet för barnet, familjen, hemmet? Vad är kärnan i ungdomsarbetet? Är det icke den tidiga fostran till ett allsidigt medborgarskap? Ett medborgarskap, där karaktärens sunda daning är grundvalen för utövande av medborgerliga rättigheter.

Om detta är sant, om svenska socialister kunna stå för en sådan uttolkning av sina innersta mål, om bakom den materiella, praktiska kampen för bättre levnadsförhållanden ligger medvetet och ärligt känt den tanken, att dessa bättre förhållanden skola förhjälpas till de stora mänskliga omistliga värdena, så må svenska socialister nu säga ifrån åt en nazism, som prälar med en propaganda för stora och heliga värden. De må visa hem den skrytsamma, självgodiga agitation, som nazisterna bedriva såsom några slags moralväktare, natur-, sundhets- och arbetets dyrkare, gentemot arbetarerörelse och socialism.

Men det skall ske icke genom att skratta åt den löjliga och illa underrättade självgodheten utan genom att med öppen och ren panna kunna säga: Det ni förkunna om familjens helgd, om hem och fosterland, om sunda uråldriga principer för arbets- och samhällstro, det är intet för er speciellt och för oss främmande.

Det är vårt! De bästa av de de våra ha ägnat och ägna alltjämt en oavslutad strävan däråt, att skapa och omvärna goda hem, att skydda familjen för materiella och andliga olyckor, att göra de unga kvinnor och män sunda och goda nog för att bilda familj för att få uppleva den ansvarsfyllda kärleken, den hembildande, den släktet pånyttfödande kärleken. Vi hylla icke lösligheten och det själviska liv, som utan sammanhang med förflutet och kommande endast söker sitt i så stor inkomst som möjligt för ett så litet arbete som möjligt, utan ansvar och känsla för medmänniskor och den bygd, det samhälle, det land som fött oss och sett oss växa upp.

Vi söka, vi värna omkring de uråldriga idéer om godhet, trohet, flit, sparsamhet, försakelse och plikt som inga framsteg, ingen tidsålder kan undvara.

Inom våra organisationer föra vi dessa idéers talan, vi arbeta för deras seger såväl på det ekonomiska livets område som på det kulturella, såväl i familjen och hemmet som i samhälle och land.

Vi tro väl, att världen måste besinna sig inför gamla och heliga värden. Vi tro, att den i en orolig, jäktande tid måste vända åter till hemmet, till det personliga livets värnande, till det heliga i familjen. Men vi tro icke, att detta besinnande och återvändande sker genom att behålla gamla orättvisor i egendomsfördelning och arbetets betalning eller gamla omotiverade privilegier för vissa klasser och stånd. Vi tro icke, att våld och strid mellan klasser och folk för till frid på jorden.

Vi tro, att människorna måste gå nya vägar för att ordna sin försörjning och familjelivets och hemmets bestånd.

Men de nya vägarna måste beträdas under aktning och tillämpning av gamla beprövade sanningar och principer för mänsklig sammanlevnad.

Då skall en gång icke våld, otillräcklighet och oklokheter skymma eller undantränga det personliga livet, det som varje kvinna och man behöver för att få lycka och mening i sitt liv. Då skall det heliga i familjen, i hemmet få vara heligt och livsgivande för människors barn.

SIGRID GILLNER.

TVÅ ÄKTENSKAPSDRAMER

Vilhelm Mobergs äktenskapsdrama *Våld på Dramaten* har av vissa recensenter mötts med en axelryckning: Ett uttröskat ämne! Men hur förklara de att inte endast ämnet utan även dialogerna återfinnas nästan ordagrant hos flera av boknyheterna till jul. Där sitter t. ex. Vilhelm Moberg och Harry Blomberg var och en i sin stad ovetande om varandras sysslände och skildra nästan i detalj en samma uppgörelse mellan ett par makar efter ett tjugufemårigt äktenskap. I det ena fallet är det hustrun, i det andra mannen, som väljer att göra slut på sitt liv hellre än fortsätta den gråa samvaron med maken. I Blombergers roman *Floden stiger* heter det: — Emma? Minns du hur det var förr i världen? För tjugufem år sedan?

— Ja, visst minns jag det. Varför frågar du om det just nu?
— Hm. För ingenting särskilt. Men vad blev det av alltsammans? Vad skulle det bli! Äktenskap och barn och framgång och medborgerligt anseende och guldur på femtioårsdagen! Det blev det! Ingenting annat.

Hjälplöst, hopplöst att tala! Ord, läten, som bubblade upp och brusto. Falk började gå fram och åter över mattan, och han tänkte på, att med denna kvinna hade han levat i många år, å, en hel människoålder. De hade sovit i samma säng. De hade tänkt detsamma, de hade varit lyckliga tillsammans, nu hade de gränat tillsammans och ändå voro de biljoner mil från varandra. "Vad skulle det bli!" Ack, precis vad det brukade bli: vaneliv. Omedelbart knöt han händerna och utbrast:

— Gud i himlen, vad vi människor gör livet lågt i tak.
— Men vad vill du med dessa ständiga klagovisor? Skrik åtminstone inte så, att det hörs ut i köket.

— Köket? Nej, det är sant, det får inte höras ut i köket. Skenet måste bevaras. Ack, du Emma, så sorgfälligt vi bevarat skenet. Vi har haft våra små slitningar, precis som alla andra. Några små förälskelser med gråt och bön om förlåtelse och gamla trallen igen — för barnens skull, som det heter. Men det har legat där och värkt. Skilsmässa har vi också talat om — som alla andra. Men det blev aldrig av. Barnen, barnen! De skulle ingenting veta. Och de vet kanske ingenting.

— Säg inte det, du. Barn nu för tiden är annorlunda än förr.
— Ja, du har så rätt. De vet kanske allt och tycka synd om oss. Vi med vår rädsla och våra slingerbultar. Du har varit en mycket god hustru på ditt sätt. Men livet tycker jag inte om längre, inte på något sätt. Kära hustru, låt oss vara lugna nu. Du har inte längre någon glädje av vårt samliv; nej, du ska inte motsäga mig. Och inte jag heller. Och vi har kanske bara tjugo år kvar

DET OFELBARA HEMMET

Inte på något område av vårt samliv är behovet av strålkastare från sanningens och ärlighetens domäner större än inom hemlivet. Hemmet och dess betydelse för individen besjunges alltid i förskönande tonarter, och överskattningen på det området är oerhörd. Även människor som leva inom olyckliga hemförhållanden äro så invanda i detta gamla romantiska prisande av hemmet, att de falla in i samma melodi.

En gång träffade jag en man, som berättade för mig hur djupt olycklig han var i sitt äktenskap. Och det värsta av allt var hustruns behandling av barnen. Hon skrek och väsnades när hon skulle tala vid dem, och grälade, och slogs väl också. Och av detta blevo barnen givetvis nervösa och svårhanterliga. När han biktat sig kunde jag inte låta bli att uttala mitt tvivel om att det nuvarande utbildningssystemet var det lyckligaste. Men då stötte jag genast på patrull. Jag fick genast en lång föreläsning om hur mycket ömhet som skulle gå förlorad om det ruckades aldrig så litet på det nuvarande systemet. Jag kunde inte replikera, bara se på honom. När inte ens livet med sin hårda verklighet kan övertyga, och riva bort de romantiska uppfattningarna, då kan man inte resonera bort dem.

Det var en talarinna som yttrade i en debatt, att inte alla föräldrar äro födda till uppfostrare. Det är modiga ord, som borde sägas litet då och då.

Om alla dessa människor, som i hemmet fått sitt andliga liv förkrympt, skulle våga bryta mot traditionen och tala om sina erfarenheter, skulle kanske inte hemmets lovsånger ljuda så samstämmiga. Det är inte alla naturer som äro så starka att de klara sig igenom en snedvriden uppfostran utan att ta skada. Och det är ju inte bara på det andliga området som det brister, även vad kroppslig hygien och omvårdnad beträffar äro bristerna i många hem mer än påtagbara. Det kan bero på fattigdom, okunnighet, och allt detta som följer med bristen på ekonomiska

Maria Schildknecht och Sture Baude som hustrun och mannen i Vilhelm Mobergs skådespel *Våld på Dramatiska Teatern*.

möjligheter. Det kan vara förklarligt och till och med försvaret, därför att förmågan inte räcker till. Men låt oss då erkänna detta, och sluta upp med att ljuga för oss själva och andra och säga att det är det bästa som kan hända barnen att de få växa upp i ett hem, om där är aldrig så smutsigt, aldrig så fattigt och om den andliga atmosfären är aldrig så unken.

Nu hör jag en lång kör av läsare ropa: vi ska naturligtvis skapa om hemmen så de bli vad vi drömma om att de skola vara. Ja visst. Men det göra vi inte genom att gå med skygglappar för ögonen, och sjunga på den gamla melodin, det kunna vi blott om vi se förhållandena som de äro. Först när vi se att inte allt är bra som det är, kanske vi börja fundera på att ändra det. Visst göres det i det avseendet en hel del i våra dagar, men det skulle kunna göras otroligt mycket mer, om vi lösgjorde oss från den gamla romantiken i vårt sätt att se på detta problem. "Barnen får inte utan vidare överlämnas till den enskilda familjens godtycke och dess med den moderna individuallönen ofta otillräckliga försörjningsförmåga", skriver fil. kand. Alva Myrdal, i en artikel i *Tidevarvet*, där hon föreslår kollektivering av barnavården. Som hennes förslag antagligen behandlas på annan plats i detta nummer skall jag inte uppta det till behandling här, men uppenbart är, att detta är ett problem som våra kvinnor borde föra fram till diskussion, inte bara i pressen, utan i det dagliga livet. Allt nytt stöter på motstånd och mötes med misstroende, och det blir nog inte minst fallet när det gäller ett så ömtåligt problem som detta. Men vi få inte bortse ifrån att allt efter som samhället ingriper i barnavården inverkar detta på barnavården i de enskilda hemmen, och tvingar föräldrarna att i någon mån följa med strömningarna på uppfostrans område. Och över hänsynen mot föräldrarna, över hänsynen att inte sära dessa, som givetvis anse sig göra sitt allra bästa, måste stå omsorgen om det uppväxande släktets väl.

Hulda FLOOD

FAMILJEN GÖRES OM

sociala, ekonomiska och psykologiska förhållanden, får man också möjlighet att se, vartåt utvecklingstendenserna peka. Man kan göra sig en föreställning om den omsmältningsprocess, som familjen just nu genomgår och sedan följa linjerna framåt och ana något hur familjen kommer att te sig i framtidssamhället.

Långt framåt vågar man emellertid inte profetera. Det vetenskapliga, det sansade, kritiska betraktelsesättet kan inte uppta tävlan med utopisterna om att måla upp framtidsbilder. Vi kunna endast tala om framtida förändringar av familjen som mer smidig anpassning till vissa sociala förhållanden, som vi redan se i fart med att förverkligas.

Den familjetyp, vi se inför oss då vi överhuvudtaget använda begreppet "familj", är i och för sig en ganska tidsbetingad företeelse; ingalunda den ständigt oföränderliga urform för samliv, som vi ofta inbilla oss. Den har sitt alldeles omiskänbara samband med det gamla bonde- och hantverkarsamhället. Den hör hemma i tiden före industrialismens genombrott. Med de lavinartade sociala omskiktningar, som satte in med industrialiseringen, bringas även familjen i gungning. Dess tillvaro blir svår att skydda; tusen svårigheter växa upp. De familjeproblem vi nu brottas med uppstodo i denna omvälvning. Problemen och svårigheterna bero alla ytterst på en bristande anpassning.

Låt oss börja med att sätta ett stort frågetecken för en gammal sanning: "Familjen är samhällets urcell". Den låter påskina, att familjen är en stabil, oföränderlig form för mänskligt samliv, som har bestått i alla tider och likadant måste bestå, om vår kultur skall bestå. Men den om intet gammalt och vedertaget ömmande vetenskapen kommer här och sätter det hänsynslösa frågetecknet.

Skall då till och med familjen nu bli föremål för vetenskapliga undersökningar? Kan man se objektivt på en så intim och känslolunden företeelse? Kan man tala på något annat sätt om familjen än i subjektiva sentimentala termer? Ha icke välvilliga moralister i århundraden åltat de fraser, som kunna tjäna oss till uppbyggelse? Vad återstår?

FAMILJESOCIOLOGI

Det återstår att lägga en historisk och realistisk syn på familjen just som ett samhällsfenomen, statt i ständig förändring. Den vetenskap, som tagit till sin uppgift att utforska de sociala sammanhangen, institutionernas uppkomst, deras betingelser och former, den har också gripit sig an med ett studium av familjen och så har uppstått en helt ny vetenskapsgren: familjesociologi. När man med dess hjälp studerar familjetypernas utveckling under gångna tider och deras beroende av olika

FAMILJENS ROLL FÖRR OCH NU

Detta blir tydligare om man drar sig till minnes, hur helt annorlunda familjens roll i samhällslivet då var. Familjen var i denna, "den gamla goda tiden", en ekonomisk institution, likaväl som en biologisk, en uppfostringsinstitution likaväl som en känslomässig. Den hade dessutom en hel del andra funktioner att fylla; som äro anknutna till rekreation och förströelse, till religion, till skydd och säkerhet för individerna.

Allt detta har i stor utsträckning förändrats. Att ingå äktenskap var ofta förr att jämställa med en affärsangelägenhet: man gifte sig till egendom eller man tog i varje fall den andra parten i anspråk som kompanjon i förvärvsrörelsen. Hustruns plikter voro jämförliga med mannens: att väva, stoppa korv etc. var led i familjens gemensamma ekonomiska produktion. Att han tröskade ett sädeslag och hon häcklade och spann av ett annat kom på ett ut; det var bara en arbetsfördelning efter lämplighet. Att allt detta på ett revolutio-

nerande sätt förändrats, är ju banalt att påminna om. Med övergången från naturhushållning till penninghushållning råkade familjen ut för klyvningar och omändringar. Nu är förvärvsarbete utom hemmet regelbundet det som lämnar kontakterna; det husliga arbetet står ganska enbart i konsumtionens tjänst och det nedskäres alltmera, både på grund av att en hel del produkter tillverkas nu billigare industriellt och på grund av en rationalisering av hemanarbetet självt. Familjens ekonomiska funktion är alltså en helt annan nutilldags än förr; sammanhållningen lider därpå; familjemedlemmarna börja allt mer att bli av varandra mer oberoende individer. Det gemensamma arbetet och det gemensamma ekonomiska ödet svetsade tillsammans; nu måste vi vänja oss att ärligt se tendenserna till en upplösning av åtminstone de ekonomiska familjebanden som ett faktum.

Snarlik är utvecklingen på många av familjens forna verksamhetsområden. Skyddsuppgiften kan tas som exempel. Behövande personer hade i sin familj och sin släkt en viss trygghet garanterad. Det som nu är offentlig fattigvård och sjukvård, bars då i största utsträckning av familjen. Den var så att säga den samhällets institution som skulle sörja för fattiga och sjuka.

En annan av familjens funktioner, som i viss mån skilts av, är uppfostran. Längst tillbaka fingo barnen sin hela undervisning jämsides med karaktärsdanningen i det egna hemmet. T. o. m. yrkesutbildningen var som regel förlagd dit. Så småningom övertog skolan utom den lärda utbildningen även uppgiften att bibringa allmänbildning. Yrkesutbildningen har övertagits av olika slags institutioner och t. o. m. karaktärsfostran blir alltmer en uppgift för skolan, då den inte längre ser som sitt mål detta tränga att bibringa barnen läsfärdigheter. Till dessa starkt genomgripande förändringar komma åtskilliga andra, t. ex. att rekreation, nöjen och förströelser i allt större utsträckning förläggas utom hemmet.

Det är redan med detta alldeles självklart, att vi icke längre ha rätt att tala om "familjen" och mena samma sak nu och för hundra år sen. För att ge ett ännu starkare intryck av hur oberättigat detta är och hur intimt förbunden familjeformens öde är med samhällsutvecklingen i stort sett skall jag peka på ännu ett par förändringsfaktorer.

Familjerna ha blivit mindre. Det är inte bara en hel del släktingar i andra och tredje led som kopplats av. Även barnens antal har minskat; barnkullarna äro ej längre så stora. Här ha vi en tydlig utvecklingstendens att räkna med, vad vi än tycker om ett- och tvåbarnssystemet.

Hand i hand med förändringarna i samhällets ekonomiska struktur går även avkristnandet. Religionen mister sitt grepp över människorna, sitt normgivande inflytande på samlevnadsformerna. Även för familjen, som förr ofta var en hård för gemensam kult- och religionsutövande, har denna process viktiga följder.

Den gamla bundenheten till fädernejord och släktmiljö löses också upp. Med industrialiseringen och kommunikationerna följer en större rörlighet i det sociala livet. En hel del band brytas; familjens fordomtima stabilitet blir alltmer illusorisk. Ståndscirkulationen sätter in och rör ytterligare omkring i familjeförhållandena. Det händer allt oftare att olika familjemedlemmar ha helt olika livserfarenheter, helt olika sociala anknytningar, helt olika verksamhetsområden — det går alltså inte längre att bara "tro" på familjens inre enhetlighet. Fakta tala ett annat språk.

När familjen blev allt mindre lämplig att fylla vissa av de uppgifter, som av gammal hävd tillagts den, tog samhället emellertid inte genast över dem. Vi får alltid en period av svår övergång, då dessa uppgifter varken höra hit eller dit, en mellanperiod som trasar sönder livet. Denna svåra övergångstid är olika lång för olika av dessa förändringsmoment. Exempel se vi lätt: varken lagar mot barnarbete, eller obligatorisk skolgång, yrkesutbildning, lekgräddor, socialförsäkring, kvinnoarbetets frihet, moderskaphjälp, sjukhusvård etc. ha kommit fram så smidigt som de borde för att kunna ta vid, där den gammaldags familjelinstitutionen släppte av sitt ansvar. Den materiella kulturen, de tekniska och ekonomiska förändringarna ha alltid gått före, den sociala anpassningen har alltid sackat efter.

Utvecklingen går också ojämnt fram. Förhållandena i städerna bli helt andra än förhållandena på landsbygden. Den moderna familjens problem är i stor utsträckning ett stadsproblem. Det är ju också egentligen endast i städerna, hustrurna ha tillfälle att skaffa sig förvärvsarbete utom hemmet. Bondefamiljen, där hustrun fortfarande är en produktivt verksam kraft, en yrkeskvinna inom hemmet, representerar i många av dessa familjesociologiska hänseenden en mer harmonisk familjeform. Men den traditionella idyllen härskar icke heller där. Slitningar betingas av jämförelserna med industrifamiljens, av tidstendensen att kräva större personligt oberoende för de olika familjemedlemmarna o. s. v. Vi få emellertid icke blunda för att stad och land ha olika intressen i vissa av det moderna familjelivets frågor, t. ex. kvinnoarbetet utom hemmet. Men stora gemensamma intressen ha de också i en hel del reformarbete, t. ex. ett ordnande av barnens försörjningsproblem.

NAZISTERNA OCH KOMMUNISTERNA LÖSA EJ FAMILJEPROBLEMET

Alla dessa förändringar, som utifrån drabbat familjen och som brutalt skurit sönder många av dess viktigaste betingelser, skulle naturligtvis inte behöva vara så ödesdigra, om vi klart erkände dem och rationellt sökte lämpa våra liv efter dem. Farligast bli de i sina verkningar, då vi inte vilja erkänna dem, inte förändra något av familjens yttre form, inte stöpa om våra fraser och tankar i familjefrå-

gor. Tillbaka till den gamla stabila familjens idealtillstånd, till samhället före industrialiseringen, kunna vi inte komma — det är den fascistiska reaktionens stora misstag. Framåt mot en fullständig upplösning av familjen, mot ett fullt fristående liv för varje individ, som bara tillfälligtvis träffar samman med olika andra för kärleksumgänge, för vänskapsmöten, för arbetsgemenskap, för barnavlelse — dit vill vi inte; ty denna absoluta "frihet" är ingenting annat än ensamhet; där är den kommunistiska ideologiens missgrepp. Och när vi inte kan gå bakåt och inte vill gå radikalt fram mot något helt nytt, då är det allra mest tragiska, att vi inte heller vill stå kvar i nuet, med dess faktiska sönderslitande av familjebanden och dess neurosbildande skenhelighet att inte låtsas om det.

FAMILJEFUNKTIONER SOM MÅSTE OFFRAS

Men är situationen då inte alldeles ohållbar?

Nej, se vi klart vad vi verkligen vill, vad av familjegemensamheten som är väsentligt att skydda, då kan vi också erövra medlen att bevara denna familj. Vi måste endast kallt och utan betänkligheter offra de mer oväsentliga av familjens forna funktioner, som nu redan är på väg att tagas ifrån den, och inte förvärja läget genom att envist hålla fast vid just dessa, som om de voro tecknet på familjens bestånd.

Detta väsentliga i familjen, som ännu bevisar sin livskraft, och som därför är värt all ärlig reformviljas omtanke just nu, är äktenskapet som ett kärleks- och vänskapsförhållande, föräldraskapet med dess glädje över barnen samt barnens rätt till förståelse och trygghetskänsla. Det är behovet att leva i en från onaturlig anspänning och kraftfördärvande hämningar så fri miljö som möjligt, som gör att människorna söka sig ett hem, d. v. s. en sympatisk, lojal omgivning, där en ansträngande främlingskänsla är borta.

CENTRAL HUSHÄLLSDRIFT I STÄLLET FÖR FAMILJEPRIVAT

När man gör klart för sig själv vad i familjen som är viktigt och därför värt att bevara tvärs igenom alla svårigheter,

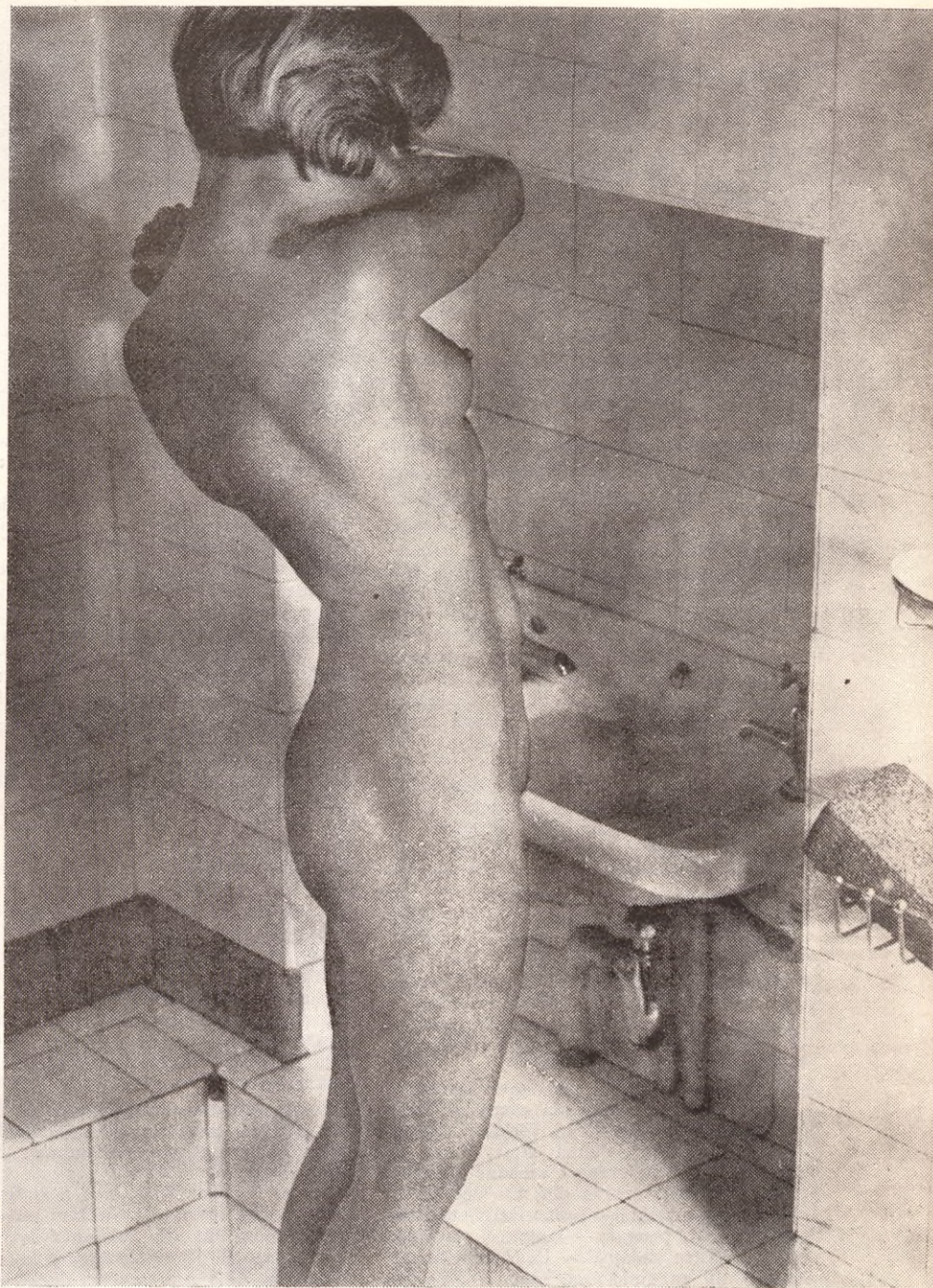
då ser man också hur oväsentligt en hel del annat är. Om familjens privata hushållsdrift ersättes av central hushållsdrift, så är ingenting av familjens själva väsen berört, utan vad som sker är endast en bättre anpassning efter förändrade ekonomiska förhållanden och arbetsbetingelser. På samma sätt kunna vi finna det nödvändigt och önskvärt, att det allmänna i allt större utsträckning tar över barnens vård.

Familjen är icke längre den enda rätta platsen för ett barns tillvaro. I den lilla familjen med ett och två barn ha vi tvärtom en högst onaturlig uppfostringsmiljö, ty barnen ta skada av att leva i ständig kontakt med endast vuxna. Om man alltmör kommer att utnyttja kindergartan, barnkammarskolor och krubbor, så är detta alltså heller icke något som bringar familjens bestånd i fara. Tvärtom befrämjas ett lyckligt familjeliv av dessa bekvämare anordningar.

Exemplen på en sådan nyanpassning efter reformistiska linjer skulle kunna mångfaldigas. På annat ställe i detta nummer beröras nödvändigheten av att barnens försörjning tryggas, när den enskilda familjens förmåga härtill blir allt mindre. I det problemet och dess lyckliga lösning ha vi antagligen att se den förnämsta hopkopplingspunkten för alla strävanden att reformera familjen. Det är utifrån synpunkten om barnens bästa de måste bedömas. Och det är i omvårdnaden om barnen den moderna familjen på det mest ödesdigra sättet blir otillräcklig. Se vi emellertid detta klart, kunna vi inte heller ha något skäl att stå emot den följdriktiga utvecklingen av tidsförhållandena, som innebär att samhället tar vid, där den enskilda familjen släpper av.

Det är alltså på denna linje en hel del av det reformarbete måste läggas, som är nödvändigt för att få till stånd den bättre anpassning jag hela tiden talat om. En del traditionella familjeuppgifter måste socialiseras. Det moderna samhället måste frigöra familjerna från de bekymmer, som det moderna samhället självt dragit över familjerna.

Ett socialistiskt program för familjen blir alltså konservativt, om man ser till dess strävan att bevara det viktiga, det väsensbetingade innehållet för familjen, men radikalt i dess krav att reformera vissa av familjens ytligare uppgifter. Och i dessa tider gäller det att stadigt och målmedvetet hålla den kursen: klart förbi både en dimmig och opraktisk traditionsbundenhet och en nyckfull och ödesdiger "frihetskult".

EN RÅDGIVANDE FÖRTROGEN

Morgonbris' läsare inbjudas till en intressant brevväxling.

För att med förenade krafter kunna ta upp och fullfölja de reformtankar, som komma till uttryck i detta nummer, är det angeläget att vi först var och en i sin stad göra klart för oss den egna situationen. Morgonbris inbjuder därför sina läsare till en brevväxling härom. Skriv och berätta vad ni väntat er av livet, vilka ideal ni ställt upp för er, i vilka avseenden edra förväntningar blivit infriade eller svikna, hur ni betraktar ert hem, er arbetsuppgift och tillvaro i övrigt, hur ni lyckats samverka med andra människor, hur ni ser er själv i förhållande till samhället. Och de gifta uppmanas att delge sin syn på äktenskapet och familjen.

Men detta blir ju "noveller ur levande livet", utbrister någon. Ja, men här skall endast berättas vad som är sant. De bästa breven komma vi om brevskrivaren ger sitt tillstånd därtill att publicera i Morgonbris. De hemmens kvinnor eller andra familjemedlemmar, som gå och bära på bekymmer, brottas med inre eller yttre konflikter eller som helt enkelt endast tycka att livet är tröst utan att rätt försä varför få här det tillfälle de kanske annars sakna att låta sina hjärtan. I de fall som så behöves har Morgonbris tillfälle att förmedla råd och hjälp från läkare, psykologer och auktoriteter i sociala angelägenheter.

På detta sätt skulle måhända kunna läggas grund till en rådgivande verksamhet motsvarande den amerikanska byrån, varom berättas på annan plats. Samtidigt skulle Morgonbris säkerligen få en sådan kännedom om den allmänna situationen och stämningen ute hos vårt folk, vinna en sådan intim kontakt med läsekretsen att den verkligen blev dess säkra och handlingskraftiga vän. Alltså tag någon stund under den fridsamma helgen och inled ett förtroget samspråk med Morgonbris!

KVINNORNA BAKOM FRONTEN

Historien visar att kvinnorna deltagit i alla strider för frihet och rättvisa. I den franska, ryska och nu senast den spanska revolutionen spelade de en inte så obetydlig roll. Och arbetarnas väldiga fackliga rörelse vore säkert inte vad den är om inte kvinnorna stått med i de kämpande leden. Visserligen ha de här endast kunnat utföra sitt värv bakom fronten, men vad har inte just det betydtt för stridernas förande till seger: deras uthållighet, deras ousinliga uppfinningsförmåga, då det gällt att hålla uppe hemmen under tider då organisationerna ännu saknade stridskassor, då barnen ofrånkomligt krävt sitt och det legat så frestande till att säga till mannen: Du måste bli strejkbrutaren, vi måste först och sist ha bröd, vi hårdar inte ut här hemma.

Inför den förtalskampanj, som riktas från vissa politiska grupper mot fackföreningsrörelsen, har Morgonbris uppmanat dessa kvinnor bakom fronten att deklarerat sin ståndpunkt. Vi ha genom ett intresserat tillmötesgående från flera av de stora fackförbundsexpeditionerna bl. a. "Metalls" och "Signalens" sänt ut många tusen frågecirklar till fackföreningsmedlemmarnas hustrur. Jätteenquêten är inte slutförd än på långt när, men den mångfald av svar som redan inkommit ha åtskilligt att säga, samtidigt de lämna intressanta interiörer från de svenska arbetarhemmen. Även den som spånt förväntningarna högt blir överraskad av det reservationslösa förlitandet till fackföreningen. Hör här några exempel ur högen: — Fackorganisationen löser lämpligast frågorna om lön och arbetsförhållanden. — Andra ingripanden försäkra ofta. — En god fackförening är hemmets lycka. — I dessa tider är det absolut nödvändigt att vara starkt organiserad.

Så när som på två i den stora skaran av brevskriverskor, vilka två mena att kontingenterna äro för höga, förklara alla sin beredvillighet till denna utgift även om den tar ett stort grepp i veckans hushållskassa. Därför, svaras det, att den är en nödvändig utgift — fullt riktig utgift — väl använda pengar — kunna ej användas till ett bättre ändamål. — Bör betraktas som avgift till en sjukkasse, säger Dorotea Edborg, Linköping, och vinner instämmande av Erica Gundby, Stockholm: En dylik försäkring bör ingen arbetare eller likastående vara utan. Och ännu flera stämmor: Genom kontingentens erläggande kan även hemmets möjligheter anses bättre tillgodosedda. — Kan återkomma flerfaldigt igen genom fackföreningarnas hjälp. Hanna Segerud, Östersund: I hushållskassan betyder den summan för all del ganska mycket, men när de tusentals kontingenterna flyta samman, då blir det ett ofantligt skyddsvärn vid eventuella strider. Stina Karlsson, Åmål: Fackföreningsrörelsen är det bästa vapen arbetarklassen äger för att värna om sin rätt. Greta Gustafsson, Ulriksdal: Utgifterna till fackföreningarna äro nödvändiga; om de ej funnits hade vi ej haft den levnadsstandard vi nu besitta. Signaturen Elin L-g: Den månadspenning han betalar till sin fackförening, finner jag så naturlig och så väl använd att det aldrig fallit mig in att dessa pengar kunde användas till något annat. När vi blicka tillbaka på tider som varit och jämför förhållandena förr och

nu se vi bäst vad fackföreningarna gjort och alltjämt gör för oss arbetare. Jag önskar bara att alla kvinnor snart kunde få upp ögonen för den makt en enig arbetarrörelse ger. — Ja, fortsätter Gunhild Klångh i Enköping, "de pengar, som lämnas till fackföreningen återkomma med ränta så hög som ingen bank kan lämna! Och på liknande sätt varieras temat i brev efter brev.

En samma övertygelse om organisationens berättigande kommer till inte mindre vackra uttryck i svaren på frågan om hustrurna känna som hemmen, barnen och de själva försumades genom mannen föreningsarbete. Elsa Lindkvist i Tillberga berättar att hon passar på och skriver medan hennes man är på avdelningsmöte i Folkets hus. Och hon skriver: "Det är klart att jag tycker det är roligt om min man kan göra något, som kan leda till ett gott resultat för samhället. Har ej fallit mig in att känna mig försummad. Hennes kamrat, hustrun till en medlem av avdelning 49 i järnvägsmannaförbundet tyckte i början av äktenskapet att "det kändes egendomligt se honom så ofta upptagen av detta slags arbete, men nu har snart 13 år gått på detta sätt så man har vant sig av med att känna sig åsidosatt och missnöjd. Och numera diskuterar man alltid tillsammans dagens spörsmål och deras lösning till förmå för arbetarklassen. Frågan om fackföreningens nödvändighet besvarar hon också nu med ett stort ja. En tredje av våra interlokutörer vill kalla dem drönare, som ej ägna kraft och tid åt sin kärs och klass intressen. Många svara med Gunhild Björkman, Enköping: Jag anser att min man bör och skall vara fackligt organiserad. Nanny Ohlsson, Kristianstad: En man bör ha även andra intressen än familjen. Det kan naturligtvis ha sitt intresse för honom att träffa sina kamrater utanför arbetsplatsen. Jag tillhör själv en socialdemokratisk kvinnoklubb, som jag är mycket intresserad utav. Jag är stolt över min man, som är mycket intresserad av alla fackliga frågor.

Hulda Forsberg, Pålshoda: En del av friheten måste givetvis användas till tjänst åt livsviktiga organisationer. En och annan kan nog tycka att hemmet väl ofta kommer i andra hand, men å andra sidan är man den första att förklara att organisationen ej får bli lidande. Den fritid, som åtgår till föreningsarbetet är väl använd tid. Och hur mycket lyckligare än om mannen skulle tillbringa den "i glada vänners lag kring spritflaskan".

Ett mycket karakteristiskt uttalande är följande: Detta är den mest brännbara punkten bland frågorna. Skulle vilja svara både ja och nej. För 10-12 år sedan hade jag föga begrepp om politik och fackföreningar, då var jag nog en black om foten på min man, men nu ser jag allt med andra ögon och försöker hjälpa till, där jag förut stred emot.

Och ett större flertal meddela på vad sätt de i all anspråkslöshet dra sina strå till stacken. Elin Reidler, Stockholm, förklarar resolut: Genom att vara en förstående kamrat. En lidköpingsfru: Jag kan uppmuntra till flitigt deltagande. En andra: Springer med bud åt honom, hjälper till vid festarrangemang och renskriver årsberättelser o. d. Stina Karlsson, Solliden: Min väsentliga uppgift blir att när min man är trött och uppsliten och tycker sig gjort det bästa men ändå får kritik, uppmuntra honom till nya tag.

Här äro vi inne på ett kapitel, som Morgonbris skall behandla särskilt i ett kom-

mande nummer, ty vi kunna ur de knapphändiga rapporterna på denna vår fråga i vad mån man medverkar i mannens organisationsarbete utläsa bikter, som framkallar vemod hos läsaren, samtidigt ens beundran för dessa kvinnor bakom fronten blir än större. Trots att de utåt räknas så litet med, trots att de få stå vid sidan om, trots att de ännu i mycket stor utsträckning endast komma ifråga som springbud och kaffekoppsdiskerskor ("En hustrus hjälp märkes ofta inte förrän den saknas", undfaller det någon bittert) så äro de nog storslagna att så oförbehållsamt skänka männen sitt stöd och den stora uppgiften sin tro. Och de göra det fullt medvetna om vilka oerhörda krav som en dag, då en arbetsstrid utbryter, komma att ställas på dem. De ha varit med om det både en och flera gånger — och det har inte vid alla tillfällen slutat med viktoria utan snarare nederlag, nederlag ur vilka de dock efter vad de berätta efterhand kunnat se växa upp goda frukter. Många män borde tas grundligt vid örat för sin tanklöshet och självtillräcklighet, ty det är endast en minoritet av våra brevskriverskor, som kunna konstatera att deras män värdesätta dem så högt att de göra dem till sina förtrogna, då det gäller intressena utom hemmet, och detta i trots av att dylika problem ju ändå så intimt beröra hemmens ekonomi. I ett brev heter det tydligt nog: Skulle så gärna önska att på så sätt få vara med men min man tycker visst att sådant är inget att tala med kvinnor om.

En samma önskan spåras även i mångfalden ivriga förespråkare för att förlägga mötessammanträdena till hemmen. "Då kan även vi få veta litet om vad som avhandlas."

Vi interpellera vidare: Känner ni er stolt, då ni ser er man i en sådan oegennyttigt verksamhet? Man värjer sig ofta anspråkslöst. Selma Beckman, Södertälje: Stolt är kanske inte rätta uttrycket. — Nej, infaller Emmy Bergstrand, Trälleborg, stoltheten hör ej hemma hos arbetarhustrun, men glad bör hon vara över att mannen kan medverka till höjandet av oss själva och våra kamrater ur såväl andlig som ekonomisk synpunkt. Olga Ragvald, Lamhult: Nej, inte stolt för det är vars och ens skyldighet. Erica Gundby, Stockholm: Nej, det är vad jag anser vara hans plikt. Och ännu en: Inte stolt, men glad över hans oegennyttiga arbete och tacksam, när det leder till gott resultat. Och en sekreterares fru: Hans insats är så liten att jag just inte haft anledning tänka något ditåt. Fru Gustafsson, Ulriksdal: Jag är stolt över varje arbetare, som tillhör en fackförening. Anna Persson, Kattarp: Jag känner mig stolt över allt, som uträttas till arbetarklassens bästa. Greta Gustafsson, Ulriksdal. Jag är stolt över att min man är intresserad föreningsman och jag värderar de insatser som fackföreningsfolket gjort såväl inom den fackliga som politiska rörelsen. Var skulle vi i dag befunnit oss om inte arbetarklassen deltagit i samhällsarbetet. Elin L-g: Visst är jag stolt över min man och jag känner mig glad att kunna säga till mina barn "Gör som Far!" Och detsamma förklarar Hanna Segerud, Östersund: Ja, både jag och pojkarna äro stolta över far. Nog ville vi gärna ha honom hemma hos oss, men kan han vara till någon nytta för andra undvara vi honom gärna. Det är även nyttigt för barnen att växa upp i ett hem, där de får veta att det finns något som heter fackförening.

Med detta hänförende lilla brev slutas axplockningen för denna gång. Nya

Gamla makar.

Foto G. Lund.

TVÅ ENSAMMA TRÄD

Två ensamma gamla träd i en stenig backe stå.

Ett magert gräs växer bland backens stenar.

En blomma här och var livar upp med sin fågning.

Trädens grenar äro nästan kala, stammarne äro grå av ålderns mossor, Sina kronor de tillsammans flätat, stödjande varandra mot höstens stormar, som obarmhärtigt rister dem, ej aktande på två ensamma trädsklagan när grenarne mot varandra nötas.

Ännu stå de upprätta, med sina rötter trevande bland backens stenar efter fäste, ännu ha de stöd uti backens mull, men en gång kommer stormen, en orkan i like och deras rötter sliter av. Skola bägge då falla till marken eller ett bli kvar, grått och lutande, ensam kämpande mot stormarne. som obönhörligt komma, saknande det stöd, den andres krona gav.

Kvinnoklubbist.

brevpackar vänta på att bli studerade. Under tiden överlämna vi ordet åt Disa Västberg att ge en översikt, ty uppväxt mitt i de fackliga stridernas centrum, de norrländska sågverksdistrikten, är hon den vilken som ingen annan kan läsa bakom raderna i de stramt hållna svaren.

»JAG OCH BARNEN ÄRO SÅ STOLTA ÖVER FAR»

Då en människa når en viss ålder får det hon säger en annan tyngd, ty man vet att det ligger erfarenhet bakom. Och då en rörelse verkat några decennier kan man bedöma den med andra mått än i begynnelsen. Den har hunnit visa vad den duger till. Man kan ta på resultatet. Det var första tanken då jag såg igenom de svar Morgonbris hunnit få på sina frågor angående fackföreningarna och hemmen. Allt i syfte att få veta hur svenska husmödrar reagerade mot eller för fackför-

eningarna. Om de kände det så som de nationella ungdomsförbundarna slungar ut eller som nazisterna skrika fram. Detta att fackförbunden stjäla arbetarnas tid och pengar utan att lämna vederlag. Ty man förutsätter ju, att de som ett helt liv levat under rörelsens påverkan, ska ha hunnit bilda sig en uppfattning.

Om vi frågat för 25 år sedan skulle svaret sannerligen blivit det som nazisterna nu önska. Arbetarkvinnorna voro i stor utsträckning okunniga, — försagda och kuvade. Inte minst i föreningsfrågor. Föreningslivet, ansvar och meddelaktighet i största allmänhet tabu. Hon fick aldrig tillfälle lära sig begripa vad allt skulle tjäna till. Föreningslivet som stal mannens tid från henne och hemmet tycktes henne meningslöst. Och hon trodde att det var detsamma som att kasta pengarna i sjön, då han betalade ut sin kontingent.

Det torde finnas ännu levande kvinnor som med skammens rodnad på kinderna påminner sig vissa detaljer. T. ex. Att de i ren desperation, mest för att sära mannen, som envisades med sitt, kastade tidningar, broschyrer eller föreningsmateriel utför trapporna där han fann det och fick plocka upp det. Allt tycktes henne vara löjligheter. Och den kvinna är ännu inte begravnen som utförde följande bragd. Mannen var i strid. Strejken tog lång tid. Hustrun kältade att han skulle gå ut som strejkbrytare — hon förstod inte innebörden i den handlingen. Mannen talade om solidaritet, om sammanhållning. Säkerligen var situationen förtvivlad i hemmet, ty hjälpkassar fanns inga. En dag, till middagen, hade hon lagt träklossar på stekfaten och då mannen förvånad frågade vad hon menade, blev svaret: Ät solidaritet också!

Ären ha gått. Det har varit kamp och strid. Segrar och nederlag. Det har varit arbetslöshet, orättvisor, sjukdom och mångahanda ting. Påfrestningarna ha varit enorma. Men då en arbetarkvinna i dessa dagar deklarerar: Fackföreningarna ha varit och är arbetarhemmens bästa sparkassa blir man imponerad. Det ligger några decenniers erfarenhet i svaret. Och nog borde väl detta slå benen av stultorna på de högröstade herrskapens skrik om

tvång, förtryck, stöld etc. Under tid som svunnit ha männens tro att kvinnorna skulle hållas utanför nöts bort. Följden är märkbar. Hon är glad över mannens förtroende, hon är hans kamrat, där livet flyter i sin rätta fåra. Hon ser med nöje att styrelsens möten hålles i hemmet. Inte bara därför att hon har sin man liksom litet närmare, utan fastmer därför, att hon medan hon stökar lyssnar och kommer mannens arbete inpå livet.

Förhållandena förändras. Nu blygs hon inte längre för mannens politiska färg. Ordet socialist eller fackföreningsman har fått god klang. Hon fryser inte då han talar om sammanträden, det är inte längre löjligheter i hennes ögon. Nu säger hon: Jag och barnen äro så stolta över vår pappa, som kan och vill arbeta för allas vår gemensamma sak. Världshändelserna ha sopat bort så mycket. Bland annat kvinnornas misstro till egen kraft eller förmåga att fatta eller kunna medverka på de områden, som de tyska nazisterna påstå att Gud enkom skapat för mannen. Alla dessa olika omständigheter som kastat kvinnorna ut i försörjningskampen ha tvingat henne till ställningstagande i frågor, som förr stod hemlighetsfulla och främmande. I vår tid är det oftast på kvinnans heroiska kamp det beror om hemmet håller ihop. På hennes förmåga att ge mannen mod om sammanbrott ska förhindras. Allt, allt ligger i stöpsleven. Det har varit jordskalv i hennes tillvaro. Hon har vaknat.

Och man kan utläsa den stegrade utvecklingen i svaren. Medvetna, klara, viljebetonade. Eller blyga, trevande men med allvarlig vilja att förstå.

Men alla spela de på samma sträng. Man riktigt ser hur de lyfta på sina huvuden och stolta svara: Vi ha tillfört samhället goda hem, sunda människor, allt detta som man räknar med som plus i en stark och god statsbildning. Och för oss är den fackliga rörelsen något att lita till, något som vi vill värna. Ja, det var detta jag kunde utläsa av svaren. Det var de kvinnor som levat mitt i rörelsens centrum, eller i dess utkant, husmödrar, hustrur, självförsörjande som svarade. Alltså, de som kunde bygga sina svar på årens erfarenhet. Vilket väl ändå inte tillfredsställer dessa herrar och damer som vaknat till i politiskt och fackligt avseende är nittonhundratrettio.

Mätte det gångna årets erfarenhet ha ruskat upp vårt lands kvinnor så att de förstå vad tiden kräver. Om vi förr samlats under solidaritetens insegel och detta gett oss makt att bygga god grund för svenska hem, hur mycket mera av denna solidaritet höves inte just nu.

Skola vi kvinnor i vår önskan om god jul och gott nytt år lägga in ett löfte att låta något av den hänförelsens eld, som fordom fanns som en brännande låga inom pionjärerna, flamma upp på nytt?

Disa VÄSTBERG

HÖNAN FÖDDE KYCKLINGEN MEN . . .

Av Eva WIGFORSS

Det är ingen tillfällighet att familjens vara eller inte vara, nya former för familjebildning och familjeförsörjning diskuteras så ivrigt nu. Depressionen hejdar inte sina anlopp vid hemmets tröskel. Dess ebb och flod avteckna sig tvärtom allra tydligast där i bättre eller sämre försörjning eller i den totala oförmågan att sörja för också de elementära behoven. Och kvinnan, som inte längre accepterar dessa växlingar som något gudasänt eller naturnödvändigt, börjar ta i tu med sin del av planerandet för ett bättre sakernas tillstånd på allvar. Detta har hon nog alltid försökt efter bästa förmåga, men för den inom hemmets väggar strängt upptagna har denna vanligen inte varit så stor.

Hon vet däremot bäst besked om, var det brister med försörjningen och har ofta klart nog tecknad för sig det ideala tillstånd hon skulle vilja ha i stället för den bristfälliga verkligheten. Här måste jag tala om ett samtal jag hade alldeles nyss med en nioåring, som stod och väntade på en kamrat, som gått in i ett angeläget ärende. Vi beundrade tillsammans ett litet ulligt bylte, på vilket de valpaktigt tölpiga benen virvlade omkring med en otrolig benägenhet till slut stanna pekande i alla fyra väderstrecken. Och åsynen av detta levande liv väckte minnen hos stadsbarnet. "I somras på landet va de en höna, som födde kycklingar, men en kyckling trillade i svinmaten och dog." Varpå kamraten, som kommit ut igen naturligtvis måste övertrumfa. "Hos farbror Karl där dränker sej både kycklingar och ällingar i sin egen mat var dag — nästan." Och under tvärsäker kritik av landsbygdens fåniga hönsgårdar, där sådant får ske, försvinna kumpanerna. Och jag kan inte hjälpa, att frågan om familjens bättre organisation och försörjning blir till en bild av den större hönsgården, där vi reder våra reder efter bästa hönsförstånd och eftersom vi ha näbbar och klor till, och där vi hjälpas åt att trampa ner maten för varandra och mer än ett litet liv offras i den allmänna villervallan. Plan och hushållning är inte främmande för en rationell hönsskötare. Han — eller hon som det väl oftast är — låter inte det faktum, att en äggkläckningsmaskin och kycklingmoder, där äggen kläckas och kycklingarna värmas av en fotogenlampas värme, inte är den naturliga metoden och den som mor och mormor använt, avhålla sig från att begagna den. Hon bygger ändamålsenliga hus och väljer ut mat och avels- ägg med största möjliga kunskap om erfarenhet och teori i dessa ting.

Ja, läsaren har väl redan dragit parallellerna. Låt mig bara förebygga möjlighet till ett förfärligt missförstånd. Den där kycklingmodern behöver i den större hönsgården inte betyda något mer artificiellt än lämpliga organ för den bästa möjliga barnavård. Den behöver inte och får inte betyda något skiljande av mödrar från barnen utöver vad de själva önska och finna lämpligt. Men den erfarenhet vi redan ha på detta område visar, att mödrar tacksamt använda de nya möjligheter till hjälp som ges dem i barnkrubbor av olika slag och kindergarten vid det mycket påkostande årlånga arbete, som övervakande och vård av småbarn är. Dessa besvärigheter hör likväl till de mindre, och för den som har det

ekonomiskt väl ställt, finns det inga oöverkomliga svårigheter, om än lösningarna på sina håll t. ex. med en sköterska för vart barn bli onödigt slösaktiga.

Det är när medlen är begränsade, när modern utom arbetet med barnen måste ha ett krävande yrkesarbete utan att ha råd att skaffa sig tillräcklig hjälp, som de större svårigheterna komma. Och det är här i första hand den hjälp, som man innefattar i begreppet barnbidrag, familjelön, skulle riktas in. Vi ha möjligheter här att knyta an till redan förefintliga åtgärder i detta syfte. Den form av familjebidrag fru Margareta Bonnevie nyligen talat för här i Stockholm, som egentligen inget annat är än en ömsesidig försäkring mellan löntagare (möjligen med nå-

MASSBRÖLOPP I LAZARUSKYRKAN I BERLIN. 47 par tillhörande nazistorganisationen och Förbundet tyska kristna

got bidrag från arbetsgivare och stat) tror jag har ganska små förutsättningar att bli populär här annat än som nödfall om utvägar till en statlig allmän hjälp skulle visa sig stängda.

Vi ha efter årtiondens arbete fått en början till en moderskapshjälp, som, om än ytterst obetydlig, kan vara en stomme att bygga vidare på. Vi ha en arvsfond, som delvis användes till hjälp åt barnrika familjer. Vi ha skatteavdrag efter barnantalet, som är en åtgärd av alldeles samma syfte som barnbidragen, och som skulle kunna ökas och smidigt anpassas efter inkomstens storlek och behovet. Och vi skulle när som helst kunna taga upp frågan om en stor allmän barnpension, som en gång i framtiden skulle kunna bli för barnen, vad ålderdomspensionen är för de gamla, en mer tilltalande väg än fattigvården att hjälpa först de mest trängande behoven men också, efter hand som behovet av en bättre inkomstfördelning blir erkänt, hjälpa den stora massans föräldrar i deras arbete att fostra de nya medborgarna. Med den kännedom vi ha om förarbetet för sådana större åtgärder, vore det inte en dag för tidigt att på allvar ta upp till diskussion dessa frågor. Vad kan göras för att bereda en bättre barnavård och medel till barnens underhåll? Hur länge har samhället råd att överlämna helt åt den privata företagsamheten vården om de små i den för deras kommande fysiska och psykiska utveckling så avgörande åldern? Hur länge ska det arbete en mor ägnar sina barn vara ett av de få oavlönade yrkena, betraktas som en tjänst hon gör fadern snarare än en tjänst hon gör samhället och för vilket samhället bör ersätta henne? Hur länge ska alltså en kvinna behöva med livslångt beroende av mannens vilja och förmåga att sörja för henne och barnen köpa sig möjligheten att få barn och kunna vårda sina barn?

På kvinnorna själva kommer det i allra största utsträckning att bero, vilka vägar de nydaningar slå in på, som i en brytningstid som denna, tvingar sig fram. Om vi vända blicken åt söder, se vi en väg: tillbaka till familjen, råder eller befäller man kvinnorna. Man lockar med bröllopspresenter, som ingen verklig hjälp är, till familjebildning och barnafödande. Man driver kvinnorna från förvärsarbetet till hemmen, där inget produktivt arbete mer finns för dem. Man målar fram för dem ett ideal av huslighet och försakelse, som möjligen en gång passat i en tid då huslighet var en ekonomiskt värdefull egenkap och försakelse en allmänt erkänd dygd, som åtminstone gav dess utövare tillfredsställelsen av ett gott samvete. Ett uppvaknande till insikt om dessa metoders absoluta meningslöshet kommer inte att bota den skada de redan gjort.

Men det finns andra vägar. Den patriarkaliska familjen har sen länge börjat förlora sina fasta konturer. Dess betingelse,

de stora familjerna och det produktiva arbetet i hemmet försvinna mer och mer. För de kvinnor, som bildat hem och familj under den gamla förutsättningen, att en mors och husmors arbete är det enda naturliga och arbete nog, kommer framtiden att bli mindre klar än för de unga, som se arbetet som det väsentliga, som ska vara hela livet, och familjen som, kanske inte mindre betydande, men en troligen mera osäker och övergående period i livet.

Jag skulle, trots begränsat utrymme vilja rikta uppmärksamheten på ett par strå, som kan visa, att det flyter en ström i riktning bort från den gamla traditionsbundna patriarkaliska familjen, hur stark den nu kan vara. Det ena är en passus i en bokanmälan av Vera v. Kræmer i dagens tidning: "Det är på tiden att burgna kvinnor — — — skola kunna utan olåt ta hand om sig själva och ett barn." Att anmälaren kritiserar boken hör inte hit. Hon anför, att hjältinnan-läraryn, som ligger i skilsmässa med en streber till make, får ett barn med en annan man, som hon enkom utsett åt sig för detta syfte, men som har för svag karaktär, för att hon skulle vilja gifta sig med honom. "Hon blir inte alls utstött ur kretsen, hennes föreståndarinna förstår henne och hon kan uppfostra sitt barn utan konflikter." Författarinnan har glömt en sak, och anmälaren glömt att efterlysa den. Var i vårt långa land skulle den skolföreståndarinnan finnas, som skulle våga sig på något sådant. Också vid statens skolor vore situationen besvärlig, möjlig först vid någon annan statstjänst och då helst högre. (Det meningslösa i att välja till far för sitt barn en man, som man finner olämplig som make kan vi ju bortse ifrån.)

Det andra strået är en liten broschyr av Maria Larsen, Matriarkatet, i vilken med stöd av Almkvist, inte Johan men Carl Jonas Love, och Ellen Key, författarinnan uppmanar ogifta mödrar att ta sina dolda barn till sig och därigenom skaffa sig (barnen gällde det inte i första hand) ett rikare och bättre liv, "och blir ni en familjeförsörjande mor, skola icke av humanitära skäl myndigheter och arbetsgivare ställa Eder utan existensmedel, erkänn åtminstone Edra barn, ty de ge Eder en livsfullkomning, som Ni annars få försaka". Männe författarinnan inte här en smula överskattat den humanitära läggningen hos myndigheter och arbetsgivare. Eller är världen verkligen så god och skön och det där om arbetsförbud för mödrar — visserligen främst de ordentligt gifta — och återvändande till familjen bara en elak dröm, väckt av nazipatriarkalisk yra. Men även om något sådant som ett s. k. matriarkat av ogifta mödrar vore möjligt, är det ett ideal värt att hållas upp som sådant? Är det inte snarare ett mindre ont än olyckliga äktenskap och tvungna celibat, bättre kanske än livslångt bero-

Zuluernas kvinnor i dubbelarbete.

"Han tyckte sig se, hur kvinnor runt hela jorden gingo fram och åter med sjuka eller skrämde barn på sina armar. Kvinnor av alla hudfärger, kvinnor av alla åldrar, kvinnor av alla klasser — miljoner kvinnor med bröstet värkande och hjärtana värkande av oro medan männen rasade som banditer och djävlar."

ende i ett samliv, som mistat sitt berättigande, men för såväl föräldrar som barn givet ett mindre gott än det man vill sätta upp som idealet, äktenskapet med barnen och deras väl som det centrala. Kycklinghönan som stretar med sin flock och den ensamme tuppen, som under stoltserande och ideligt galande söker dölja, att han spelar en skäligen obetydlig roll i hönsfamiljen, är inte vårt ideal.

Matriarkatet — med eller utan en fader i bakgrunden — kan möjligen bli för barnens bästa fördelaktigare än patriarkatet, men för de andra familjemedlemmarna är likställigheten — så vitt den nu för första gången i känd tid är möjlig och i den mån den är möjlig — en säkrare grund att bygga på för att nå vad vi ännu inte kan undvara: familjer av så stor stabilitet som möjligt. Men hur ska arbetslös ungdom kunna i rimlig tid bilda familj? Hur mycket familjeliv blir det för nödhjälpsarbetaren, som långa tider får leva skild från hemmet, för de unga makar, som tvingas att ha sitt förvärsarbete i olika landsändar? Hur ställer sig familjelivet för den i förvärsarbete sysselsatte modern med småbarn? Det är här vi önskar och väntar, att samhället visar sig förstå, att familjebildning och familjeförsörjning i tider av långvarig depression och i tider av brytning och nydaning inte är något, som riskfritt kan överlämnas åt slump och lät-gämetoder, om nu frånvaron av metod ska kallas så. I en värld som pressas av ett överskott av producerade varor, som har en produk-

BARNENS FÖRSÖRJNING

I tider av arbetslöshet drives ofta en bitterhetens och hopplöshetens propaganda mot barnafödande. Man säger: låt oss bringa ned födelsetalen, hellre än att fortsätta att föda individer, som skola tränas med varandra om utrymmet. Man har så lätt att tro de gamla malthusianska teserna om att eländet beror på en överproduktion av människor.

Nu är det naturligtvis icke så. Arbetslösheten beror icke på att vi äro för många. Det är svårt att utpeka några särskilda fenomen som orsaker till den, så komplicerade som förhållandena äro. Men i och för sig är arbetslösheten en skrämmande påminnelse om hur illa det kapitalistiska samhället förmått organisera sig, hur det misshushållar med resurser och människokraft. Så enkelt som genom att minska folkmängden kommer samhället emellertid icke undan det dryga ansvaret.

Detta lilla memento har varit nödvändigt för att från början koppla ifrån en kritik mot alla strävanden att på det allmänna lägga över en del av det ansvar för barnens vård och fostran, som av gammalt ålegat den enskilda familjen, men som denna får allt svårare att bära. Denna kritik skulle annars lätt kunna formuleras så: låt icke samhället genom att övertaga detta ansvar hejda den annars nödvändiga avfolkningsprocessen.

Hela problemet om hur vi ska kunna försörja våra barn måste frigöras från alla negativa inställningar till befolkningsproblemet. Vad det ytterst gäller är ju detta: hur ska vi på bästa sätt kunna sörja för de barn vi få? Det är ett spörsmål om kvalitet mer än om kvantitet.

Vi börja äntligen få upp ögonen för vad en god barnavård betyder. Läkares och barnmorskors propaganda ha gjort oss vakna för detta. Men ofta är just vetskapen om detta ansvar en ytterligare börda. Man vet att vitaminrik föda är nödvändig, men varifrån få frukt och grönsaker under vår långa vinter? Man vet att en egen säng, ett rum med god ventilation hör med till ett barns rätta vård, men hur kunna övervinna trångboddheten med de hyror vi nu ha? O. s. v. Propagandan för den allt mer höjda barnavården ger många mödrar en naggande oro och lägger så samvetskväl till den redan förut tunga bördan av fattigdom.

Ännu grymmare kommer detta att bli, när man mera allmänt får klart för sig, hur viktig även den psykologiska omvårdnaden om barnen är. Då måste man komma att kräva att man skall kunna ordna hemmet och familjelivet på det sätt som just är ändamålsenligast och lyckligast för barnen. Men då kommer också verklighetens hårda omöjlighet att kännas än mer tryckande.

Den enskilda familjens ekonomiska bärkraft räcker helt enkelt inte till för de

ökade kraven på barnavårdens kvalitet. Löner och inkomster pressas av konkurrensen från ogifta, självförsörjande. Familjeförsörjaren har ingen familjelön men väl familjeansvar.

I en sådan situation pressas vi till att söka ta vara på alla möjligheter till reformer. Låt oss envist ta spjörn och inte släppa taget, förrän dessa frågor fått en lösning — det är ett tidstunget program

Familjen är inte längre den enda platsen för ett barns tillvaro. Det allmänna har i allt större utsträckning övertagit barnens vård. I Stockholms folkskolor t. ex. erhålla 13 procent av hela barnantalet eller närmare bestämt omkring 5000 barn fri kost vid skolornas matbespisning. Hur välbehörlig denna är såg man senast i den nya Olofslundsskolan, där det kunde konstateras en väsentlig förbättring i barnens förmåga att följa med undervisningen sedan skolans bespisningsverksamhet börjat. De kommunala myndigheterna ute på landsbygden ha också funnit att en av de effektivaste åtgärderna för hjälp åt hemmen är ordnandet med fri kost, åtminstone fri frukost åt skolbarnen, varför de i alltmer ökad omfattning arrangera sådan. I Stockholm har skolornas matbespisning en matsedel uppgjord för fyra veckor, vilket betyder en ganska rik variation i valet av rätter: ärter, fläsk och pannkaka, fiskfärs, blodpudding, paltbröd, kalllops, köttfärs, köttbullar, sill etc. Säkertligen har denna bespisning en stor del i förtjänsten att våra dagars skolbarn ej äro större vänner av kaffe. Förfäktarna av ett utvidgande av den sociala barnavården nämna bland reformmöjligheter även: fri lunch för alla barn.

för åtminstone kvinnorna. Det är också ett entusiasmerande program. Dess mål är: bättre barnförsörjning; dess medel är: en socialistisk utjämning av kostnaderna för barnen.

I sin bok "Familjeförsörjning och arbetsinkomst" diskuterar Eva Wigforss en möjlig reformväg: ett statligt garanterat "familjetillägg" till inkomsterna. Det är alldeles nödvändigt att vi finna en form för att kunna ge sådana barntillägg åt de mest behövande familjerna, utan sken av fattigvård, endast som ett samhällets självklara åtagande av försörjningsplikterna gentemot dessa familjers barn. I form av barnpension eller som en utvidgad moderskapshjälp eller under någon annan administrativ form måste denna fråga få sin lösning. Men det stora flertalet familjer skulle svårigen kunna komma i åtnjutande av dessa kontanta barnbidrag, och av dessa

och andra skäl vill jag här peka på en annan reformlinje, som givetvis bör drivas jämsides med den nyss antydda: ett kraftigt utvidgande av den sociala barnavården.

Samhällets barnavård har gjort många framsteg men det verkligt stora steget framåt tar den först, när en enhällig kvinnoopinion står bakom konkreta förslag till dess utvidgande. Dessa konkreta förslag

kunna icke närmare utformas förrän i och med ganska vidlyftiga utredningar. Men i följande riktningar ha vi att söka reformmöjligheter: barnavårdscentraler med barnläkare och sköterskor för råd, hjälp, hembesök samt vård o. s. v., fri skolmateriel och skollunch för alla barn; fria kindergarden och lekstugor (barnkrubbor) mer pedagogiska efterträdare för barn före skolåldern, så att modern kan få antingen några timmars fritid eller rentav möjlighet till att ha ett förvärvsarbete utom hemmet; statliga utbildningsstipendier för de barn som på grund av begåvning och intresse anses lämpliga för studier utöver folkskolan m. m.

Alla dessa olika krav, som när de framställas så här summariskt, bara se ut som oförsänkda fordringar, gå i själva verket ut på ett fullt konsekvent överförande av vissa kostnader och vissa bekymmer för

barnen från den enskilda familjen till oss alla, i mån av vår förmåga. De innebära ett erkännande av samhällets intresse i en god barnavård och av orimligheten i att fordra denna av den vanliga familjen, som faktiskt saknar de ekonomiska förutsättningarna. De syfta dessutom delvis till att lätta moderns arbete i hemmet (ex. skollunch, lekstugor) för att göra henne fri från den absoluta bundenheten till hemmets värld alla dygnets timmar. En sådan utvidgad socialpolitik, som tar sikte på de stora massorna av svenska barn och inte bara vanartade och utfattiga, den kan i längden icke undvikas. För att betala den måste vi då givetvis ålägga oss själva vissa skatteökningar. Men eftersom det just gäller att nå en utjämnings, måste de barnlösa inkomsttagarna betala proportionsvis mer; för familjer med barn måste det göras ordentliga skatteavdrag. Vidare innebär en sådan utjämnings liksom alltid att de större inkomsttagarna i viss mån betala för de mindre inkomsttagarnas barn. Efter dessa och liknande linjer kunde ett verkligt socialistiskt barnavårdsprogram byggas upp. Då skulle vi med annat än fraser betyga vår nitälskan om familjevårderna.

T I D E N S M A D O N N A

Inom kvinnokretsar pågår för närvarande en het diskussion kring problemet barnens försörjning. En hård verklighet ställer dem allt obönhörligare inför den frågan.

En ung skånsk lantarbetarhustru har sänt Morgonbris ovanstående bild av sig själv. Hon har sänt bilden med anledning av den inom kvinnokretsar pågående diskussionen: "Ja, här ser ni mina minsta", säger hon. "Jag sitter här med dessa människoplantor i mina händer. Jag har ansvar för dem. Jag är deras mor och skall tillsammans med deras fader bygga grunden till deras framtid. Men jag har ingenting att ge dem utöver min modersmjölk och omvårdnad, som blir ytterst nödortftig, då de större barnen och arbetet på gården kräver så mycket av min tid och mina krafter. Skall det aldrig lyckas oss kvinnor att vinna en sådan gemenskap i vårt moderskap att vi förmå förändra samhället dithän, att det skänker skydd och trygghet åt det uppväxande släktet? Förgäves söker jag döva mina självförebärrelser för att jag sätter nya liv till världen med förklaringen: 'Det måste födas nya, starka människor, som kunna förbättra allas vår tillvaro'. Jag ser samtidigt bristen på förutsättningar för dem att lyckas bättre än vi."

Kvinnans ansikte är en enda sammanbiten, bitter förebärrelse mot henne själv och hennes medsystrar, som låter tiden löpa i ett automatiskt vardagsslit, isolerade och utan förståelse för de oerhörda faror, som hotar folkets framtid.

Bakom denna tidens bittra madonna skymtar familjens torftiga hem, Brevet därifrån för med sig en stickande fuktluft, som säger tillräckligt om bostadens beskaffenhet.

"Det är sant. Just nu skulle ett kvinnornas gemensamma kampprogram för 'barnpolitiken' läggas upp", säger den unga socialpsykologen professorskan Alva Myrdal. "Ense är vi då", fortsätter hon, "att det skall vara radikalt i syftningen, visa ohämmad djärvhet i målsättningen, men samtidigt en rentav akademisk försiktighet och grundlighet vid detaljutformningen. Först ett sådant av kritisk diskussion genomkontrollerat program är värdigt att föras fram till aktion. Kvinnorörelsen har icke råd för sin prestigés skull att avstå från en allsidig utredning av vissa ekonomiska specialproblem."

En sådan utredning, som här påyrkas är redan planerad med Morgonbris som aktiv medarbetare. Många tusen svenska mödrar torde komma att samlas kring detta ofantligt intressanta och betydelsefulla arbete.

Förbliv Morgonbris läsare även nästa år och ni skall vinna nytt mod och ny handlingsiver, ty enbart det problem, som här berörs, erbjuder en mängd ståtliga uppgifter.

Ur Modern Photographie.

KVINNAN T I L L MANNEN

Varför älskar jag din närvaro, fast jag vet, att din tanke sysslar med
främmande ting,
varför fyller din närvaro mina dagar med solfyllt jubel och mina nätter
med vindstillans ro,
varför vakar jag, fylld av lycka, när du slumrar in vid mitt sköte, glömsk
av mig och allt,
varför gråter jag, när dina ögon strålar vid tanken på dagens kamp?

Så som det tunga havet blott dröjande mottager stormvindens famntag,
så sätter jag mig till motvärn mot min älskades närmanden,
ty som havet i långa dygn häver sig i jämrande dyningar,
så våndas mitt hjärta när du lämnar mig glömd för din gärning.

I vår kärleks begynnelse var blott jag och du
— så blev jag det gamla och vanda,
och en annan väckte upp ditt sinnes jublande fröjd
medan mina tårar långsamt släcker den eld du hos mig en gång tände.

Else STEEN

NYA LIVSFORMER I SOVJETRYSSLAND

Av **Leif BJÖRK**

Femårsplanens inverkan på den ryska befolkningens levnadsstandard hör till de mest komplicerade och svåröverskådliga problemen i Sovjetunionens utveckling under de sista åren. De grundfaktorer, som bestämmer befolkningens materiella välbefinnande och andliga utvecklingsmöjligheter, företeer var för sig en egenartad utveckling, som berör olika samhällsgrupper väsentligt olika. En allmänt negativ faktor är den animaliska produktionens starka nedgång i den animaliska produktionen, som först under sista året visat tendenser till återhämtning. Spannmålsskörden var otillfredsställande 1929, 1931 och 1932, medan årets skörd tycks avsevärt överskrida genomsnittet för åren före kriget och därmed ge möjligheter att helt täcka den ökade befolkningens brödsädesbehov. Odlingen av grönsaker och potatis har visat en stadig ökning. Bostadsbyggandet i städerna har ej hållit jämna steg med folkökningen. Å andra sidan kan som avgjort positiva faktorer inregistreras den ökade tillgången på industriella behovsvaror, den förkortade arbetstiden, de ökade arbetstillfällena och bildningsmöjligheterna och utbyggandet av socialförsäkringen. Fördelarna av utvecklingen har i första hand tillfallit industriarbetarklassen, som i de flesta hänseenden intagit en privilegierad ställning, och industriarbetarna har tack vare ransoneringsystemet varit mindre utsatta för livsmedelssvårigheterna än övriga samhällslager. Utrymmet tillåter inte en närmare analys av alla dessa faktorer. Man måste emellertid ha de här nämnda utvecklingstendenserna klara för sig för att förstå bakgrunden till den omvandling av familjelivets ekonomiska betingelser, som satt sin prägel på den första femårsplanens år, en utveckling som alltjämt fortskrider och som innebär en radikal förändring i kvinnans sociala och ekonomiska ställning.

Den industriella expansionen under den första femårsplanens år åtföljdes naturligt av en betydande ökning av städernas invånarantal. Från 1928 till 1932 växte stadsbefolkningen från 28.4 till 39.1 miljoner eller från 18.5 till 23.7 % av hela befolkningen. En avsevärd del av industrins, transportväsendets, handelns och administrationens växande behov av arbetskraft har sålunda täckts genom invandring från landsbygden till städerna. Men samtidigt har antalet löntagare i städerna kunnat

ökas genom att en större del av stadsbefolkningen dragits in i förvärvsarbete, d. v. s. främst de tidigare arbetslösa, som redan 1930 kunde beredas arbete, och vidare ungdom och kvinnor. Denna process har delvis gått automatiskt som följd av de ökade arbetsmöjligheterna, delvis har den medvetet stimulerats av den statliga planhushållningen. De viktigaste medlen härtill har varit för ungdomens del utbyggandet av yrkesutbildningen, för kvinnornas del de åtgärder som sammanfattas i termen "livsföringens socialisering", d. v. s. utvecklingen av offentliga institutioner, som övertar de traditionella hushållsgöromålen, matlagning, tvätt och barnvård. Den närmaste anledningen till att denna utveckling tagit sådan fart just de sista åren är dels svårigheten att över huvud få arbetskraft från landsbygden, som framträdde i samband med kollektiviseringen och den ekonomiska nivelleringen på landsbygden, dels de olägenheter som följer med en stark ökning av stadsbefolkningen. Då den ekonomiska politiken främst var inställd på att bygga upp den industriella produktionsapparaten, blev det svårt att förse en växande stadsbefolkning med tillfredsställande bostäder och att skaffa dem mat utan att tillgripa extraordinära åtgärder mot bönderna, som blev riskabla för jordbrukets utveckling. Dessa omständigheter förklarar också varför sovjetstaten för närvarande söker hindra befolkningen i städerna genom passvtånget och genom att bygga den industriella utvecklingen på rationalisering av produktionen i stället för ökning av arbetarantalet.

Familjehushållningen — ett hinder för kvinnans personliga utveckling

Det kommunistiska kravet på familjehushållningens successiva upplösning och ersättande med offentliga inrättningar motiveras dels med ekonomiska, dels med allmänskulturella skäl. Kommunisterna betraktar familjehushållningen som en atavism, ett hinder både för samhällsproduktionens växt och för kvinnans personliga utveckling. Hela de sista årens diskussion om de nya livsformerna anknyter till Lenins uttalande om kvinnans verkliga emancipation.

Det viktigaste motivet för "livsföringens socialisering" under femårsplanen var nödtvånget att dra in kvinnor i industriellt arbete. En ytterligare bidragande faktor blev den oavbrutna femdagars-arbetsveckan och treskiftsarbetet i industrin, som hade till följd att arbetarfamiljernas medlemmar kom att arbeta olika tider på dygnet och fick ledigt olika veckodagar, något som självklart gjorde behovet av kollektiv mat-

lagning etc. ännu mera brännande. Offentliga näringsställen, barnkrubbor och kindergarten blev en avgörande förutsättning för att stadsbefolkningen i större utsträckning skulle kunna dras in i förvärvsarbete i de statliga och kooperativa företagen, I och med att de minskar arbetsbördan i hemmet skapar de också förutsättningar för större arbetsprestationer i industrin och övriga näringsgrenar och ger befolkningen, främst kvinnorna, mera tid för utbildning och studier.

40 miljoner rätter pr dygn

Enligt sovjetstatistiken fanns det i de ryska städerna vid femårsplanens början 1 oktober 1928 allt som allt 990 offentliga näringsställen med en samlad "produktionsförmåga" av 1.8 miljoner rätter per dygn. Det var väsentligen små "hantverksmässiga" restauranger, och omkring hälften drevs av privata företagare.

Under femårsplanens år ägnade den statliga planhushållningen stor uppmärksamhet åt den offentliga bespisningens utveckling. Samtidigt som nya industrier anlades i de gamla städerna och nya städer växte upp i vildmarken, inrättades tusentals nya restauranger och hundratals centralkök, som försåg stadsbefolkningen, i första hand arbetarna och deras familjer, med lagad mat. Också på landsbygden utvecklades ett vittförgrenat nät av offentliga näringsställen i anknypning till de statliga storgodsen, traktorstationerna, skogsarbetarlägren, fiskerierna, torvupptagningen o. s. v. I början av 1933 fanns i städerna 11.800 näringsställen, som betjänade 14.5 miljoner människor och framställde c:a 27 miljoner rätter per dygn, på landet fanns 22.000 näringsställen för 3 miljoner människor och en genomsnittlig produktion av 7.7 miljoner rätter per dygn.

Huvudmassan av dessa näringsställen ägas av statliga eller konsument-kooperativa organisationer, vilka står under ledning av två centralorganisationer, Vsenarpit och Vsekoopit. Dessa reglerar i enlighet med de statliga plandirektiverna den offentliga bespisningens utveckling och understöds med omfattande krediter ur de statliga bankerna, statsanslag och billiga livsmedel ur de statliga förråden. De privata näringsställen har på samma sätt som privathandeln nästan helt försvunnit, eftersom deras existens allt mer försvåras genom de höga skatterna och genom att de inte kunnat få livsmedel och inventarier ur de statliga förråden. Vid sidan av Vsenarpits och Vsekoopits restauranger bildades sedan 1929 på kooperativ grundval smärre matlag av invånarna i ett eller flera hus, s. k. självverksamma matsalar.

För att kunna fullfölja femårsplanen behövde sovjet kvinnans arbetskraft i produktionen. Därför har livsföringens socialisering påskyndats, så att denna arbetskraft kunde lösgräas från hushållsarbetet.

I städerna fanns i början av 1933 1.000 sådana matlag, vilka betjänade 280.000 personer. I kollektivjordbruken har de varit den naturliga formen för de gemensamma matsalarna, som utvecklats i samband med den allt mer genomförda arbetsfördelningen.

Den offentliga bespisningen har utvecklats och reglerats enligt samma näringspolitiska och klasspolitiska principer, som varit grundläggande för livsmedelspolitiken under femårsplanen. Restaurangerna är till stor del förlagda till arbetsplatserna, fabriker, kontor, skolor och studenthem, och det stora flertalet är endast tillgängliga för personalen vid ett eller några företag eller institutioner. De slutna restaurangerna förser arbetare, anställda, studenter o. s. v. med standardiserad mat till relativt billiga

Blivande moder erhåller barnets utstyrsel i fabriken kooperativa affär.

priser (en middag med soppa, köttträtt och dessert vid fabriksrestaurangerna varierade 1932 mellan 50 kopek och 2 rubel). Då restaurangerna får det mesta av sina livsmedel ur de statliga fonderna, blir maten väsentligt billigare än den skulle lagas hemma, eftersom stadsbefolkningen endast kan täcka en del av sitt livsmedelsbehov med ransonerade produkter och måste köpa en stor del i den öppna marknaden med dess mångdubbelt högre priser.

Vid de slutna restaurangerna är utspisningen i fråga om kvantitet, kvalitet och priser differentierad på samma sätt som livsmedelsransoneringen. Sålunda får arbetarne och studenter billigare mat än kontorsanställda, och personalen i de viktigaste industrierna, såsom järn- och kolindustrin, är rikligare försörjd än exem-

I en rysk fabriks kindergården.

Arbeterskor lämna ifrån sig barnen på morgonen till fabriken barnavdelning.

pelvis textilindustrins personal. Grunden till denna politik är statens strävan att i första hand driva upp arbetsresultaten, förbättra yrkesskickligheten och hålla kvar den kvalificerade personalen i dessa industrier genom det förbilligande av levnadskostnaderna och lättande av familjernas arbetsbörda, som den offentliga bespisningen innebär.

Jämte slutna restauranger driver staten och kooperationen "kommersiella" restauranger där priserna ställer sig väsentligt högre.

1932 hade omkring 30 % av den ryska stadsbefolkningen tillgång till offentliga näringsställen, (därav 50 % av arbetarna och 18 % av den övriga befolkningen inklusive arbetarfamiljerna). Arbetarfamiljernas utgifter för mat utom hemmet steg från 0.88 % av familjens sammanlagda utgifter fjärde kvartalet 1928 till 8.8 % fjärde kvartalet 1931 och den offentliga bespisningens andel i den totala livsmedelskonsumtionen från 1.8 till 12.7 %. Sedermera har dessa siffror otvivelaktigt ökats. I kvalitativt avseende har den offentliga

bespisningen under de gångna åren lämnat mycket övrigt att önska, både i fråga om själva maten och i fråga om betjäning och hygien vid restaurangerna. Detta har sin grund dels i den allmänna livsmedelsbristen, dels i bristen på kvalificerad arbetskraft och attiralj. Den andra femårsplanen, som ju i betydligt högre grad än den första tar sikte på konsumtionsbehovens tillgodoseende, innehåller enligt de hittills publicerade utkasterna omfattande direktiv för den offentliga bespisningens utveckling i tekniskt och kvalitativt avseende.

Större delen av fritiden tillbringas i någon av klubblokalerna.

Cirka 40 milj. mål levereras dagligen av centralköken.

PSYKISK HÄLSOVÅRD

ett försummat samhällsproblem.

Det finns i bokhandeln ett litet häfte — pris 1 krona — med ovanstående titel, utgiven av Svenska sällskapet för psykisk hälsovård. Den som tagit del av innehållet, fyra artiklar, om Psykisk hälsovård, Uppfostran och psykisk hälsovård, Ett par typiska skolbarnsreaktioner och Psykisk hälsovård inom industrien av professor Wigert, professor Wernstedt, lektor Emilia Fogelclou och yrkesinspektisen Kerstin Hesselgren vill gärna veta något mera om dessa aktuella samhällsproblem.

Morgonbris har därför vänt sig till överläkaren vid Psykiatriska sjukhuset i Stockholm, professor Wigert, som är en av de drivande krafterna bakom denna nystartade verksamhet.

"Har", frågar vi, "Psykisk hälsovård haft möjlighet att tränga djupare ned bland arbetarna?"

"Det tror jag knappast att jag kan säga att den har", säger professorn efter ett ögonblicks betänkande. "Vi ha ju så små resurser till vårt förfogande och har bara hållit på ett år. Vi ha inte kunnat göra mer än hålla våra föredrag och sända ut våra småskrifter och i vad mån dessa blivit spridda bland arbetarna har jag ingen möjlighet att kunna kontrollera ännu."

"Har arbetslösheten och krisen haft någon märkbar inverkan på människornas psykiska sälsa?"

"Det tror jag nog att man måste säga att den har. Här kommer många, många fall där rätta botemedlet vore om jag kunde få skriva på receptet så och så mycket arbete och trygghad inkomst."

"Är det mannen eller hustrun som bättre står emot de psykiska sammanbrottet när påfrestningarna bli för stora?"

"Jag skulle tro att kvinnan lättare faller offer för neurosen än mannen, när mannen går hemma arbetslös, när de små komfortvanorna hon haft måste slopas och ställningen för familjen för varje dag blir osäkrare, då synes det i regel vara kvinnan som drabbas först av ett psykiskt sammanbrott."

"Och professorn kan inte säga något om hur man skulle kunna hjälpa kvinnorna till större motståndskraft?"

"Det är nog inte lätt..."

"Kan man inte tänka sej om alla kvinnor hade varit ute i förvärvsarbete, alltså en gång kunnat ett yrke, det skulle kunna hjälpa dem att inte känna sig så helt beroende av mannens arbete?"

"Det tror jag visst det. Det är ju därför det är så omöjligt att önska alla kvinnor tillbaka till hemmen. Det kan komma en kris även om alla kvinnor äro inom hemmen och då blir det ju ännu svårare för kvinnorna. Det vore säkert en god hjälp om de före sitt giftermål prövat förvärvsarbete utom hemmet, det skulle ge dem mera självförtroende och bättre tillit till sin egen förmåga att klara upp det för sig."

"Och vad gör samhället för att hjälpa de psykiskt sjuka? Vilka hjälpkällor, utom de stora psykiatriska sjukhusen, finns det för de sjukdomsfall om vilka man dock vågar hoppas de skola gå till bättring?"

"Ja, inom detta område är det tyvärr ännu mycket som fattas. Beträffande den psykiska hälsovården äro vi här i Sverige långt efter många andra länder. Amerika och Frankrike äro långt före. Vi ha här i Sverige en djup och ingrodd fördom emot oss psykiatriker som gör det svårt att inom kommuner och verkställen-

de myndigheter få något utträttat. Under de allra senaste åren har det ju i alla fall blivit betydligt bättre, — vi ha ju ändå haft flera framstående läkare inom psykiatrien i vårt land, t. ex. professor Gadelius, som utträttat oerhört mycket på detta område.

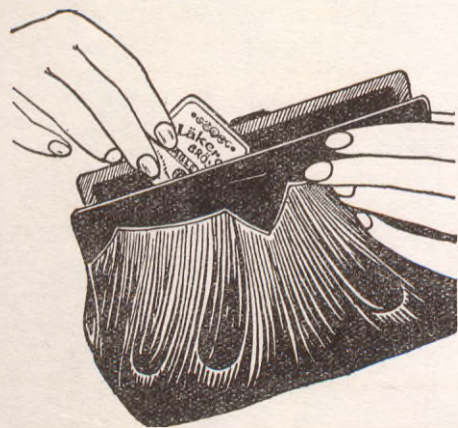
Vad vi här i Stockholm lyckats få anslagt till är först och främst den kända "Hjälphyran för psykiskt sjuka". Vidare har på initiativ av professor Israel Holmgren Serafimerlasarettet under sista året öppnat en psykiatrisk poliklinik, där vi ha en läkare och en sjuksköterska till allmänhetens förfogande. Sjuksköterskan utträttat jämväl s. k. kuratorsarbete, d. v. s. bistår de sjuka i deras sociala och personliga svårigheter. Tyvärr finns det ute i landet endast tre sinnessjukhus till som ha inrättat sådana hjälphyrårer ännu, nämligen Uppsala, Lund och Visby.

I Lund finnes också ett vilohem för nervklena som på sin tid startades på privat initiativ, nämligen av kvinnorna inom Fredrika Bremerförbundet, och som fyllt en viktig uppgift. Göteborg har också ordnat det mycket bra för sina psykiskt sjuka. Vilohem för sådana som behöva ombyte av miljö, vila m. m. finnes här uppe utom Stockholms Stads Vilohem, Stadsmissionens utmärkta Vilohem för män vid Skytteholm och för kvinnor ha vi ett mönstergillt hem i Fanny Hirschs stiftelse i Äppelviken. Men det är naturligtvis inte alls tillräckligt. Dessutom är det ofta för omständligt för att få in en patient på sådana vilohem. Här kommer en sjuk som behövs skickas till vila och ny miljö genast, i dag eller i morgon. Då skall det skrivas blanketter till fattigvården, till styrelsen för vilohemmet och många andra formaliteter så det tar veckor för läkaren att få plats för en patient på något av dessa hem. Här skulle läkaren behöva ha mycket större rörelsefrihet, för bättre resultat. Fler utbildade kuratorer behövdes också."

"Är det ungdom från social-politiska institutet som utbildas till kuratorer?"

"Ja, mycket praktig ungdom med gedigen social utbildning. Men för att bli sjukhuskuratorer önska vi läkare att de även skola ha sjuksköterskeutbildning. Invändningar ha gjorts att staten icke har råd att betala så högt kvalificerad kraft. Men vad skulle några hundra kronor mer, ja, en tusenlapp, betyda att amortera kurators högre utbildning med, om hon genom sitt arbete med råd och hjälpverksamhet kan ordna upp det för de sjuka så att, låt oss säga, bara 10 patienter inte behöva taga sjukhuset i anspråk, — det betyder för staten många tusenlappar bara på ett enda år."

"Beträffande hem- och familjelivet, tror professorn att framtidens människor skola kunna ordna familjelivet på ett för dem

Säljes överallt å 35 öre
pr ask — lyxask 60 öre.

I väskan

bör Ni aldrig sakna en ask Läkerol. Den är uppfriskande och den ger Er skydd mot det råa vintervädret.

Läkerol
BRÖST-TABLETTER

mindre slitsamt sätt. Vad tror professorn om kollektivhuset? Vi tänker nämligen syssla litet med familjen i nästa nummer av Morgonbris?"

Professorn ler — men förstående. "I egen-skap av läkare vågar jag inte yttra mig om kollektivhushållets inverkan på män-niskornas psykiska hälsa. Men", tillägger han med en humoristisk glimt i ögat, "re-dan för 20 år sedan hade jag själv mina funderingar omkring kollektivhushåll. Jag försökte också övertyga min blivande fru, men det gick inte..."

Men när man ser på den utveckling vi nu gå emot, den sjunkande nativiteten och r-barnssystemet, så måste det ur barnets psyko-hygieniska synpunkter vara att rekommendera. Med r-barnssystemet får barnet icke den avslipning som kamrat-uppfosttran innebär."

"Har professorn någon erfarenhet av Barnavårdsnämndens i Stockholm hjälp-byrå för de s. k. problembarnen?"

"Ja, det vill jag lova! Det är det rätta steget i den rätta rikt-ningen. Skriv opp det. Men om denna hjälpbyrå vet byråns läkare, doktor Eeg-Olofsson mera."

Vi vända oss alltså till doktor Eeg-Olofsson, som två gånger i veckan träffas på Barnavårdsnämndens rådgivningsbyrå för upp-fostningsfrågor. Byrån, fram-håller doktor Eeg-Olofsson, har tillkom-mit på initiativ av borgarrådet Larsson, som under flera år förberett densamma, och har omfattats med stort intresse av både lärare och föräldrar. Sedan den öppnades den 1 januari i år har, enligt senaste redogörelsen, läkaren där haft 174 små patienter. Vad man söker råd för är klena och nervösa barn, intellektuellt efterblivna, ängsliga barn, som kräks när de ska gå i skolan, barn med egendom-ligt lynne, barn som väta i sängen och barn med sexuella oarter, bråkiga barn som äro allt för verksamma så de störa andra i klassen o. s. v.

Läkarens uppgift blir här inte att efter tio minuters undersökning skriva ut en medicin. "De flesta fall", säger doktor Eeg-Olofsson, "har varit så pass problematiska, att en undersökning av såväl patienten som hans miljö varit nödvändiga. En av de viktigaste faktorerna för ökad psykisk hälsa är nämligen en ökad anpassnings-förmåga efter olika miljöer och olika upp-levelser. Vi måste söka lära dem att för-stå sig själva och sin miljö. Av mina erfarenheter från vuxna patienter måste jag säga att det som är svårt att rätta hos den vuxne många gånger är lätt att komma till rätta med då det gäller barn. Jag tror att resultatet av arbetet skall bli till största nytta för den generation som växer upp."

"Tror doktorn att barnen farit illa av krisen och arbetslösheten?"

"Arbetslösheten är en fara för den psykiska hälsan, inte bara hos familjeför-sörjaren utan för familjen i övrigt. E. S.

NYHETER FÖR KÖKET

från
Husqvarna

Emaljerade kökskärl-
en Husqvarna-specialitet

Gratinfat

Fågelgryta med fat

Pastejform

Välj
svensk
varal!

En s. k. holländsk gryta är oum-bärlig, när det gäller att bryna en stek, laga en god ägggrätt eller en läcker hollandaisesås. Husqvarna tillverkar numera ovan avbildade nya typ av hol-ländska grytor, invändigt grå-emaljerade, utvändigt brunemal-jerade.

Nyheter från Husqvarna äro även följande gjutna, in- och utvän-digt emaljerade kökskärl:

Ugnspannor (inkokningslådor)
Brödformar
Gratinfat, ovala
Gratinformar, runda
Pastejformar
Fat till fågelgrytor

Rätterna kunna serveras direkt i de emaljerade kärlen, vilka ut-göra en prydnad å bordet såväl i vardagslag som vid festliga till-fällen.

Husqvarna

Hushållsartiklar

HUSQVARNA VAPENFABRIKS AKTIEBOLAG, HUSKVARNA

SYMASKINER

begagnade, med 3 års garanti från 30 kr. Reparationer väl o. billigt. Även i hemmen.

11 57 37

WESSTRÖM & HOLM

Mästersamuelsgatan 55, Stockholm.

11 57 37

Hönan födde . . . (Forts. fr. s. 19.)

tionskapacitet på vissa punkter kanske rent av utöver vad som behövs för allmänt välbefinnande, där vi stå inför möjligheten att kunna reducera det nödvändiga kroppsarbetet till det ringa mått utopister förutsagt, där kan inte längre svaret: vi ha inte råd, övertyga. Vi ha råd att bygga i betong och järn för framtida behov. Ha vi inte råd att bygga upp vad som på lång sikt är vida billigare än den nuvarande frånvaron av system, en tidsenlig, effektiv, förebyggande barnvård och barnförsörjning? Ha vi inte råd att ge alla barn vad ett litet fåtal nu få med ut i den hårda konkurrensen, en frisk, välvårdad kropp? Kan vi inte ge dem den uppfostran vi vet och tror vara den bästa bara därför, att den kostar för mycket? Men innan vi gå till vidare diskussion av dessa möjligheter, måste utgångspunkten vara klar. Ingen av de åtgärder, som vi ska kunna reflektera på, får vidtas med baktankar. Rätten till arbete för kvinnor som för män, för gifta som ogifta, får inte kränkas. Om vi alltså begär ökade möjligheter för kvinnan att fylla de uppgifter barnvården ställer på henne, får denna hjälp inte ges och kommer inte att tas, såvida inte hennes möjligheter till fortsatt förvärvsarbete hållas öppna. Först när moderskapet som yrke betraktat blir jämställt i värdering med lön av annat yrkesarbete eller när kampen om tillvaron blir mindre hård, kan man vänta, att kvinnan ska våga släppa yrkesarbetet för

att helt ägna sig åt barnen, om detta nu visar sig behövt och lämpligt. Yrkesarbetande mödrar är icke en sen tids förvända utveckling. Det finns folk, zuluerna i Sydafrika lära höra dit, hos vilka kvinnorna för att kunna utan att avbryta sitt arbete, mata spädbarnen som dingla på ryggen, genom massage och band tänja ut bröstet till lämplig längd. Där ha vi urtypen för dubbelarbetet. Man har inte observerat, att männen här opponerar sig däremot. Hos de primitiva behövs man inte leta länge för att finna exempel på otroligt hårt arbetande mödrar. Men man finner också ofta exempel på stor omsorg om de små hos hela befolkningen. Främst gäller det, där man man ännu har starka drag kvar av klanlivet, där adoption av andras barn är det normala och man ska vara mycket fattig, för att själv uppfostra sina barn och inte andras. Där kan man, som en kanadensisk indian gjorde, förebrå sina missionärer, att europeerna inte tycka om barn, när de behöver betalas för att ta vård om sina fosterbarn. "Hos oss äro alla barnen kött av vårt kött och ben av våra ben, och vi äro alla deras far och mor." Sådan kan samhörigheten i klanen vara, och där den är sådan blir barnens bästa hela klanens gemensamma angelägenhet, liksom den är familjens hos oss. Barnen äro där bättre ställda, eftersom deras välfärd inte är bunden vid en familjs utan vid mångas. Eftersom jag förut talat om matriarkat, skulle jag vilja sluta med en annan skildring av en ännu existerande form av ett

TREVLIGT JULKORT

utgives av Hyresgästernas Feriebarnsfond. Behållningen kommer sålunda oavkortad till ett ändamål, som kan påräkna all uppmuntran. Kortet kostar endast 10 öre och säljes bl. a. på N.K. och hos P.U.B.

primitivt matriarkat av det slag, som man med rätt eller orätt förutsatt att en större del av jordens folk en gång genomlevt i släktets barndom. I Bortre Indien på halvön Malakka lever i djunglerna folk, hos vilka egendomen, som består av från djungeln erövrade jord, ärves på kvinnosidan, inte bara över kvinnan, vilket är ganska vanligt, utan kan ägas bara av kvinnor. Männen kan göra nyodlingar men av den moderneärvda jordens avkastning få de bara ett underhåll av mödrar eller systrar. Något egentligt kvinnovälde kan man inte tala om men väl om ett ekonomiskt oberoende för kvinnorna. Mannen hjälper hustrun att bygga hyddan, men hon äger den. Är han inte nöjd med sin lott, ger han sig ut på fiske eller som sjöman. Den engelske domaren, Moubray, som efter att ha levt här 20 år ingående skildrat dessa egendomsförhållanden, påstår att inget barn här lider nöd och ingen fattigdom finns och anser, att man borde göra något för att hindra, att dessa lyckliga förhållanden störas genom inflytande från patriarkaliska grannar.

Man behöver inte vara hemfallen åt någon övertro på möjligheten att blåsa nytt liv i en svunnen tids urvuxna former för samhällsliv, för att finna ett sådant exempel så intressant, att man ger akt på det. Och ju mer man ger akt på andra folks sätt att ordna familjeliv och sammanlevnad, dess mindre övertygad blir man helt naturligt, att det vi vant oss att betrakta som den enda kulturen att räkna med och den enda möjliga familjeformen verkligen är detta.

Dess mindre förfäran känner man inför möjligheten att den som allt annat ska vara underkastad förändring och utveckling.

»Lite' gull på smörgåsen»

bad hon om, doktor Wretlinds lilla flicka. »Hon menade därmed mesost — Gyllen-ost. Och», tillägger doktorn, »hon fick därigenom mer av hälsans guld i sin kropp, än de flesta tänka eller ana.»

Ni gör Edra barn en tjänst genom att ge dem Gyllen-ost på smörgåsen.

Èskilstuna Mesostfabrik
K. J. KARLSSON

Kungl.

Hovlev.

Foto Aral, Paris.

I skolan.

L Ä R A R I N N A N O C H S A M H Ä L L E T

En folkskola i storstaden är ett samhälle för sig — nej, en värld menar jag. Varje skolklass är samhället. Där möter vi också de sociala frågorna för dagen.

I fjärde klass hos fröken Nyström:

Kalle kommer fram till katedern med en silverpeng i sin lilla karlnäve.

— Fröken! Mitt räknehäfte ä slut!

Fröken lämnar Kalle ett nytt och tar emot betalning.

— Har din pappa fortfarande arbete, Kalle? frågar hon i viskande ton.

— Jarå, tre dar i veckan. Och mamma har arbete varenda dag.

Kalle är enda barnet. Kanske är det därför han ännu har små vita slantar att själv betala sitt skolmaterial med. Annars hör hans far till en av de lägst avlönade arbetarkategorierna. Ett par gånger har fröken Nyström träffat Kalles mor. En kvinna som man måste känna respekt för! Hon verkar inte bara rejäl och präktig,

hon är stolt också. Ibland kommer hon för att ta reda på Kalles speciella svårigheter och tala om hans hemarbete. Hon är kort-huggen och saklig i samtalet och hänger sig inte åt några jeremiader.

— Vore alla föräldrar som fru Svedberg, har fröken Nyström suckat mer än en gång.

Men fröken Nyström har varit stockholmslärlarinna i 20 år. Hon har följt något, som av greven-pedagogen Rudenschöld i början av förra århundradet kallades ståndscirkulationen. Greven var som alla reformatorer också siare. Folkskolan skulle bryta ned klassklyftorna och åstadkomma en ståndscirkulation. Det sker i våra dagar. Folkskolan är inte längre fattigskola. Den är undervisningsanstalten för alla. Men kanske är det också något annat än skolan, som gör det. En ny självmedveten arbetarklass med modiga, ordentliga, stolta mödrar växer fram. Man

skiljer inte så lätt på proletärer och herrskap längre. Arbetslösheten kommer också samhällshjulet att rulla. Men det slaget av ståndscirkulation är osund och skrämmande.

Fröken Nyström måste än en gång ta fram Anna-Lisas papper och titta på dem. Hon har haft den flickan bara denna termin. Ja, verkligen, där står, att hennes far är kamrer. I går var modern här i skolan och talade länge och under tårar med fröken. Hon var en liten spänslig och förgrämd kvinna.

— Det är så svårt att begära av det allmänna, sade hon. Men vad skall man göra. Min man har varit arbetslös så länge nu. Det är inte nog med att vi måste ansöka om fria skolmaterial åt barnen. Jag får också gå ner till överläraren och försöka få skor till Anna-Lisa och Börje. Och det skulle vara en sådan lättnad, om de nu kunde få börja i barnbespisningen.

Långt upp i medelklassen tränger nöden, och kravet på det allmänna ökar. Erik står och kramar en lapp i handen.

— Den här är från mor!

Anhållan om att Erik skall få gå hem en kvart tidigare. Hans mor, som har städningensarbete, måste vara borta hela dagen i dag. Och Erik skall laga maten till småskolen.

— Kan du laga mat, Erik?

Erik ser nästan överlägset på fröken.

— Jag har varit scout, säger han.

Den nya tiden för inte bara med sig ståndscirkulation — utan även en kanske riktigt hälsosam cirkulation i hemarbetet. Denna termin har fröken Nyström ägnat mycken extra tid åt en speciell skyddsling. Inte har hon särskilt betalt för sin möda, och inte heller gör hon det för att den lilla eleven är adelsbarn och härstammar i rätt nedstigande led från en av Sveriges ryktbaraste statsmän. Hon gör det, för att lilla Gisela är ett s. k. problembarn. I en svag liten kropp har hon en själ, som är onormalt tidigt utvecklad på vissa områden, efterbliven på andra. Hon är för klok för hjälpklass men har svårt att följa med arbetet i fjärde. Giselas mamma var smått generad, när hon överlämnade sin älskling åt fröken Nyström.

— Vi gör det för vi vet, att i folkskolan läser de in kurserna ordentligt numera, och därifrån kan barnen komma någon vart. Min lilla flicka har haft det så svårt, där hon gick förut, viskar den arma mamman.

Fröken Nyström ser, hur hon frenetiskt kämpar med fördomen om folkskolan som fattigskola och deklasseringsanstalt för "bättre-mans-barn". Folkskollärarinnan känner till det där. Hur fick hon inte själv kämpa i sitt eget hem för ett fjärdedels sekel sedan. Hennes mor ville, att hon skulle gå igenom ett privat seminarium och bli guvernant, om hon inte kunde få plats som ämneslärarinna vid en flickskola. Hon fick lägga fram kalla avlöningssiffror och befordringsstatistik, när det inte hjälpte att tala sig varm om folkskolans framtid. Nu har modern det lugnt och tryggt på sin ålderdom, och dottern sitter säker på sin plats, medan de privata skolornas lärarinnor går i ständig ångest för brödbiten i dessa omdaningens tider,

då lärarpersonal blir överflödigt för varje termin.

Ja, fröken Nyström medger villigt, att hennes generation av statsanställda lärarinnor hör till de av ödet gynnade. Men de unga? Hon vågar knappast möta deras hungriga blickar på lunchrummet, medan de äter sina smörgåsar och tänker på morgondagen.

— Hur länge räcker ditt vikariat? frågar den ljuslockige, unga frun sin dystra bordsgranne?

— Till i morgon, svarar fil. magistern i psykologi. Sedan får jag väl rycka in med expeditjonsarbete någonstans.

— Det går väl an för er, som i alla fall hör till de fast avlönade vikarierna, utropar en blek flicka bittert. Jag kanske får tio tjänstgöringsdagar under en månad sammanlagt. Det blir inte ens 140 kr. att leva på.

— Nej, nu talar vi om något roligare, tycker en av lärarinnorna, som är "hemma på platsen".

Diverse brännbara ämnen kastas ut. En ny räknebok. Sexualundervisningen för åttans flickor.

— Man kan inte intressera sig varken för räkneböcker eller sexualundervisning, när man tjänstgör den ena dagen i Enskede, den andra i Ängby, den tredje i Johannes, säger den unga frun hetsigt. Det är ett ryckande hit och dit, som kan göra en alldeles tokig.

— Ni skall väl gå på kvinnornas opinionsmöte i kväll, undrar någon.

— Är det för att bevaka våra intressen? Har vi någon nytta av det? frågar en kall, klar stämma.

— Nytt! fröken Nyström låter sorgen. Det gäller ju kvinnornas solidaritet inför reaktionen. Det gäller ett stort gemensamt samhällsvärde.

— Ja, ni tycker förstås inte, att vi yngre är nog samhällsintresserade, säger filosofie magistern. Men har vi någonsin haft tid med annat än arbete och examina? Vi har pressats framåt i ett tempo, som har stigit från termin till termin. Aldrig har vi haft någon tid att diskutera samhällsproblem. Det gick allt lugnare till i er ungdom.

Inte fullt en sådan stormlöpning. Är det någon gräns för de krav, som ställs på en folkskollärarinna? Vi ska vara fulländade pedagoger och kunna experimentera med alla moderna metoder i psykologi och undervisning och uppfostran? Om vi äntligen finge en egen klass att följa under sex eller åtta år, kunde vi nog genom barnen och deras föräldrar komma lite in i samhällsmaskineriet.

— Bara vi inte slöar till, när vi kommer så långt, säger den unga frun. Av bara plugg och specialisering blir man inte så värst allsidigt utvecklad.

— Nu är jag i alla fall trött på det här, säger den dystra flickan med den akade-

Astrid Forsberg, välkänd i Morgonbris spalter sedan många år, har sedan nyåret redigerat Lärarinneförbundets tidskrift och gjort denna till ett så intressant och levande upplysningsorgan i skolfrågor att den borde läsas även bland föräldrar. Förresten hur skulle det vara om mödrarna via Morgonbris och lärarinnorna via sin tidning kunde nå varandra i ett ömsesidigt utbyte av tankar och erfarenheter? Det är nödvändigt att de två fostrargrupperna komma i en fruktbringande samverkan. Morgonbris är redo. Vad säger vår värderade och sakkunniga kollega?

miska examen. Jag var hos förste folkskoleinspektören i går och hörde mig för. Han rådde mig att söka på landet. Och det tänker jag göra.

— Du med din psykoanalys och din fina examen i en jämtländsk fjällby, skrattar någon.

Men fru Bergner, som tjänstgjort på landet, tycker inte valet är så galet. Där blir det minsann tillfälle att sätta sig in i samhällsfrågorna, fast kanske från lite andra aspekter än i storstaden. Men där blir det inte bara klassen, inte ens bara skolan, som vädjar till lärarinnans allmänintresse. Där blir det hela bygden.

— Kan du lägga första förband på en skogsarbetare, som huggit sig i knäet? frågar den ljuslockige frun.

— Nej, men jag får väl göra som Lapplandslärarinnorna, komma ner hit till huvudstaden på en röda kors-kurs, om det behövs.

Fröken Nyström tar sin skrivbokshög och flyr in i sitt utluftade klassrum. Om en kvart sitter hon åter som ledare för sitt lilla samhälle.

Astrid FORSBERG

RUMFORD
bakpulver

— ger brödet
finare
konsistens.

Önska God jul och Gott nytt år med presentkort på

morgonbris 1934

Pris 3 Kr.

FADERSHJÄRTATS VÅNDA

I den nyutkomna romanen *Floden* stiger skildrar Harry Blomberg på ett gripande sätt den vånda ett fadershjärta kan befinna sig i denna vår tid:

"Du ser barnet vända sitt ansikte mot ditt eget och bedja dig rita en hund. Du tar pennan och ritat en hund men i andra tankar, ty hela ditt inre är i uppror.

Och dock måste du behärska dig. Inför barnet är du en stor, stark pappa, som kan rita hundar, bära små barn på axlarna, sjunga, vissla, berätta om fåglarna och om vargen, som låg i mormors säng. Du får inte låta barnet märka, att du ofta känner det som om vargen smög utanför den egna knuten. Du måste låta barnet tro.

Men själv tror du ju knappast på något. Din inställning till de fruktansvärda frågorna är ett "kanske och kanske inte" och med ångest tänker du på den stund, då barnet skall upptäcka de djupa jordbävningssprickorna i din själ och inte längre kunna tro. Ty denna stund måste vi ju alla möta — om vi inte redan mött den. Vi som blevo myndiga samtidigt med krigsutbrottet och som finga katastrofens våldsamma klubbslag i huvudet, vi måste nu, sedan vi blivit föräldrar fyllas med djupsens nöd vid tanken på de uppfostrarplikter som blivit oss pålagda. Själva växte vi upp under en period av demokratisk uppmarsch och insöpo med modersmjölken tron på människans godhet och det stundande tusenårsriket. Vi hade redan hunnit få något liknande en världsåskådning, när kriget exploderade och sönderslet varje linje vi ritat upp. Vi slungades ut i tvivlens masuriska träsk, vi måste ideligen retirera, alltjämt befinna vi oss på återtåg genom snårskogar och över frusna tundror. Vi förneka understundom vår fatala belägenhet. Men ställda inför uppgiften att giva våra barn en fast, klar livslinje, äro vi hopplöst villrådiga. Vi rita små hundar i marginalerna av våra vishetsböcker och känna våra barns ljuvliga, fruktansvärda tyngd på våra knän.

FÖRÄLDRA-UPPFOSTRAN

Det skulle antagligen vara ganska hälsosamt och uppryckande, om föräldrarna för ett ögonblick ville se sin uppfostrargärning som ett yrke och ställa sig några allvarliga frågor om hur det yrket sköts.

Nog är det sant, att betalningen för det yrkesarbetet är ynkligt liten, i pengar räknat. Men är inte ändå en jämförelse med vad som fordras i andra yrken ganska pinsam? Det kommer så lätt samvetskval och framtidsoro efter en sådan liten betänkestund.

Om man först ser till utbildningen för föräldrayrket, så finns ju egentligen ingen sådan. De uppfostrings"principer" vi ärvt från fädren genom vår egen uppfostran, är både oklara och — i viss mån — förlegade. Det är inte så alldeles självklart, att vad som var ändamålsenlig fostran på gamla testamentets tid eller på det gamla svenska bondesamhällets tid, också är en god fostran för vårt samhälle. Vi behöver dock ett helt annat slags människor nu. Just i dessa dagar ställs klart och tydligt ett nytt krav: när reaktion och auktoritetslydnad gör sig breda, då måste vi mer än någonsin förstå att uppfostra nästa generation till kritik, opposition och en sund självhävande. När det gäller att värna de-

mokratier och att stå emot diktatorernas krav på "underkastelse", då duger det inte att komma med unga människor, som fostrats under den gamla parollen: "det skall böjas i tid, det som krokigt skall bli". Det skall inte bli krokigt!

Men vad av allt detta nya, som gör sig så högröstat i den s. k. "moderna" uppfostran, är verkligen värt att tas upp? Det är ett sorgligt faktum, att föräldrarna ha här inte genom egna kunskaper några möjligheter att skilja strunt från sant. De luras lika lätt att följa den pedagogiske kvacksalvaren som de lockas att slå sig till ro och låta uppfostran sköta sig själv med några kraftåtgärder då och då efter gammalt och gott recept. Man har ju i varje fall ingen egen sakkunskap att lita till i sitt arbete, så det är inte underligt, att villrådighet präglar det mesta av uppfostringsarbetet i våra dagars hem.

Men detta sakernas tillstånd borde inte vara obotligt. Framförallt den vinst i tid, som alla hushållsarbetande mödrar gör i och med att hushållsarbetet förenklas — och det är ju tidstendensen, även om det inte alltid synes så klart i det enskilda hemmet — den tidsvinsten borde kunna utnyttjas för att höja barnuppfostran betydligt. Ty alla måste nog vara ense om att där är den viktigaste uppgiften inom hemmets fyra väggar. Att denna föräldrakultur i vårt land — och en hel del andra länder — är sorgligt efterbliven, det beror nu på många olika saker. En

hel del publikationer för speciellt husmodersintressena har emellertid ett drygt ansvar. De intresserar sig mer för tusen onyttiga saker än för detta enda verkligt viktiga. Med krångliga matrecept och fula handarbeten hjälper de till att plöttra bort husmödrarnas tid i stället för att sprida upplysning i uppfostringsfrågor. Märker inte kvinnorna, att världen brakar sönder runt omkring dem och att det fordras kloka grepp och en sammanbiten energi för att skapa något konstruktivt för framtiden?

Ny kunskap måste komma till för att göra föräldrarbetet mer ändamålsenligt; en större förståelse för barnet som individ, större kunskap i barnpsykologiska och pedagogiska ting. Det gäller just för fäder och mödrar att lära sig tänka efter, vad orsaken kan vara till barnens handlingssätt och sedan handla därefter. (Och väl att märka: "elakhet" finns inte bland de orsaker, som gillas i ett psykologiskt betraktelsesätt!) Man måste också kunna fråga sig: vad skulle bli verkan på barnets medvetna och omedvetna själsliv, om jag tog till det eller det medlet i uppfostran. En dylik förmåga att tänka sig in i barnets själsliv behövs för att man inte som nu så ofta skall handla alldeles i blindo. Man komme då också att som något av det allra viktigaste lära sig att titta litet under ytan, då man skall bedöma resultatet av sin uppfostran. Den nyare psykologien framhäver ju ständigt för oss, vilka

Den 15:de

ARBETAREKALENDERN

— Jubileumsårgång 1934 — är årets gedignaste kalender. Jämför och döm själv!
 » — — — Som det nu är känner man först i och med ARBETAREKALENDERN
 att man har intim kontakt med arbetarrörelsen » D:r Ax. Axelman i *Studiekamraten*.

En arbetarnas och småfolkens årsbok. Pris kr. 2:50.

Insänd 2 kr. pr giro 1399 eller frim. för provex. Villkor gratis!

FEDERATIVS, Stockholm 1.

konstiga irrgångar det finns i barnasjälen. Det som ser ut som ett "väluppfostrat" barn utanpå, är kanske mången gång varken friskt eller lyckligt eller livsdugligt. För att föräldrarna skulle uppnå större duglighet för sitt yrke, skulle vi alltså behöva en verklig "föräldrauppfostran". Det är inte för ro skull den benämningen kommit till. Det finns nämligen på många håll allvarliga ansatser till en dylik utbildning av föräldrarna. Särskilt ha studiecirklar visat sig vara en utmärkt form för förkovran härvidlag. Där kan ju förenas en mer teoretisk inledning med det verkligt viktiga: gemensam och öppen hjärtig diskussion om de egna barnen. En sådan försökscirkel startade vi härom året inom A.B.F., och den verksamheten kommer säkert att tas upp i större omfattning. Men alla kan inte gå på studiecirklar. Även läsning på egen hand hjälper ett gott stycke fram. Litteratur börjar också finnas av

olika svårighetsgrader. Dr. Cassel-Wohlins bok "Småbarn" (Koop. Förb. förlag, pris 75 öre) är en första tankeställare för föräldrar. Den borde läsas av envar, det är det minsta man kan begära. Trevliga och bra böcker är dessutom:

Ur småbarnens själsliv av A. Lilius. 1921. Kr. 2:75.

Vanliga problem och vanliga barn av D. A. Thom. 1932. Kr. 5:75.

Oss anförtrodda, vi och våra döttrar av Vera v. Kræmer. 1931. Kr. 2:—.

Uppfostran för livet av Bertrand Russel. 1933. Kr. 5:50.

Psykologiska synpunkter på uppfostran av J. Billström. 1931. Kr. 2:—.

Det är svåra saker att syssla med, barnuppfostran. Men just nu få vi som aldrig förr en mening, att det också är mäktiga saker. En föräldrageneration, som toge sin uppgift på riktigt allvar — och världen skulle kunna se bra annorlunda ut.

Alva MYRDAL

KATA DALSTRÖM

Kata Dalström har nu varit borta i tio år och hennes bortgång firas runt om i landet med minnesfester. De skaror som under seklets första decennier påverkades av hennes viljekraftiga ande, i kampen för rätt och frigörelse, ha henne ännu i friskt minne.

Redan 1894 tog Kata Dalström steget fullt ut och anslöt sig till partiet, vilket på den tiden betydde för en borgerlig och särskilt för en kvinna, att kunna uthärda både smälek och isolering från gamla vänner och fränder. I den runa Anna Sterky skrev i Morgonbris vid hennes bortgång, framgår detta ganska starkt: "Hon var som en profet som talade trosvisna ord ur sin ärliga övertygelse, färdig att lida ättardöden på bålet för sin tro om så behövdes. Hon gav med fulla händer och varmt hjärta."

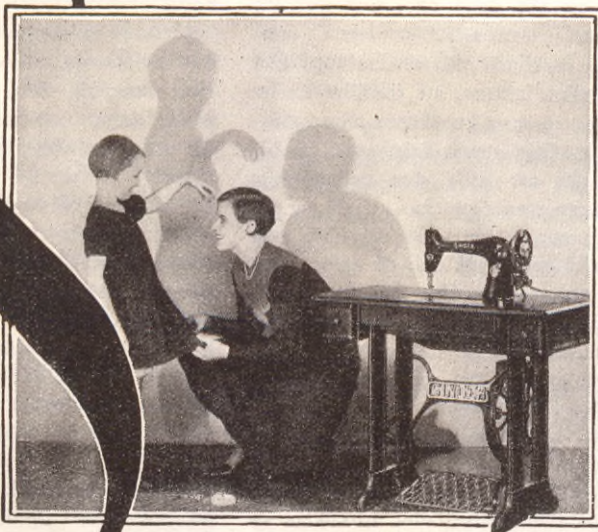
Kata Dalström nöjde sig inte heller med att agitera och organisera männen och kvinnorna såväl fackligt som politiskt utan sökte även leda dem upp på bildningens och moralens höjdplatåer.

När man nu tänker på Kata Dalström, så känns det, som man alltför ofta lättvindigt säger, att ingen människa är outhärlig. Detta är också sant. Men om vi nu hade henne och flera kvar i livet och aktiva, vad skulle det icke vid kritiska tillfällen kunna betyda och ge oss av värdefullt, beprövat och auktoritativt tillskott till de krafter som nu pressas, många gånger till bristningsgränsen.

Men vi skola icke störa Kata Dalström. Hon behövde komma till ro, hon gav så mycket medan hon levde. Hennes levnadsdag var icke fylld enbart av den kamp och det arbete vi sågo och trodde oss kunna bedöma. Hon hade djupare brunnar att ösa ur än genomsnittsmänniskan och sålunda mer att odla och forma, mer att kämpa med för sitt livs vara. Det var också detta som vi kände och som kom henne att i all sin yttre ringhet, stå så mycket högre, att vi även vid de enklaste handlingar, måste blicka upp till henne. Då orden förklingat, ord och meningar, som helt eller delvis anammades, så stod hon där till synes så helt fylld av stundens fråga, men denna hade aldrig kunnat få oss att långt efteråt minnas aftonen med Kata Dalströms föredrag, om det icke varit livet bakom orden, den strålande själen, som kommit att lysa och värma oss.

Signe WESSMAN

Lillans klänning syr
mamma själv på Singer

SINGER

— den under alla tider moderna symaskinen, har genom teknisk fulländning vunnit sitt världsrykte. Främst för åttio år sedan — främst i dag.

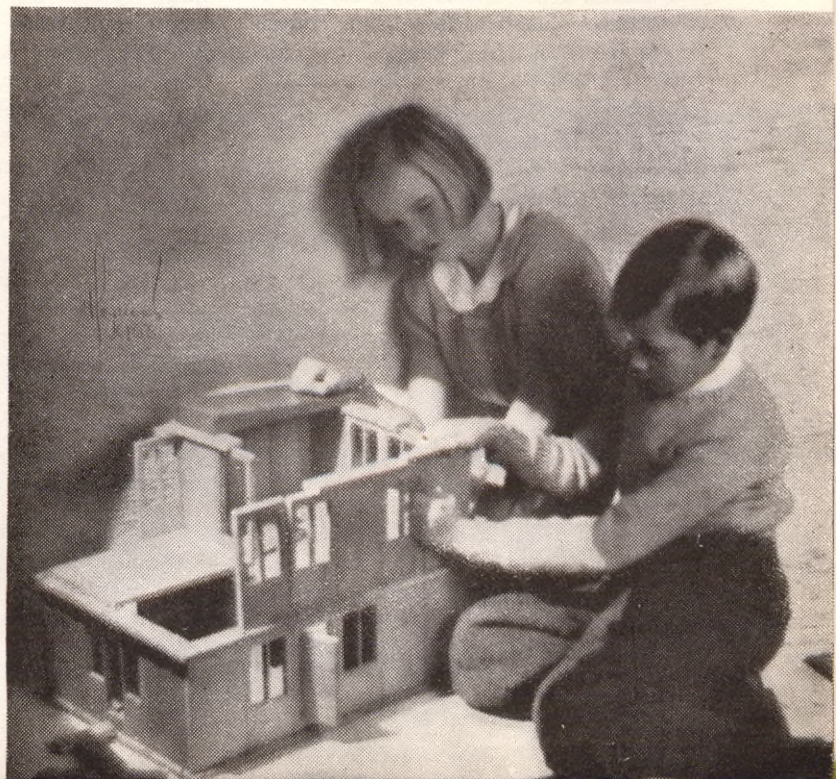
De som skola bygga vidare en gång. Hjalmar Brantings sonson Gabriel (övre bilden), som prövar den nya bygglådan, samman med sin kusin Brita Gerholm, känner tydligen redan byggarens ansvar. (Bygglåda enligt Gero-systemet konstruerad av civilingenjör Tor Gerholm och arkitekt Gösta Rollin.)

Bygglådehuset.

(Forts. fr. s. 4.)

dardbil är mycket billigare än en specialbyggd. Att byggelementen standardiseras betyder ej ett fåtal standardtyper av hus. Tvärtom komma de att ge en förut oanad anpassning efter bostadsbehovet. Ett försök med ett hus, byggt efter dessa linjer, kommer att göras inom den närmaste tiden.

Se på barnen med bygglådan — en bygglåda med väggar, dörrar, fönster, golv och tak i enlighet med förut antydda principer. Ur ett relativt litet antal byggdelar växa en mångfald hus av de mest skilda typer fram. Tennsoldaten och leksakskanonen voro destruktiva, bygglådan konstruktiv. Är det ej är bättre att lära våra barn att bygga upp än att riva ned, att skapa än att förstöra. Låt oss likt den förtvivilade modern i filmen "Cavalcade" sparka barnkammarens krigsleksaker all världens väg och från början lära våra barn skapandets glädje. *Tor GERHOLM*

VILL NI HA HJÄLP ATT KLARA NÅGRA FAMILJEBEKYMMER?

Så ha vi en avdelning med juridisk rådgivning i familjeägenheter. Alla de småråd, varav våra veckotidningar överflödar, kan man här få vid personlig konsultation. Man kan få veta vad man behöver om förmynderskap, testamenten, skilsmässa, äktenskapsförord o. s. v. En mycket viktig och mycket anlita avdelning är den som svarar för familjens hälsa. För undersökningar hänvisar den till sjukhus eller vissa privatläkare, resultaten av dessa undersökningar meddelas så byråns hälsorådgivare, som därefter hjälper till med att upprätta dietistor o. s. v. Mathållningen även för friska studeras och familjen får mottaga råd, hur den lämpligen kan lägga om sin matordning för att ge bästa hälsomått för den utgift man kan anslå däråt. Denna hälsoavdelning skickar dessutom sjuksköterskor och hemsystrar till barnavård.

alltför splittrade sociala hjälpverksamheten i vårt land har en skildring därifrån kanske vissa påminnelser att göra. Familjen är faktiskt en så ömtålig institution, att hjälp måste ges i hänsynsfull och förstående form. Här har man verkligen förstått att sätta de rent mänskliga bekymren i förgrunden, och låta understöd och platsförmedling och den mer "påtagliga" hjälpen — hos oss ofta grymt byråkratisk — underordna sig just denna individuella behandling av varje familj som ett säreget och ömtåligt helt. A. M.

Så frågar en ganska nyinrättad institution i New York. Man har där liksom överallt i världen märkt, att de krångliga och snabbt föränderliga förhållandena gör det svårt för många familjer att på egen hand arbeta fram lösningar på sina egna problem, de må nu vara ekonomiska, sexuella, dietiska eller helt enkelt personliga slitningar emellan familjemedlemmarna. Samhället gör ju en hel del för att komma de mest beträngda till hjälp, men det händer inte sällan, att hjälpbehövande inte vet var hjälp står att få. Den nedskruvning av livsmodet, som nöd och bekymmer förmed sig, gör nu också att man mången gång helt enkelt inte kommer sig för med att springa runt till alla byråer, som möjligen skulle kunna ge hjälp.

"Familjerådfrågningsbyrå" i New York tar nu sikte just på dessa svårigheter. Man vill samla all rådgivning i familjefrågor till en plats. Kanske ger man inte alls all hjälp själv, men då kan man alltid hänvisa vederbörande till t. ex. arbetsförmedling, sjukhjälp eller dylikt. Huvudsaken är att man på byrån träffar en förstående människa, som verkligen bemödar sig om att sätta sig in i alla ens bekymmer och hjälper en till rätta.

Programmet för en dylik central för familjevård får därför många olika led. En rådgivare har särskilt hand om familjens ekonomiska problem. Det innebär hjälp att upprätta en budget, att uppnå en lämpligare användning av inkomsten, att ge råd om försäkringar, byggnadslån och dylikt, men även om var samhällshjälp står att få, då ekonomin brister. En annan avdelning ger råd i det husliga arbetet: köksinredning, rationalisering i hushållet, tidsindelning, anvisning på goda inköpskällor. Man har därtill knutit en hyresrådgivning: utredningar om hur det ställer sig att bo i en förstad eller i hyreshus etc.

ÄKTEKAPSGNATEN UR VÄRLDEN

Det finkänsligaste arbetet kommer till sist. Där är först den avdelning, som sysslar med "familjerådgivning" i trängre mening, med familjekonflikter, äktenskapsproblem. Men mycket mer än denna den gamla biktens moderna, själavårdande arvetagare finns här. De svårare konflikterna hänvisas till byråns nervläkare, som specialiserat sig just på familjekonflikter. Ett i sanning rationellt och grundligt arbete för att skaffa äktenskapsgnaten ur världen! Hustrurna hjälpas till hem- och halvtidsarbete; bägge parter få anvisning på klubbar och studiecirkel, där de kunna fortbilda sig och möta likasinnade. Rekreationsplatser rekommenderas, trevliga familjesemestrar planeras o. s. v. Som vi se ett otal konstruktiva uppgifter för att rent praktiskt hjälpa familjen att trivas bättre i sitt gemensamma liv.

Allra sist kommer en avdelning, som skall hjälpa barnen till rätta. Där fastställer man först barnens fysiska och psykiska utveckling, utreder vidare frågan om lämpliga skolformer, lämplig matordning, lämpliga fritidssysselsättningar för det individuella barnet. Problembarnen tas alldeles särskilt om hand vid en rikt utrustad uppfostringsrådgivning, eller de hänvisas till specialhem. En särskild barnkammarskola med yppersta krafter driver institutet självt (hela familjerådgivningen uppstod helt enkelt ur denna: man såg att man kom ingen vart med att ta hand endast om barnen). Till sist har man som en avrundning av byråns hela arbete diskussionsgrupper, där dessa föräldrar samlas för att med byråns experter studera och diskutera mera allmänna familje- och uppfostringsproblem.

Just samordnandet är det karakteristiska för denna byrå för familjevård och familjerådgivning. Och i jämförelse med den

F O S T R A N

Moderna pedagoger säga
att föräldrar äro dåliga uppfostrare
och kanhända är det sant.

Men — vi älska dig lilla liv av vårt,
och leda dig så gott vi förstå.

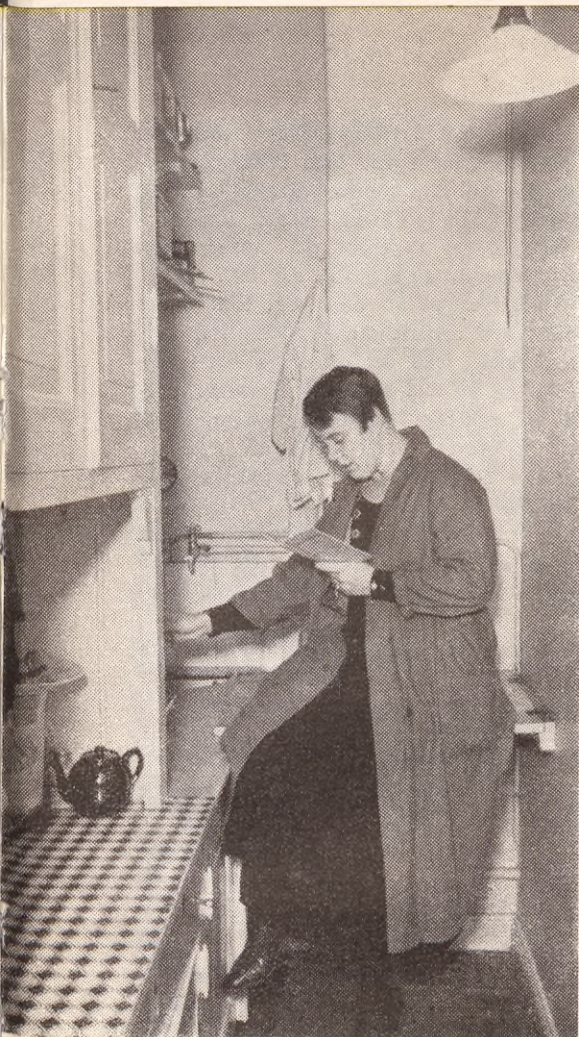
Måhända finns det större pedagoger:
Rousseau, som skrev Emile
och lät barnhuset bli sina barns hem;
Pestalozzi — ack ja.

Men vi älska dig, lilla liv av vårt
och undra stilla vilket som betyder
mest:

kärlek —
eller pedagogik.

Olle WEDHOLM

UNGKARLSFAMILJENS JUL

"Övningar i matlagning."

Jag skall emellertid be att få hälsa så mycket från ungarlarna och framföra deras eloge för den utomordentliga fantasiprodukt, som skapats och förevigats i "den ensamme kamrern". Själva ha de inte tid att göra sin reverens, då nämligen en hel familjs åligganden åvilar en ungarl. Ha vi kanske icke liksom en husfader ansvar för ekonomi och representation utåt? Tror någon manne, att man törs sitta och vänta på att en stekt sparv ska komma flygande, eller att man förmår äta fläskkotlett 365 dagar på året? Husmoderlig erfarenhet skriar nej. Och barn — ja det är man ju av födsel och ohejdad vana: först ett litet, sedan ett stort och slutligen, eventuellt, blir man barn på nytt. Där har man alltså hela familjen samlad med garanti för uteblivet gräl och barnskrik — möjligen med undantag för en liten snyftning en stilla afton i slutet på månaden med anledning av Mammons otrohet.

Ungkarlens hem benämnes som bekant lya eller kula. Det brukar ha den fördelen med sig, att de kulinariska fordringarna hållas nere på en sympatisk nivå. Lyan består i allmänhet av kokmöjlighet med imlucka och omgivande enkelrum samt medgiver precis som ett vanligt hem övningar i matlagning med så småningom allt flera rätter och möbleringskonst med så småningom allt flera möbler. Ej sällan brukar en dylik lya under de första månaderna av sin tillvaro kunna tillfredsställa endast människans mest elementära behov; där finns en säng att sova i, en stol att sitta på och ett bord att äta vid. Stundom anser man sig av naturen besitta eller så

småningom ha förvärvat så utomordentliga karaktärsegenskaper, att man vågar sig på att experimentera en smula med tillvaron. Detta innebär då, att två "ungkarlsfamiljer" slå sig ihop och dela ljuvt, d. v. s. vanligtvis en dubblett med kokvrå, och lett, d. v. s. telefon-, elektricitets- och gasräkningar, i två lika delar, ekonomin till gagn. Men det gäller verkligen att inte för ett ögonblick glömma, att det är två suveräna härskare, som nu ha att avgöra alla inre angelägenheter, och det är en gärd av klöket att ständigt ha god vilja, tolerans och diplomati redo för utryckning.

Efter denna synnerligen schematiska redogörelse för ungarlslivets rosor och törnen vore det kanske på sin plats att nämna något om ungarlens syn på det vanliga familjelivet. Jo vi tycka det är rasande trevligt med små gästspel i familj, då vi i utbyte för den fläkt av frihet och bohém, som vi veta med oss kunna skänka, få njuta av kollektiverad lycka och precision. Nyckeln till alla ungarlars hjärtan vill jag härmed lämna ut till vem som vill ta vara på den: bjud på middag, men helst på någon rätt som det tar lång tid att tillaga och som man vet är för omständlig för ett ungarlshushåll — således aldrig fläskkotlett! — och låt den avätas vid köksbordet. Det finns nämligen ingenting så festligt som att äta i köket för den som inget kök har. I sanningens namn måste jag emellertid bekänna, att de flesta av oss mysa av välbehag, när vi åter träda in i vårt lilla lugna rike, där allt ödmjukt står till vår tjänst, så ödmjukt som vi själva haft förmåga forma det.

Sally PORATH

Familjen — det är ju pappa, mamma och barn(et), och den träffas mer eller mindre temporärt i H e m m e t, som är ett geografiskt begrepp med skiftande yttinnehåll och läge, klimat, växt- och djurliv, indelning, författning och ekonomi. Med dessa definitioner som måttstock borde väl alltså var och en av oss ungarlar av båda könen egentligen irra omkring som veritabla samhällets olycksbarn, i avsaknad av detta livets goda och följda av medömkan från de bättre lottade. Detta är ju också mycket riktigt ett älskat motiv för jultidningsskribenterna, för vilka väl lutfisken skulle stocka sig i halsen, om de inte skött om, att "Den ensamme kamrern" bedrövad ända till det absurda, efter sin traditionella julnatts promenad fått sin kära grogg att sitta och stirra i. Den kvinnliga ungarlaren måtte inte ännu ha förmått hävda sig i tillvaron, för eljest hade det väl varit ett originellt och trevligt uppslag att i stället driva ut henne för att låta julesnön falla på elektrakaninen, den djupa mon susa och martyrglorian stråla i illojal konkurrens med självaste österstjärnan uti julekvällen. Sedan kunde hon ju eventuellt t. ex. vid en kopp kaffe medelst ett litet hysteriskt anfall få ge utlopp för sin förträngda hjordinstinkt.

Morgonbris kassör Greta Agerby och hennes kamrat Sally Porath i sin lya.

KVINNORNA MÅSTE GRIPA IN FÖRRÄN DET BLIR FÖRSENT

Dagens nyheter begår ett allvarligt misstag, då den i Morgonbris enquête "Stämningen i kvinnoläget inför den aktualiserade försvarsfrågan" ser spår från vad tidningen påstår varit en viss socialdemokraters och radikalas kampanj för några år sedan, "gående ut på på att jaga upp stämningen och driva fram en panisk rädsla för kriget av övermäktig styrka". Den pacifism, som kommer till uttryck i ifrågavarande uttalanden, bottnar inte i några tillfälliga stämningar, utan i en sedan många år hävdad övertygelse, vilken har sin rot i kvinnornas — hustrurnas — mödrarnas naturliga reaktion mot det folkförödande kriget. Den, som lyssnar till kvinnostämorna i Morgonbris enquête, skall i stället finna en samma vanda som Olle Holmberg bekänner i samma nummer av D. N. då han säger: "Varför ha händelserna ute i Europa i våras gripit många av oss med ett ångestgrepp om hjärtat, med en så djup olust som knappast ens världskrigsutbrottet förmådde framkalla?" Detsamma går igen i följande uttalanden av våra riksdagsledamöter Olivia Nordgren och Agda Östlund vars svar inte endast äro personliga deklamationer utan samtidigt kunna betecknas som en sammanfattning av kvinnopinionerna i de socialdemokratiska kvinnolöden just nu.

Att stämningen i freds- och avrustningsfrågan även i vårt land håller på att undergå en förändring i vad man benämner försvarsvänlig riktning, förefaller att vara ganska påtagligt, och jag skulle vilja tillägga, ganska förklarligt, sådana som förhållandena nu te sig i världen. Ett Tyskland, där tankefriheten är bannlyst, och kadaverlydnaden satts i högsätet, där det i maskerad form arbetas under högtryck på att omvandla hela folket till en krigsarmé, där hatet och revanschtanken sätts som ledstjärnor, där kvinnorna förvisas från det offentliga livets alla områden utom ett, där de sist av alla borde få förekomma — militarismens, där en nykreeerad professor offentligt på det varmaste anbefaller krigföring med hjälp av tyfusbaciller och lössläppandet hos fienden av pestsmittade råttor, ett sådant Tyskland utgör en fara för hela mänskligheten. Det är förklarligt om hela den övriga världen känner ett behov av att rusta sig till kamp för friheten och livet, och överväger alla möjligheter härför, även upp- rustning.

England ökar sin flotta — mäla tidningarnas telegram, Danmark kommer för närvarande icke att ånyo framföra sitt avrustningsförslag förkunna samma källor, avrustningskonferensen i Genève har tillsvidare måst avbryta sitt arbete på grund av Tysklands steg ur Nationernas förbund. Tanken på ett nytt världskrig framföres helt öppet på sina håll, inte enbart som en ohygglig och skräckinjagande möjlighet, utan rentav som en utväg att komma ur den nuvarande förtvivlade situationen. Dithän ha vi alltså kommit inte fullt två årtionden efter ett fyraårigt världskrig med tiotals miljoner förspilda människoliv och miljarders ekonomiska förluster, för att inte tala om de otaxerbara moraliska värden som gått till spillo genom denna förbrytelse mot mänskligheten.

"Aldrig mera krig!" ljöd ropet 1918. Nu tycks detta vara glömt. Det har sagts av någon att gudarnas största gåva till mänskligheten är glömskan och sanningen härav torde vara obestridbar.

Mor hade rätt..

Mor brukade ofta säga: "När Du får Ditt eget hem, lilla Ulla, kommer Du nog att tycka att städning och rengöring blir riktigt roligt. Jag vet väl själv hur det var — fast varken Skurbjörn eller Tvättbjörn då fanns. Det är ingen konst längre med sådana medhjälpare".

Ja, mor hade rätt, det är verkligen ingen konst när man har

löddrande kraftskurpulver i den praktiska ströburken. Den finns hos Din handlande. Fråga bara!

SKUR-BJÖRN

Nya böcker av unga författare

Erik Asplund	
LILLA LAND	4: 75
Karin Boye	
MERIT VAKNAR	3: 50
Helmer Grundström	
POLISEN GÖR CHOCK	3: 75
Eyvind Johnson	
REGN I GRYNINGEN	5: 75
Ivar Lo-Johansson	
GODNATT JORD	10: —
Moa Martinson	
KVINNOR OCH ÄPPELTRÄD	5: 75
Harry Martinson	
KAP FARVÅL	4: 75
Artur Lundkvist	
NEGERKUST	8: 50
Sven Stolpe	
JÄRNBRÖDERNA	7: 50

BONNIERS

Men — det finns saker som det är ett brott att glömma och till dessa höra krigets ohyggligheter, därför att krig är en förbrytelse mot livet självt.

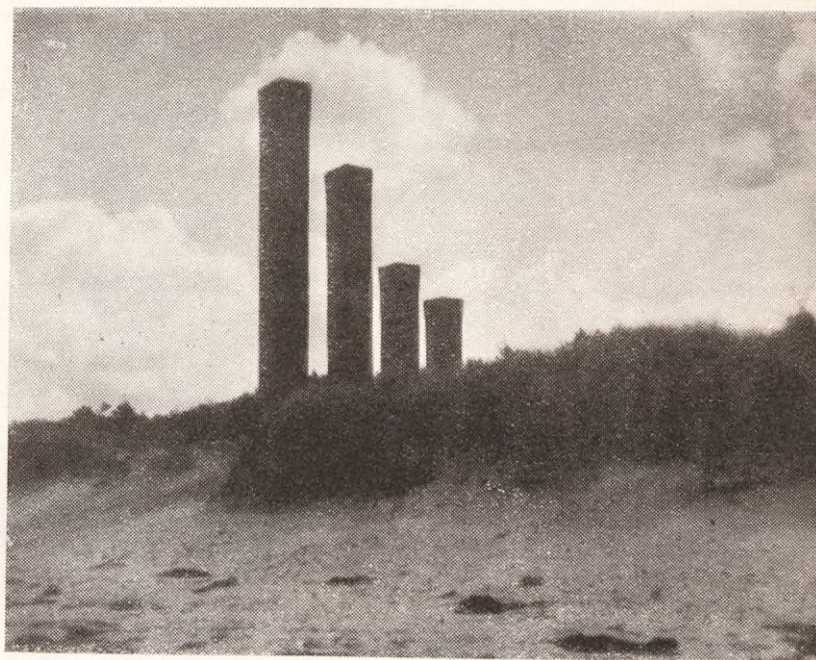
Kunna vi kvinnor göra något för att hejda den hotande olyckan av ett nytt krig? Främst bland våra möjligheter är den att slå vakt kring demokratien, det enda säkra och starka värdet för freden och mot kriget. Men härför kräves att vi äro vakna för den fara som hotar, och förstå vårt ansvar. Står detta klart för kvinnorna av i dag och handla de därefter? Skulle man döma efter den hållning de tyska kvinnorna synas intaga mot nazismen har man anledning till tvivel härpå. I likhet med Ellen Key känner man en stor besvikelse ifråga om kvinnornas, i synnerhet mödrarnas — ställning till krig och fred. Hon sökte en förklaring till kvinnornas hållning under världskriget däri att kvinnorna lärt sig se på krigsföreteelserna med människens ögon och tänka människens tankar. I sin sista bok *Allsegraren*, del I, som handlar om kvinnorna och kriget, säger hon ut att om moderlighetskänslan inom kvinnorna över hela världen icke komma dessa att i deras innersta, med hela sin kraft, resa sig mot kriget, då vet hon icke varifrån räddningen skall komma.

Hur ha kvinnorna utnyttjat sina möjligheter att påverka samhällsutvecklingen och för att förverkliga löftet om "Aldrig mera krig!" under de år som gått sedan 1918?

Ärligheten kräver att vi kvinnor erkänna att Ellen Keys pessimism var berättigad. Så mycket mera nödvändigt är det att vi rycka upp oss ur likgiltigheten inför det krigshot som ljuder starkare för var dag och sätta in alla våra krafter på att förhindra ett nytt krig som komme att bli tusen gånger ohyggligare och fasansfullare än 1914.

Jag vill sluta med några tänkvärda ord av "Vagabonde" som just nu borde lysa i eldskrift för mödrarna i hela världen: "Det är i fredstid som mödrarna skola handla, när kriget brutit ut är det oåterkalleligen för sent!"

Olivia NORDGREN

Ett brott att glömma krigets ohyggligheter.
(Soldatgravar vid tyska Nordsjökusten.)

KVINNORNA MÅSTE LÄGGA GRUND TILL EN NY FOSTRAN

Inför den nuvarande situationen! Vad kvinnorna kunna göra?

Frågan ligger nära till hands. Rustningsindustrin har väl knappt kunnat önska sig bättre reklam än nuvarande orosrykten, då fruktan och tvekan kan driva människor till nära nog otroliga eftergifter.

Men tar man fredsiden på fullt allvar — och icke blott hyllar idén då ingen fara är å färde — kan ingen än så svår situation ändra ens innersta uppfattning.

Vad jag tror vara viktigast för all framtid är, att allt arbete för avrustning och fred icke blott — som hos tusentals människor — får stanna vid att vara en trossak och ett obestämt hopp att allt nog skall "ordna sig" utan måste bli mera verklighetsbetonat. Varje människa som vill fred måste veta att det är den kapitalstarka rustningsindustrin som är den starkaste motståndaren till en framtid i fredens tecken. Starkare än statsmakterna! Det är den allvarligaste tankeställare för oss alla och visar vägen i frihetskampen till — organisation.

Det hjälper oss bra litet att aldrig så ärligt uttala vår avsky för kriget — om vi inte göra mera än det. En radiopjäs för någon vecka sedan som vi förmodligen lyssnade till litet var, gav en bild av det passiva motståndet. Tusentals obehäpnade människor möta en krigshär och soldaterna vägra att angripa. Bilden var storslagen — men räcker den?

Experterna äro ju eniga om att ett eventuellt kommande krig kommer att utkämpas i luften över våra huvuden. De flygande angriparna komma icke att besväras eller hindras, ovan molnen, av några obehäpnade hundratusetal.

Den vägen torde knappast leda så långt framåt.

Jag skulle önska jag kunde giva svar på vad som skulle göras för att rycka kvinnorna upp ur deras obeskrivliga passivitet i samhällsfrågor.

Alla värden ha förändrats, gränser utplånats, och allt väntar på nydaning men kvinnorna begagnar icke den makt som ligger i deras händer. Jag kan icke sätta något hopp till en eller annan spontan demonstration men om kvinnorna i världen med hela sin samlade vilja — kunde lägga grund till en ny uppfostran där kunskapen om nationernas förbunds syften och mål bleve grundläggande — så skulle den snäva nationalismen aldrig kunna få så starkt grepp om själarna som hittills, fredsinsiktarna hos ett uppväxande släkte skulle då skapa det naturliga underlaget för en bestående fred.

Agda ÖSTLUND

I STÄLLET FÖR VÄLGÖRENHET

Nedanstående inlägg av Disa Västberg från Sundsvalls sågverksdistrikt och följande skiss av Hertha Wirén i Malmö ge några exempel på nödvändigheten av att kvinnorna samlas kring byggandet av ett verkligt socialistiskt barnvårdsprogram.

“Överallt bleka, frusna ungar, som med skygga blickar titta ut i den vida världen.”

Arbete! Giv oss arbetet!

Som ett skärande skri kommer det ur miljoner strupar. Det ligger som en ångestbön i ögat på den unge man, som redan bort få bilda hem, känna självförtroende och taga ansvar.

Det möter som desperat förtvivlan eller slö resignation i den mogna mannens hårt pressade ansikte.

Man anar det i den jagade blicken hos kvinnan då hon stökar i sin grå vardag för att hålla hemmet samman. De bilda alla en lång, oändligt lång kö, bakom och framför, en kö efter en väg utan början och slut.

Varför just jag?

Dom där, Anderssons, dom har jobb, och dom där, Perssons, dom tjänar båda, dom lägger nog pengar på hög...

Bittert, elakt, avundsjukt, en stämning alstrad av hunger, förtvivlan, ovisshet. Kval utan mening och mål. Alla känna att något måste ske.

Ske vad?

Vi måste. Vad måste vi?

Jag har inte tid, inte lust; sköt ni politiken, jag har mitt för mej; samhället begriper jag mej inte på; mitt fält är hemmet, min uppgift är att tjäna man och barn. Men hur länge ha vi hem, man, barn, utkomst? Hur länge?

Ligger inte väpnade härars tunga tramp i luften; sliter man inte folkfrihetens fanor i trasor; hur länge skall man kunna mätta miljonerna med polis?

Det är ödesfrågor även för kvinnan, och kanske först för kvinnan.

Ha inte kvinnorna tid, lust och mod att just nu skaka av sig slöheten, revoltera mot anarkin, arbeta för socialismen — när skola de då få det?

Det händer en del.

Jag läser en liten saga:

Hur en söt liten tysk prinsessa reser bland sitt nya folk, hur hennes lilla goda hjärta klappar av medömkan då nödens tjäll öppna sina gistna dörrar, hur en insamlad sedel smyges i händerna på en hemsökt familj, hur chokladkakor delas ut till uppsnyggade ungar, som — o, salighet! — få överrätta nejlkor, vars doft skall vittna om allt folkets underdåniga kärlek...

Brr!!

Välgörenhet smakar mutor, korruption.

När det gäller den kan man giva — en hundralapp eller långschal. Men begär något av samhället som höjer skatten med en krona — och hast Du mir gesehen, vilket väsen!

Skådespel.

Folket hurrar... Där står torpar-Lena, med dussinet barn i en låda till hem, där vinden sjunger sorgesång i springorna och frosten smyger kring bara stjärtar på blåfrusna ungar. Där står skogsarbetaren Karlsson, som i fjol tjänade endast trehundra kronor. Och där, och där... Man hurrar i svält och kyla.

Och Sibylla har fått en ståtlig sportstuga i Storlien för tjugutusen kronor och med tio sovplatser.

Jag ser syner och gör reflexioner.

Just däröppna leva tusenden fattiga arbetare i enkla kojor och suga på ramarna i brist på arbete och utkomst. Överallt krälar det av bleka, frusna ungar, som med skygga blickar titta ut i världen.

Hur skulle det vara med insamling till skogsarbetaren med elva barn i en fallfärdig kåk om ett rum?

På ett ställe fick jag tala i ett — stall. Skolan var stängd för politik. Någon stuga eller kapell för en socialist fanns inte. Men klubbisterna hade prytt stallet på bästa sätt och det var mycket folk.

Här fanns behov av en lokal, en samlingshall, men folket var fattigt och hade ej ens råd att köpa virke, för att själva utan kostnad resa huset. Aldrig ser man en landshövding intressera sig för en sådan bagatell. Vad sägs om en jämtländsk prästfru som hade att sortera och fördela bland behövande några insamlade rockar:

”Den här sämsta rocken kan vi ge till den fattigaste i socken, ty han är inte van vid annat.”

Just det. Don efter person. Intet onödigt fjäsk för den fattigaste. Han skulle ju rent av kunna bli pretentiös och begära som en rätt vad han får som en nåd. Och kanske begära den bästa rocken...

Är det inte på tid att alla arbetets kvinnor börja tänka, lägga samman det ena med det andra, och lära sig handla?

Vi leva dock i en tid då allt jäser, då litet av varje går i stöpsleven, då mänsklighetens största problem pocka på även kvinnorna.

Måste de svika? Nej!

Disa VÄSTBERG

GLADA GIVARE

Karin Nilsson gick med snabba lätta steg rakt fram mot målet. Gatan var nästan folktom nu i skymningen och regndimman, annars hade hon väl stött mot någon som hon brukade när hon gick i tankar. Bra underligt att vara på väg till sin barndoms skola efter 12 år och i ett sådant ärende. Hon var skickad av ledningen att referera en julfest fast hon bara var anställd på expeditionen. Redaktionssekreteraren gav henne små uppdrag ibland och i dag sade han att hon hade gott omdöme och var ämne till en bra journalist. Hon skulle snart visa att hon var mer än ämne, hon som hade så mycket att säga — ja — nu hade hon tillstått det för sig själv: hon ville något annat och mera än lämna ut tidningar och hon kunde det också. Hon rodnade plötsligt och skämde över sitt högmod. I alla fall skulle hon skriva en bra bit om den här festen och kläddelningen åt fattiga barn. Det var så lätt att skriva om barn och om julen, om barnaögon som tindrade i kapp med julgransljusen i glädje över de nya fina kläderna och goda människor som inte glömdes bort de fattiga till julen.

Hon önskade att skolgården varit full av stojande glada barn och att gymnastikhuset inte sett så dystert ut. En ny skolvaktmästare var det också som frågade efter hennes ärende i avklädningsrummet och öppnade dörren till gymnastiksalen. Hon hajade till en sekund på tröskeln och förnam hur den råkalla luften i salen snabbt kylde hennes varma stämning och utplånade den bild av julfest med en smyckad, upplyst och varm gymnastiksal ljudande av lekande och sjungande barn, som hon berett sig skildra. Plötsligt var hon själv ett litet fattigt barn som huttade och frös kalla vintermorgnar innan salen hunnit bli uppvärmd och gymnastiken satt blodet i omlopp. Hon såg med seende ögon nu. Julgranen var jättehög och dyrbar utan glitter och prydnader och julgransljusen var elektriska lampor. Den granen borde fått stå kvar i skogen. Här skapade den ingen julstämning. I ett avskilt hörn sysslade eleganta välskötta damer med att ordna gottepåsar. Men intill vägarna närmast utgången tryckte sig mindre välskötta kvinnor som skuggor intill ribbstolarna. Det var inte svårt att gissa vilka som var de fattiga barnens mödrar. Barnen själva syntes inte till. De höll på att iföra sig de nya kläderna, hörde hon någon viska. Karin Nilsson drog sig stillsamt in

i ett hörn och såg sig skyggt ikring. Varför var det inte ordnat med sittplatser för de inbjudna gästerna, mödrarna. Och varför fick inte barnen hem kläderna i paket på julafton. Och av vilken anledning stod dessa arbetarkvinnor här som tiggare och tog emot det nödvändigaste till sina barn i form av gåva och offer av "bättre lottade". Berodde det på att de var onyttiga samhällsmedlemmar som inte gjorde rätt för sig? Många ansikten kände hon igen. Här stod kvinnor som inte bara fött en stor barnskara till världen och arbetade övermänskligt i sina hem utan också utförde de tyngsta sysslorna i andras hem och på fabriker, när sjukdom eller arbetslöshet träffade familjeförsörjaren! Tankar och spörsmål som förr endast snuddat vid henne trängde henne i denna stund in på livet och pockade på svar. En underlig känsla steg som en våg upp nästans från hjärttrakten och tyngde i bröstet. En sådan värld att leva i. En sådan vansinnig förnuftslös ordning. De, som haft oturen födas på botten, tvangs förbli där. Hur de kämpade och strävade fick alltid de som

hamnat ovanpå skörda frukterna av de undres arbete. Inte underligt om "de bättre lottade" höll sig undan när det gällde uppbygga ett rättvisare samhälle och låtsade tro på en vis försyn. Men vänta — kanske de framlevde sina bekymmerfria dagar på ytan av ett hav som var upprört i djupet. — — —

Dörrarna slogs upp och barnen kom intågande, sjungande en julsång. I tåten marscherade en äldre herre med snälla ögon och ett gott barnaleende. Han sjöng med och slog takten med en liten blågul skolflagga. Det syntes att han var en stor barnvän och att han roade sig storartat. Om bara de 69 pojkar och flickor i alla skolåldrar, iförda sina nya uniformer, sett lika lyckliga ut. De nya kläderna var mörka, klumpiga och illasittande men ack så snygga kläder. Färg, snitt och kvalitet var sådant som var i bruk för 10 år sedan. Att hela, rena barn kunde ge ett sådant beklämmande intryck av fattigdom och underklass, det hade Karin Nilsson aldrig tänkt sig. Och skulle någon av Sällskapet "De glada givarna" nänts iföra sina egna

barn liknande kläder? — Barnen fördes i procession runt salen förbi mödrarna och ställdes sedan upp i led. Fram trädde en ung präst, klädd i kapp och krage, och började i salvelsefull predikan tala till barnen.

Han talade om den stora festhögtiden, julen, med dess frid och glädje, om den stora barnvännen som sände sina budbärare till små fattiga barn med mat och kläder. Därpå övergick han till att tala om stora män och nämnde bland andra Napoleon och gav genom anekdoter barnen små vinkar om hur de skulle bli bra människor och vinna framgång i livet genom att skaffa sig goda föredömen. Han glömde inte heller prisa de barmhärtiga människor som ömmade för de fattiga.

Prästens tal rullade upp två filmer för Karin Nilsson. På den ena filmremsan såg hon prästens och "de glada givarnas" hem, välvårdade, rymliga, ombonade och pyntade nu till julen. Hon såg de välnärda, sorglösa bättre lottade barnen fira julafton med besök av Jultomten som överlämnade leksaker och vackra kläder trevligt inslagna i lackade paket med verser på — julen firad så som alla barn borde få fira den. Den andra filmremsan visade interiörer ur arbetarhem i trånga, osunda bostäder, utsläpade, nödmärkta föräldrar, undernärda håglösa barn som fått sin julfest i förskott tillsammans med främmande människor i en dyster gymnastiksal med predikan och förevisning av kängor och byxor inför offentligheten. — — — De två filmerna trängde till hennes innersta som ännu aldrig någon film på vita duken förmått. Det bultade i hennes huvud och hon såg som i en dimma, hon sökte behärska sig och smyga sig ut innan hon ställde till skandal. I detsamma hördes en duns. En lärare sprang fram och lyfte upp en medvetlös pojke i sina armar och bar ut honom ur salen. Han hängde som död i lärarens famn och hans stora oformliga huvud var kritvitt. Prästen läste välsignelsen och tog upp en psalm. Sedan var det den snälle farbrorns tur att tala. Han redogjorde mycket ordentligt för Sällskapet "De Glada Givarnas" organisation. Han tackade stadens affärsmän som skänkt material och ställt lokaler, där mödrarna kunde hjälpa till med att sy under sakkunnig ledning, till förfogande. När barnen hurrat för "De Glada Givarna" och gottpåsarna började delas ut kunde hon äntligen smyga sig iväg. Det var nermörkt nu på gatorna och ett fint duggregn föll. Det var hon tacksam för där hon halv-sprang till redaktionen, ty tårarna gled ut för hennes kinder utan att hon förmådde hejda dem.

Redaktionssekreteraren var ensam.

— Fröken Nilsson — kära barn, vad har hänt — var det så svårt?

— Ja — jag kan inte referera för jag kan

DE PASSA

BÄST FÖR DEN

SVENSKA KVINNOTYPEN

Varför inte giva Er hy den där aningen av oemotståndlig fräschör? Ni kommer att förvånas över hur väl Mitzi puder täcker, och så milt mjukt och fint det är. — För läpparna Mitzi läppstift — varaktigt och kyssfast.

Gahrns
UPSALA
Mitzi
puder
och läppstift

GIFT ER ALDRIG

förrän Ni besökt vår utställning av

inte skriva så som "De Glada Givarna" väntar, stötte hon fram och så skildrade hon sin upplevelse.

— Så, Karin Nilsson har varit i eldlinjen nu. Ja, ja. Man blir lätt sårad den första gången. Men man vänjer sig och blir härdat så småningom i det här jobbet också.
— Nej, nej, inte alla — inte jag. Hon såg på honom trotsigt. Han ryckte på axlarna:
— De som inte vänjer sig blir stridsmän. Hon nickade och svarade lågt och fast:
— Då hör jag till dem.

Följande dag förmälde tidningarna att Sällskapet "De Glada Givarna" haft sin sedvanliga julfest med kläudt delning till fattiga barn. I år hade sålunda 69 barn kläts från topp till tå i nya präktiga kläder och skor. Det var lyckliga och nöjda små parvlar som i sina mödrars sällskap begåvo sig hem med nya kläder och en gottpepse.

Och alla snälla och goda människor glädde sig, ty det var jul och det var skönt att ha frid med sitt samvete.

Herta WIRÉN

TIDEN KRÄVER HANDLING

Ytterligare intressanta inlägg i diskussionen om novellen »Högt spel»

Att novellen ifråga blivit intagen i "Morgonbris" gläder mig, ty äro vi sanna socialdemokrater böra vi också ha ett lyssnande öra för kommunisterna och Ingeborg Björklund är ju som bekant kommunist. Det är ju så att många socialdemokrater betrakta kommunismen och dess bärare nära nog som fiender. Men därför att en dräkt inte just faller i ens smak är därmed inte sagt att den är oduglig eller kassabel.

Vi kunna nog inte alla vandra samma väg till samma mål eftersom vi komma från olika utgångspunkter. Huvudsaken är att vi se i varandra människor på väg och det tjänar nog ej mycket till att vi förspilla vår tid med att diskutera om vem som har rätt eller ej, ty den rätta socialismen bör var och en söka inom sig själv.

Vad novellen beträffar fäste jag mig särskilt vid tendensen. Jag tänker att vi ha något att lära av denna novell såvida vi förstå den rätt. Ingeborg Björklund vill nog ha sagt att det är på tiden att handling sker.

Icke så att vi vinner något med att fara iväg och mörda en, eller ens alla vapenfabrikanter för att åstadkomma fred i världen. Nog frestas man att unna en person som är upphov eller medel till obeskrivliga sorger och lidanden bland sina medmänniskor, en dylik hädanfärd, men i och med detsamma vi begår våldet äro vi ju inte bättre än vapenfabrikanten.

Man måste betänka att fabrikation av krigsmaterial är laglig, så också försäljning och leverans av dylik vara. Vi måste på allvar säga ifrån om en lag som förbjuder tillverkning av krigsmaterial och i raskare takt gå in för avrustning.

Miljonerna som anslås till militära ändamål böra istället användas till bröd åt hungrande skaror. Varför bygga fängelser för mördare, när vid sidan om dessa samhället själv accepterar mordteorin?

Det gäller att göra all krigsindustri onödigt.

Den skjutne vapenfabrikanten var en moders son. En gång var han ett oskyldigt barn, som ingenting visste om livets motsägelser.

Var blev han fostrad? Vem lärde honom hans hantverk?

Man måste svara, samhället, och detta samhälle består av oss alla.

Vem ställde Julies far och bröder i Bofors vapenfabrik? De gingo dit av egen fri vilja. Således voro de själva skuld till sin olycka. De voro med om att smida vapen och likt Judas dagtingade de med sina samveten.

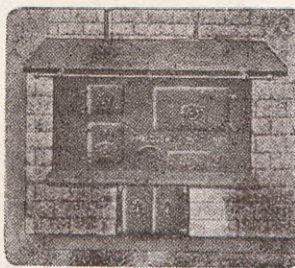
Deras ursäkt var, att de måste skapa sig

hem och uppehälle och de reflekterade aldrig över att genom deras hantverk ödelades tusenden andra hem. —

Ännu en tanke! Vapenfabrikanten såväl som arbetarna voro kristna, de tillhörde troligen statskyrkan.

Allesamman hade de en gång avgivit löfte om att hålla den kristna religionens bud. Ett av dem säger: "du skall icke dräpa" och "den som tager till svärd skall förgås med svärd". Ja, man skulle kunna fråga ännu mera, men nog av. Ingeborg Björklund har sagt oss genom sin novell att tiden kräver handling, såvitt vi vilja hinna fram till målet innan koncentrationslägrens och giftgasbombernas skymning sänker sig över mänskligheten.

K. Söderberg, Svedala.

Värmeledning från spisen (Malcus-systemet)

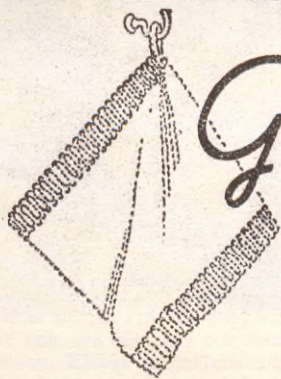
Har Ni tänkt på att man för en ringa kostnad kan skaffa sig värmeledningens alla fördelar och komfort genom att utbyta den gamla kokspisen mot en Malcus-värmelednings spis el. -kockspanna. Det är det effektivaste uppvärmnings-sättet, emedan man utnyttjar överloppsvärmen vid matl.

GRATIS: Sänd mig utan kostnad eller förbindelse, katalog och mättskisser å Edra värmeledningsspisar och -pannor.

Namn: .....
Adress: ..... Mb.

A.B Malcus Holmquist, Halmstad

Närmare upplysningar och installationsföreläsningar lämnas gratis om vidst. kup. insändes. Postbef. öppet 5 öre.

Grytlappen
har varit
överflödigt
sedan 1926

Det är ingen nyhet, att Skultuna kokkärl äro försedda med ebonitsole-erade handtag på kittel och lock. Att husmödrarna uppskatta det är lättförklarligt — har Ni själv gamla omoderna kokkärl bör Ni komma ihåg, att grytlappen bort vara överflödigt ända sedan 1926 — tack vare Skultuna.

**SKULTUNA
BRUK
VÄSTERÅS**

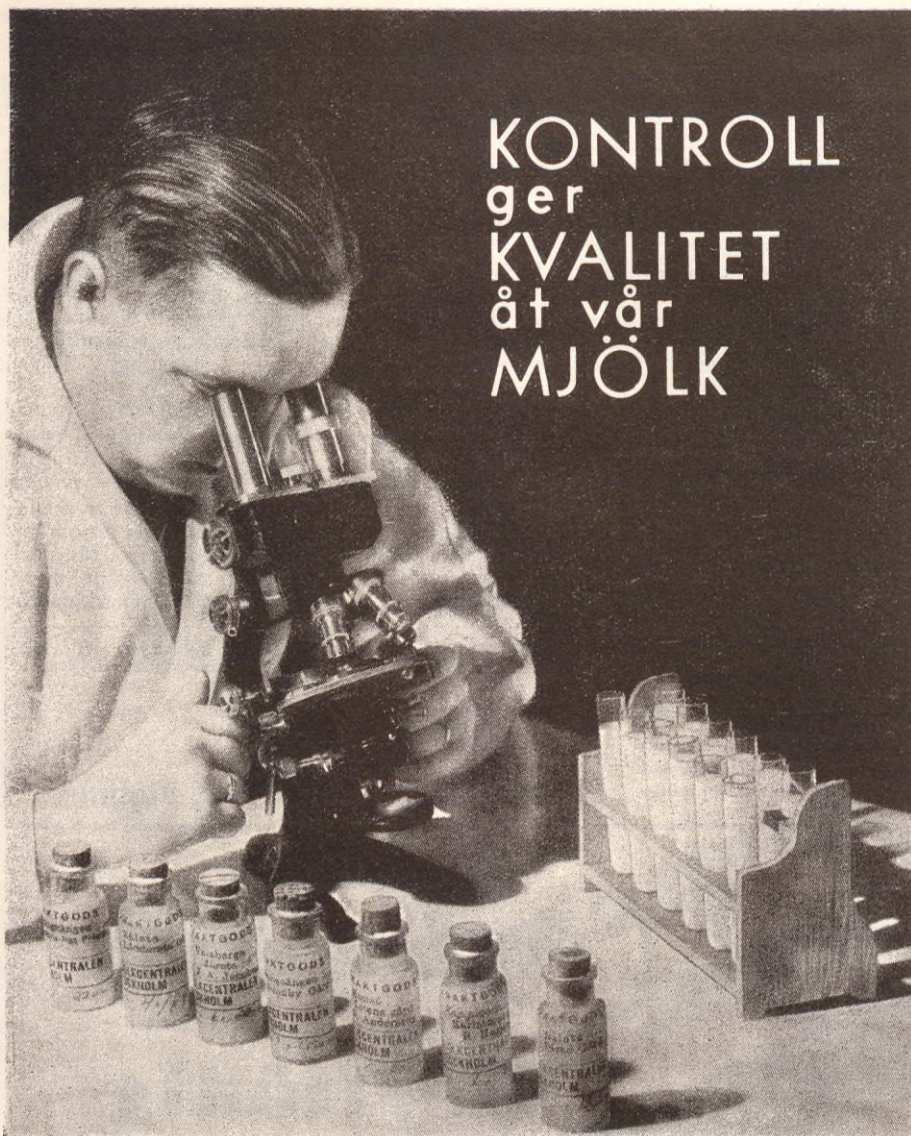

MÖBLER · MATTOR · GARDINER

Stockholms största.

BRÖDERNA LJUNGGREN

15 MALMSKILLNADSGATAN 15

KONTROLL
ger
KVALITET
åt vår
MJÖLK

**Sträng hygien under fack-
mäns kontroll garanterar
våra produkter från lada-
gården till konsumenten.**

MJÖLKCENTRALEN

LANTMÄNNENS MJÖLKFÖRSÄLJNINGSFÖRENING U. P. A.

Hilda Strandberg, Värtan, ställer sig också kritisk mot hjältinnans handling:

Novellen Högt spel är mycket bra och långt ifrån alldaglig. Hjältinnans bitterhet kan jag förstå men däremot är det mig ofattbart att en kvinna av hennes art följer mannen upp på ett hotellrum. Att hon undanröjer en mänsklighetens förrädare är till ringa nytta, ty genast finns en annan färdig att rycka in och tjäna denna usla sak.

Utomordentligt värdefullt är följande inlägg från en arbetarhustru i Bofors.

Novellens syfte, är ju att väcka till insikt om det föraktliga i att tillverka och sälja krigsmaterial. Alltså ett mycket ädelt syfte. I fråga om novellens utformning, tillåter jag mig att ha en annan mening än författarinnan, i en del saker. För det första: Max von Hernberg, är enligt min ringa mening, något för fantasifullt tecknad. Visserligen brukar ju författare av romaner och noveller ge läsaren en hjälte, sympatisk på alla sätt och en skurk, som vi avsky, men jag finner det i denna historia vara onödigt att så markant betona det mindre vackra i Max v. H:s utseende. Det kanske kommer sig av någon sorts lokalpatriotkänsla — om man nu kan tala om en sådan känsla, i samband med detta. I verkligheten — jag ser svenska försäljare och utländska uppköpare tillhörande samma "skrå" som Max v. H. "gå ut och in" här varje dag — så äro deras utseenden inget avskryvärt, tvärt om många gånger och i de flesta fall se dessa herrar intelligenta ut. — Så låter författarinnan Max v. H. få föga eller intet av samvete. Må så vara: men då skulle ej heller de hundratalens arbetare som få sin utkomst genom krigsindustrien ha något samvete. Men, att påstå något sådant, kan väl inte försvaras? Denne, Max v. H. var väl ändå bara en agent, en arbetare åt det stora bolaget och hade lön för sitt arbete. Han — så väl som arbetarna — tänkte väl på sin existens. — För fransmannens lidelsefulla utbrott av hat mot tyskarna står Max v. Hernberg ovidkommande och kall. Denna hans inställning kan man ju förstå — han var ju svensk och hade inte upplevat kriget på nära håll. Att han var tanklös och ovetande om det föraktliga i sitt förehavande, kan man utläsa genom dessa ord: "Mannen mitt emot honom trummar sakta med fingertopparna mot bordsskivan och visslar efter musiken en melodi av Léhar." Författarinnan har kanske inte ämnat dessa ord som uttryck för så mänskliga svagheter som ovetenhet och tanklöshet hos "skurken", men just denna mening kommer mig att hysa en viss ömkan med honom. — En fredspredikan, så god som någon, tycker jag förf. ger genom de ord hon lägger i fransmannens mun: "Till krigsmaterial måste alltid först skaffas pengar." Likaså satsen: Därför att det finns ingenting som mänskligheten betalar så gärna och så högt som medlen till sin egen förstörelse", griper mig. De orden borde komma många att inse att handeln med krigsmaterial är något fasansvärt. — Så är det novellens huvudperson, Julie, jag skulle vilja säga något om. Så som förf. tecknat Julie har jag så svårt att i henne se en svensk kvinna. Snarare skulle jag ta henne för ryska, eller möjligen fransyska. Hatet och lidelsen hos denna kvinna äro de inte i stort sett främmande för de svenska kvinnorna? Sådana fanatiska hat- och hämndkänslor, sådant hjältemodigt offerande av sina heligaste känslor som kvinna, för "sakens" skull vill jag tilltro en rysk anarkist från tsartiden, men ingen svensk arbetardotter. Vår tids moderna läkarvetenskap skulle säkerligen förklarat

Rekvirera PUB, JUL KATALOG

med över 500 olika förslag till julklappar. Sändes gratis om Ni nu skickar in nedanstående kupong i öppet kuvert, frimärkt med 5 öre.

PAUL U. BERGSTROMS A-B

Stockholm 3

Var god och sänd mig gratis Eder julkatalog.

Namn: .....

Yrke eller titel: .....

Postadress: .....

Mor.

denna kvinna för sinnessjuk. — I sin monolog med den berusade mannen, säger Julie: "Du är bara en av dessa giftiga djur, som måste utplånas från jordens yta", — och: "Men jag skall nog nå er alla". Visar inte dessa ord att hon måste ha varit sinnessjuk? Så har jag också så svårt att tänka mig Julie som "Hjältinnan", då hon inte ens tvekar att döda en berusad, ovetande människa. Borde inte Max v. H. fått se nemesi i ögonen, fått vissheten om motivet till varför han måste lämna livet, med sig i dödsögonblicket. Om han nu måste dö! — Blir inte detta, att döda en relativt oskyldig människa — jag utgår ifrån att Max v. Hernberg var en handelsresande, en arbetare i det stora bolagets tjänst — lika grymt som kriget, individuellt sett? Våld som våld — på denna punkt tycker jag förf. motsäger sig själv i sin fredspredikan. — Julies älskade, är enligt min uppfattning gripande tecknad, och jag kan inte få något annat intryck än att han också blivit skadad till sitt förstånd, genom de lidanden kriget förorsakat honom. Hans hat överflyglar också hans kärlek till Julie, annars skulle han väl inte velat offra henne för sin hämnd. "I morgon börjar vi skugga giftgaskemisten",

säger han. Hon skulle genom hans inflytande fortsätta att döda! — Ingeborg Björklund låter Julie lugna sitt samvete efter mordet, med att säga: "Det är förfärligt att döda en människa, men jag måste göra det för de andras samveten må vakna." Men vaknade någons samvete genom mordet? Tidningarna hade ju inget att förtälja, om något ädelt motiv till handlingen. "Svartsjuka och vinstbegär", konstaterades det. Var det värt det offer av sin själsfrid som man väl ändå kan antaga att Julie gjorde genom sin handling? Kan man tro att hon någonsin kan få frid och suggerera sig att tro, att det hon gjort var nödvändigt, "i alla de många människornas intresse". Jag kan inte tro det. Borde inte Julie i stället kunna hitta på något annat än ett mord, för att väcka människor till insikt, om det förfärliga i att sälja krigsmaterial till främmande makter, som kanske en gång komma att användas mot säljarens egna landsmän? Julie var ju en språkkunnig flicka, en flicka med god uppfostran, och man skulle ju kunna tänka sig, att hon genom sina kunskaper skulle ha kunnat t. ex. organisera människor i hela världen, mot krigsindustrin. Eller skulle ett sådant görande och låtande av Julie te sig allt för verklighetsfrämmande? Att låta en kvinna åstadkomma det en hel samling män inte kan, nämligen: rustningskontroll inom länderna?

Men, novellen hade väl genom att återge ett sådant händelseförlopp, förlorat i originalitet, och inte heller vackt någon sensation alls. Den hade kanske inte heller föranlett något meningsutbyte, mellan Morgonbris redaktionsmedlemmar — med työttöjande törpliktelse för nämnda medlemmar, att reda ut läsekretsens mer eller mindre oklara och ouppvade tankar och intryck av denna novell. — Ja, som redaktionen ser, så har jag nu sagt min mening om "Högt spel". Det är ömsom ros och ömsom ris åt förf.

Gunhild Nilsson, Bofors.

"Högt spel" har först föranlett en livlig diskussion mellan två av redaktionens medlemmar och sen inlägg i två nummer från läsekretsen. Enligt undertecknads uppfattning är detta att tillskriva "novellen" en betydelse, som den fullständigt saknar. Rustningsindustrin är förvisso en av det kapitalistiska systemets mest ruskiga former. Men den bör ses i sitt samband med det rådande produktionssystemet, som är byggt på profit för den enskilde, och bekämpas med samma socialistiska taktik som detta i dess helhet. Den kampmetod, som författarinnan riskerar att bli miss-tänkt för att rekommendera, leder ju bara till virrig anarkism, som — för att bemöta författarinnan på hennes egna marker — är marxismen fullständigt främmande, vad Göring och Göbbels än må säga. Ingeborg Björklunds novell är ur socialistisk synpunkt värdelös.

Dess konstnärliga nivå synes mig vara lika låg. Den olycksalige rustningsagenten är som klippt och skuren ur en kombinerad kärleks- och detektivroman tillhörande pigromantikens litterära genre. Att Ingeborg Björklund kastar bort sig på sådant inger mig, som läst åtskilligt av hennes produktion, en tillbörlig vrede. När Morgonbris bekämpar rustningsindustrin, så verkar det kraftigast, om den blodiga verkligheten återges. *Socialist.*

Städerskan i polishuset Wilma I skull, som är ordförande i Kungsholms Kvinno-klubb, har insänt följande intressanta redogörelse för sina intryck av novellen.

I början av mars i år, innan man hunnit vänja sig vid våldsregimen i Tyskland tyckte jag att jag ville resa till Berlin och skjuta Hitler. Samma känsla får jag vid läsningen av "Högt spel". Ont skall med ont fördrivas och det är absolut en heroisk handling som Julie utför. Von Hernberg är en farlig parasit, som bör oskadliggöras, var han än påträffas. Det är den första impulsen jag får vid läsningen av novellen. Men lika snabbt som känslösvallet lade sig ifråga om Hitler lika hastigt får jag vid närmare begrundande en annan syn på saken och nu ogillar jag Julies handling. Hon var en spion, som är det mest föraktliga av alla yrken, och att hon skrudat sig i det lätta gardets uniform gör ej saken bättre. Det är i egenskap av kvinna hon lockar denne man i döden. Låt vara att han sätter sitt eget liv på spel. Som socialister måste vi kämpa mot våld, lyda lagar och förordningar och söka bygga upp ett samhälle där dylika handlingar äro onödiga.

Anna Aréen, Avesta, fortsätter: Ett bättre svar kan inte ges än Wheeler Wilox storslagna och kraftfulla poem, där det heter:

Det finns ej slump, — bestämmelse och öde
Ej snärja kan, ej hindra, kontrollera
Ett fast beslut av en beslutsam själ.
Ej gåvor äga värde — blott viljekraften
Förmår förr eller senare att böja allt.
Vad hinder kan stå mot den stora kraften
Av floden som mot havet söker loppet
Eller fördröja uppstigandet av dagens
drott?

Var själsfrisk själ skall vinna efter värde.
Låt narren prata om en given lycka —
Den är blott lycklig som ej sviker
Sin föresats. Vars minsta handling
Eller vilja tjänar hans enda stora mål.
Se, själva döden väntar för en sådan vilja
Ibland en timma...

Diskussionen avslutas med detta. Red. får tacka läsekretsen för det stora intresset, som visar hur ingående Morgonbris studeras.

Ekesiööö
TRÄVAROR
Namnanrop: "A.-B. KARL EKEŠIÖÖ"

Nya livsformer. (Forts. från s. 25.)

Den andra femårsplanen räknar med en två- till tredubbling av livsmedelsproduktionen, och som följd därav utgår man från att den offentliga bespisningen i framtiden skall kunna tillgodose olika befolkningsgruppers behov avsevärt bättre än nu. På fem år skall den offentliga bespisningen utsträckas till 2,5 gånger så många människor som i januari 1933. I städerna skall Sojusnarpits och Vsekoopits restauranger betjäna 25 miljoner människor och leverera 58 miljoner rätter om dygnet. De "självverksamma" restaurangerna, vilkas utveckling hittills försvårats av bristen på lämpliga lokaler, skall under den andra femårsplanen utvecklas synnerligen kraftigt. För de kommande åren avser man att inrätta bostadshusen så att invånarna får möjlighet att bilda matlag, ehuru man samtidigt räknar med att bibehålla individuella kök i huvudmassan av de nya lägenheterna. 1937 skall enligt planen 6,5 miljoner människor betjänas av 10.000 självverksamma restauranger, vilka i allmänhet skall vara så inrättade att maten kan avhämtas till bostaden. Tyngdpunkten i den "kollektiviserade matlagningen" kommer sålunda att förskjutas från arbetsplatsen till hemmet.

Den kollektiva matlagningen skall i stor utsträckning mekaniseras och koncentreras till storföretag. Redan under femårsplanens första år anlades ett antal mekaniserade "köksfabriker", som tillredde färdiglagad mat, vilken i termoskärler fraktades till de olika restaurangerna i distriktet. Detta system befanns emellertid snart otillfredsställande, då matens kvalitet blev lidande och transporten mycket dyrbar. Sedan 1931 har man därför alltmör övergått till ett system med centralkök, som tillreder halvfabrikat, och restauranger, som lagar färdig mat av halvfabrikaten. Under de närmaste åren räknar man med att en väsentlig del av denna halvfabrikatstillverkning skall kunna ske vid livsmedelsfabrikerna (styckning av kött och fisk till filéer, konservering etc.).

Den offentliga matlagningen skall i större utsträckning än hittills specialiseras efter näringsfysiologiska principer. Det statliga forskningsinstitutet för offentlig bespisning har ålagt att "förvandla matlagningen från en yrkeshemlighet till en vetenskap" och att utarbeta standards för lämplig diet åt olika yrkesgrupper, speciellt för arbete i hetta, hälsovådliga yrken och arbete under jord. Personer med ömtålig mage skall ha bättre tillgång till dietmat. För närvarande har c:a 5 % av restaurangernas kunder tillgång till dietmat, medan minst 14 % beräknas ha behov av det. Detta är normen för 1937. Dietutspisningen skall ske inte bara vid akuta sjukdomsfall, utan framför allt i profylaktiskt syfte. Likaså skall särskilda normer ut-

arbetas för bespisningen av skolbarn och småbarn vid barnkrubbor, kindergarten och skolor.

Den offentliga barnavården.

I Sovjetunionen innebär moderskapet inte samma handicap för kvinnan i förvärvsarbetet som i kapitalistiska länder. Varje mot lön anställd kvinna erhåller genom den obligatoriska socialförsäkringen semester med full lön 8 veckor före och 8 veckor efter nedkomsten, om hon har kroppsarbete, 6 veckor före och 6 veckor efter nedkomsten, om hon har stillasittande arbete, och dessutom särskilda understöd för utstyrsel och vård under barnets första levnadsår. Kvinnornas inträde i förvärvsarbete har under femårsplanen betydligt underlättats genom den intensiva utvecklingen av barnkrubbor och kindergarten, som förvaltas och finansieras av företagsledningarna, statliga myndigheter eller kooperativa organisationer (speciellt bostadskooperationen). Dessa står i första hand öppna för barn till arbetande kvinnor. Industriarbeterskorna får sålunda för en ganska låg avgift lämna in sina barn på fabriken barnkrubba, medan de själva arbeta, och tar i allmänhet hem dem över natten. Endast en mindre del av barnen tas hand om hela dygnet, varvid de i allmänhet kommer hem på moderns lediga dag.

Barnkrubbor och kindergarten har ännu inte nått en sådan utveckling att de motsvarar det hastigt stigande behovet. 1932 fanns i barnkrubborna sammanlagt 275.000 platser, under det de 4 milj. yrkesarbetande kvinnorna beräknades ha 710.000 barn under 2 år och enbart kvinnor, arbetande i industri och transport, 370.000 barn.

Den »socialistiska» staden.

Då frågan om "livsföringens socialisering" vid femårsplanens början av anförda skäl blivit ett högaktuellt praktiskt politiskt problem, utvecklades en livlig diskussion inom kommunistpartiet och olika vetenskapliga och andra offentliga institutioner, som framför allt koncentrerades kring frågan, i vad mån bostadsbyggandet skulle bli ett väsentligt led i övergången till de nya livsformerna. Radikala arkitekter och ekonomer framlade projekt till "socialistiska städer", där familjehushållningen skulle helt upplösas och matlagning, tvätt, barnavård etc. i loppet av några år helt överföras till offentliga inrättningar. De mest extrema förslagen gick ut på att varje familjemedlem skulle ha en liten cell för sömn och vila medan alla lokaler för samvaro, läsning o. s. v. skulle göras gemensamma för ett större kollektiv. Dessa förslag avböjdes bestämt av de ledande partiinstanserna, som framhöll att utveck-

Interiör från ett H.S.B.-kök.

Kökets inredning

är för husmodern ett spörmål av allra största betydelse. Det dagliga hushållsarbetet går dubbelt så fort och lätt i ett välinrett, modernt kök, som i ett av äldre typ.

HSB:s köksinredningar

ha varit banbrytande på detta område. Många tusen husmödrar kunna intyga att HSB-köken äro synnerligen praktiskt och omsorgsfullt inredda.

Ingen HUSMOR

får anledning ångra om hon medverkar till att familjen blir en HSB-familj.

Alla upplysningar om HSB i Stockholm och dess verksamhet erhålles å företagets kontor Brunkebergstorg 14, telefon »Hyresgästerna»; i landsorten hos de olika lokala föreningarnas expeditioner.

lingen av den kollektiva livsföringen måste gå successivt, dels emedan landets materiella resurser under den pågående industrialiseringen inte räckte till att finansiera de föreslagna åtgärderna, dels emedan befolkningen inte var nog förberedd för övergången till en kollektiviserad livsföring och inte skulle finna sig tillrätta i påtvingade livsformer. Befolkningen måste vinnas för en kollektiv livsföring genom exemplens makt och genom insikten om dess ekonomiska förmånlighet i jämförelse med familjehushållningen

Dessa principer har varit grundläggande för bostadsbyggandet under femårsplanen. Huvudmassan av de nya lägenheterna har varit familjebostäder på 1, 3 eller 4 rum och kök. I de större städerna har på kooperativ grundval uppförts en del "kommunhus" med fullständig kollektivisering av matlagning och barnavård. För studenter, ungar och delvis för familjer har man byggt "kollektivhus" (obststjezjitia) med korridorvåningar och gemensamma kök och matsalar. Slutligen har en del "övergångshus" uppförts, som inrymmer dels familjebostäder med individuella kök, dels centralkök, gemensam matsal och mekanisk tvättinrättning och lokaler för barnkrubbor och kindergården. Som tidigare nämnts, räknar man under andra femårsplanen med en stark utveckling av denna bostadstyp, som skall underlätta den

successiva övergången till de nya livsformerna.

Ur den statliga planhushållningens synpunkt består fördelen av livsföringens kollektivisering främst i den besparing av mänsklig arbetskraft, som den medför. För planeringen av de nya städerna och utvidgningen av de gamla innebär detta att man under förutsättning av en långt driven kollektivisering kan räkna med att en större del av familjernas medlemmar kan ägna sig åt förvärvsarbete och den nya stadens befolkning sålunda bli relativt mindre än om samma antal arbetare och anställda skulle bibehålla den individuella familjehushållningen. För ett givet industriellt produktionsprogram fordras sålunda relativt mindre utgifter för bostadsbygge, livsmedelsförsörjning o. s. v. En av Sovjetunionens främsta stadsplaneexperter, G. Puzis, anför följande exempel, som uppges motsvara de praktiska erfarenheterna under de sista åren:

Om en ny metallurgisk fabrik behöver 11.500 arbetare och därav endast den vanliga procenten är kvinnor (10-15 % av hela arbetarantalet), så kommer under förutsättning av normal storlek av familjerna och normalt antal ungar den del av stadsbefolkningen, som får sin försörjning från fabriken, att uppgå till 36.000 à 40.000 personer, och anställda i kommunala in-

Den svenska kvinnorörelsen

HISTORISK ÖVERSIKT

av

Lydia Wahlström

"...en utmärkt historik... Ett hjärtligt erkännande... för det sätt på vilket doktor Lydia Wahlström samlat fakta från arbetet inom Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och dess olika föreningar över hela landet... För alla oss som deltagit i rösträttsrörelsen är det verklig nöjesläsning att bli påmind om massor av detaljer vare sig tålmodsprövande, intensivt arbetsamma eller tragikomiska..."

Anna Lindhagen i Morgonbris.

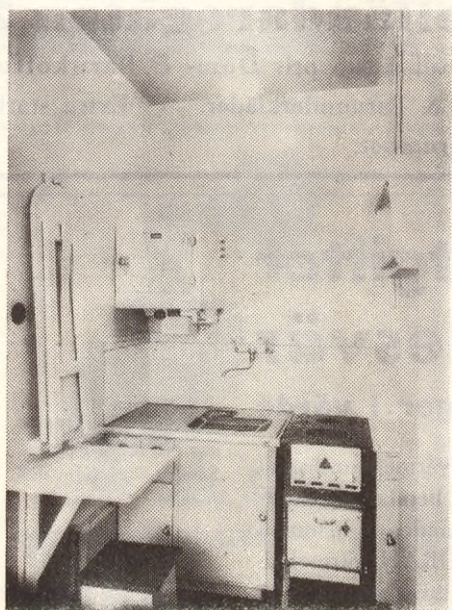
Pris häft. 6:50; inb. 8:25.

NORSTEDTS

stitutioner, handel o. s. v. 8.000 à 10.000, d. v. s. hela stadsbefolkningen blir 44.000 à 50.000 personer. Om däremot fabriken kan anställa 30 % kvinnor, kan befolkningen under samma förutsättningar nedbringas till 30.000 à 34.000 personer.

De resultat, som hittills uppnåtts genom livsföringens kollektivisering, kan illustreras med följande siffror: 1919 var 1.7 miljoner kvinnor anställda för lön i de statliga och kooperativa företagen, 1932 4 miljoner. Kvinnorna utgjorde 1929 30.3 %, 1932 36.5 % av samtliga arbetare och anställda. I slutet av 1928 kom på varje arbetarfamilj i genomsnitt 1.23 personer i förvärvsarbete, juli-september 1931 1.53 personer.

Den utveckling, som här skisserats i sina grunddrag, kommer otvivelaktigt att fortgå i samma riktning. Sovjetstaten är fast besluten att skapa de materiella förutsättningarna för en fortsatt upplösning av den traditionella familjehushållningen, varigenom kvinnorna får möjlighet att ägna sig åt mera produktivt arbete och välja levnadsbana efter anlag och fallenhet. Det är emellertid ingalunda givet att därmed familjen som livsgemenskap kommer att försvinna. En förbättrad bostadsstandard kommer att göra hemlivet mera tilldragande, och som vi sett räknar man för framtiden med att förlägga den kollektiva matlagningen och barnuppfostran närmare bostaden än hittills varit fallet. Säkert är i varje fall, att Sovjetunionen är på väg att upphäva det personliga ekonomiska beroende, som sätter sin prägel på den traditionella familjelivet och som är ett av hindren för människans fria utveckling.

Den IDEALISKA KOKVRÅN

har elektrisk spis

och elektriskt kylskåp

samt är väl belyst

BESÖK

Elverkets utställning: Regeringsgatan 11, Stockholm.

Råd och upplysningar

lämnas kostnadsfritt om allt elektriskt.

HENRIETTE CRONE DÖD

Ledamoten av danska landstinget fru Henriette Crone avled natten till tisdagen den 14 november i en ålder av 59 år.

Henriette Crone var danska arbetarrörelsens grand old dame. Redan i unga år kom hon med i rörelsen såsom ivrig fackföringskämpa. Hon var sålunda en av initiativtagarna till Dansk Typograf-Forbunds Kvindeavdelning och ledamot av dess styrelse sedan 1898. År 1906 blev hon dess förtroendeman. Vidare har hon tillhört Dansk Typograf-Forbunds centralstyrelse och arbetsutskott sedan år 1906. I Köpenhamns stadsfullmäktige invaldes Henriette Crone 1909 och satt där till 1913. Av socialdemokratiska partiet invaldes hon i riksdagen som landstingsledamot år 1920.

Även inom den internationella arbetarrörelsen har Henriette Crone varit aktiv som ombud vid ett flertal kongresser. Sedan år 1925 har hon varit ledamot av den fackliga internationalens kvinnokommitté. Den socialistiska internationalens kvinnokommitté tillhörde hon sedan 1927.

50 ÅR

Medlemmen i Gällö socialdemokratiska kvinnoklubb änkefru Anna Sundberg har fyllt femtio år. Redan tidigt på jubileumsdagen uppvaktades hon av kamrater från klubben samt andra vilka överlämnade presenter och blommor, som tydligt visade hur högt uppskattad kamrat Anna är. Strax efter klubbens bildande ingick hon i den och har sedan deltagit med intresse i dess arbete. Anna är alltid glad och gemytlig trots sjukdom och andra besvärigheter hon har att dras med. Därför önska kamraterna varmt att hon skall få än många ljusa år.

NYKTERHETSFRÅGAN I SVENSKA ARBETARPROGRAM

— Är vårt lands största kvinnoparti moget för att ta upp kampen mot alkoholkapitalismen, reaktionens pålitligaste bundsförvant? Den frågan kan endast kvinnorna själva ge svar på, och härvidlag är frågan delvis besvarad. Det målmedvetna arbete, som förbundet nedlagt i syfte att skapa en kulturellt högtstående tidskrift för och med arbetets kvinnor, utgör ett gott svar på vår fråga. MORGONBRIS ÄR BÅDE DIREKT OCH INDIREKT EN PROTEST MOT SÄVÄL ALKOHOLKAPITALISMENS SOM NÖJES-INDUSTRINS NEDBRYTANDE VERK SAMHET. I Samma syfte verkar givetvis det systematiska samarbete, som förbundets distrikt och klubbar inlett med N. O. V., arbetarnas nykterhetsförbund, skriver Elis C:son Flodh, i en broschyr med ovanstående rubrik, utgiven från N. O. V:s förlag.

I broschyren redogöres för nykterhetsfrågans behandling inom arbetarrörelsen, från denna rörelsens första framträdande, till utformningen av nykterhetskravet i de olika arbetarpartiernas program, i våra dagar. Broschyren är en utmärkt handledning. Priset är 50 öre och rekvisition kan ske från N.O.V:s förlag, Upplandsg. 1, Sthlm.

Damerna

ha god smak. De gå gärna på S. A. R. A :s Restauranter.

Kvinnans gissel — obegränsad barnökning

Barnbegränsning eller fosterfördrivning är titeln på en broschyr av Karin Adamsson, som behandlar motsättningen mellan sexuallivets och lagstiftarnas lagar. Litteratursats MB erhålles gratis mot insändande av 45 öre till vår sjukvårds- och skyddsmedelsaffär.

NILS ADAMSSON

JAKOBSGATAN 22 - STOCKHOLM
Filial i Göteborg: O. Hamngatan 20

E S K I L S T U N A

BESÖK

SALON MÄRHTA
KUNGSVÄGEN 2

VACKRA HATTAR

Vidlyvatten
Södvatten
Pemmec
Citronli
Sockerdricka
Köbbel

Kontrollant

Bryggeri-Tekniska Laboratoriet
Ingenjör C. G. Hammar.

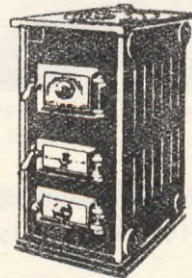
ARBETARBODENS DAMEKIPERING Holländaregatan 7

säljer till lägsta pris Dam- & Barnkoftor.
Dam- & Barnunderkläder. • Extra starka barnstrumpor.

Minskade utgifter minskat besvär och fastigheten stiger i värde

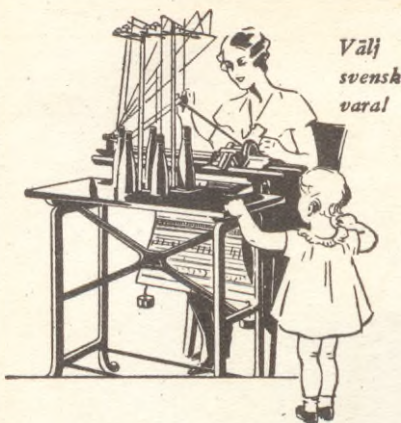
En ekonomisk och effektiv värmepanna samt en lättskött värmeledning betalar sig snart själv och den ökar trevnaden i hemmet. Men det skall vara NORAH värmeledningspanna, som ger riklig värme, oaktat den drager litet bränsle. NORAH-pannan är mycket lättskött, den kan skötas av vem som helst — och den ställs upp i källaren, i köket bredvid spisen eller i hallen; i senare fallet bör den emaljeras.

Begär broschyren om NORAH-pannan. Sändes gratis och franko.

NORAH-PANNAN

NORRAHAMMARS BRUK, NORRAHAMMAR.

Välj
svensk
varal

ETT LÖNANDE HEMARBETE

Med stickmaskinen FAMA, den *svenska*, patenterade, pålitliga maskinen, gör Ni Er en god extraförtjänst och en stadigvarande inkomst. De praktiska hjälpapparaterna gör det möjligt för Er att sticka med intill 5 färger garn på en gång, att utföra starka och vackra plagg — att förtjäna pengar.

Bekväma betalningsvillkor. Fri undervisning. Handbok gratis.

Insänd nedanstående kupong till
Husqvarna Vapenfabriks A.-B., Huskvarna

Husqvarna Vapenfabriks A.-B.
Huskvarna

Sänd mig gratis Edra illustrerade stickmaskinsbroschyrer.

Namn: .....

Bostad: .....

Postadress: ..... Mb

Lätta... och de samla
ej smuts!

Detta är ett par ytterst värdefulla egenskaper hos T-sulan. Tänk vidare på att den utestänger väta och kyla... att den alltid bibehåller sin ursprungliga efter foten avpassade form... och den håller 3 lädersulor ut. Nedsatt pris: Kr. 1:35, 1:65, 1:45 för resp. herr-, dam- och barnskodon.

TRELLEBORGS

GUMMISULOR OCH KLACKAR

Erhålles hos sko- läderhandlare & skomakare

Den intressanta broschyren:

»Låt småflickorna baka» erhålles i närmaste kooperativa butik.

låt småflickorna baka

Bakning brukar roa småflickorna kolossalt. Snart nog lyckas de utmärkt bra. De lära sig liksom på lek något, som de senare i livet få både glädje och nytta av.

Till och med så prosaiska ting som »kaffesnurror» och födelsedagstårter kunna hjälpa till att bevara gamla goda familjetraditioner levande.

Tag kooperativas mjö! Det är förmalt på ett sätt, som endast en modern storkvarn kan göra — ett utomordentligt bakmjöl.

bättre bak

bättre smak

med kooperativas mjöl

**Ett
överdådigt
gott
kaffe**

**GEVALIA-
BLANDNING**

